ВІСНИК ПРОКУРАТУРИ

6'2017

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНЕ ФАХОВЕ ЮРИДИЧНЕ ОФІЦІЙНЕ ВИДАННЯ
ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Засновано
10 червня 1999 року

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія КВ № 10791

Засновники
Генеральна прокуратура України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Журнал включено до переліку наукових фахових видань
(постанова президії ВАК України від 10 лютого 2010 року № 1-05/1)

Надано статус офіційного видання
наказом Генерального прокурора України від 19 квітня 2012 року № 38

Головний редактор
Лариса Сарган

Видавець
Національна академія прокуратури України
вул. Мельникова, 81-б, м. Київ, 04050
тел.: (044) 206-15-61
www.napu.com.ua
vpu.ap.gp@gmail.com

© Генеральна прокуратура України, 2017
© Національна академія прокуратури України, 2017

НАУКОВА РАДА

СТОРОЖУК ДМИТРО АНАТОЛІЙОВИЧ
перший заступник Генерального прокурора України (голова)

ПРИСЯЖНЮК ІВАН ІВАНОВИЧ
ректор Національної академії прокуратури України,
кандидат юридичних наук (заступник голови)

ГУБЕРСЬКИЙ ЛЕОНІД ВАСИЛЬОВИЧ
ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор філософських наук, професор, академік НАН України

ТАЦІЙ ВАСИЛЬ ЯКОВИЧ
ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор, академік НАН України

ГЕТЬМАН АНАТОЛІЙ ПАВЛОВИЧ
проректор з наукової роботи Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПрН України

ГРИЦЕНКО ІВАН СЕРГІЙОВИЧ
декан юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук

ЄНІН ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ
заступник Генерального прокурора України, кандидат політичних наук

КОСТЕНКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ
завідувач відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою
Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України

МАЛЯРЕНКО ВАСИЛЬ ТИМОФІЙОВИЧ
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

НОР ВАСИЛЬ ТИМОФІЙОВИЧ
завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівського національного університету імені Івана Франка,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

ТИХИЙ ВОЛОДИМИР ПАВЛОВИЧ
віце-президент НАПрН України – керівник Київського регіонального центру,
доктор юридичних наук, професор, дійсний член (академік) НАПрН України

ШЕМШУЧЕНКО ЮРІЙ СЕРГІЙОВИЧ
директор Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України,
доктор юридичних наук, професор, академік НАН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

САРГАН ЛАРИСА МИКОЛАЇВНА
головний редактор, інспектор Департаменту забезпечення діяльності керівництва Генеральної прокуратури України

ТОЛОЧКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ
заступник головного редактора, проректор Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук, професор

БАРАНДИЧ СВІТЛАНА ПАВЛІВНА
відповідальний секретар, начальник редакційно-видавничого відділу Національної академії прокуратури України

БЛАЖІВСЬКИЙ ЄВГЕН МИКОЛАЙОВИЧ
доктор юридичних наук

ДЬОМІН ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ
старший викладач відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор

ЛИТВАК ОЛЕГ МИХАЙЛОВИЧ
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

КАПЛІНА ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА
завідувач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України

КОЗЬЯКОВ ІГОР МИКОЛАЙОВИЧ
начальник відділу науково-методичного забезпечення організації роботи та управління в органах прокуратури Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор

КОСЮТА МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ
професор кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор

ПОГОРЕЦЬКИЙ МИКОЛА АНАТОЛІЙОВИЧ
завідувач кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор

ПОПОВ ГЕОРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ
проректор – директор Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук

РУДЕНКО МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ
професор кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

СЕРЕДА ГРИГОРІЙ ПОРФИРОВИЧ
доктор юридичних наук, професор

СТРИЖЕВСЬКА АНЖЕЛА АНАТОЛІЇВНА
заступник Генерального прокурора України, кандидат юридичних наук

ХОЛОДНИЦЬКИЙ НАЗАР ІВАНОВИЧ
заступник Генерального прокурора України – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, кандидат юридичних наук

ЯКИМЧУК МИКОЛА КОСТЯНТИНОВИЧ
перший проректор Національної академії прокуратури України, доктор юридичних наук, професор

ОФІЦІЙНО

6 Офіційні зустрічі та робочі візити керівництва Генеральної прокуратури України

САМОВРЯДУВАННЯ

11 КДКП – реформаторський крок до підвищення кадрового потенціалу прокуратури України

13 Віталій Грушковський: У нас немає часу розкачуватися. Ми повинні діяти заради ефективної роботи всієї прокуратури

ДИСКУСІЯ

15 Заступник Генерального прокурора Анжела Стрижевська взяла участь у V Міжнародному судово-правовому форумі

16 Відбувся круглий стіл щодо спеціальної підготовки прокурорів

17 У Національній академії прокуратури України відбувся міжнародний круглий стіл

ПРАВОДОПОМОГА

19 Юрій Грищенко, Андрій Гнатів, Віктор Чечерський: Внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за заявами, повідомленнями про вчинене кримінальне правопорушення: проблемні питання прокурорської практики

СЬОГОДЕННЯ

26 Олександр Луняченко, Станіслав Туровський: Проблемні питання щодо підслідності у кримінальних правопорушеннях

31 Ігор Боршуляк: Проблеми розслідування кримінальних правопорушень за фактом постановлення суддями завідомо неправосудних вироків, рішень, ухвал або постанов

33 Микола Вовк, Микола Нечипорчук: Проблемні питання застосування положень КПК України щодо призначення та проведення перевірок і ревізій під час досудового розслідування

36 Ігор Мукан: Застосування рішень Європейського суду з прав людини у процесуальних документах прокурорів та слідчих Прокуратури Тернопільської області

38 Анатолій Гой, Сергій Чеботарьов: Прокурорське слідство: результати, проблеми, перспективи (на прикладі Кіровоградщини)

41 Олег Янків: Слідчий – процесуально незалежний і самостійний суб'єкт кримінального процесу

43 Олександр Лівочка: Особливості роботи слідчого управління Прокуратури Донецької області під час проведення антитерористичної операції

46 Степан Божило: Особистий приклад працівників прокуратури Миколаївщини у боротьбі з корупцією як запорука відновлення авторитету органів прокуратури України

18,30,54,72 | Нові видання Національної академії прокуратури України

48 Артур Добросердов:
Запобігання та протидія корупційним злочинам як першочергове завдання у діяльності правоохоронних органів в умовах сьогодення (на прикладі Прокуратури Одеської області)

50 Андрій Андрєєв, Максим Кокоша:
Під час розслідування спроби викрадення екс-офіцера ФСБ РФ Іллі Богданова слідчі столичної прокуратури здобули докази участі російських спецслужб в організації цього злочину

53 Сергій Горохов:
Слідчі прокуратури Житомирщини забезпечують ефективне розслідування злочинів з ознаками корупції та вчинених посадовими особами

55 Інформація прес-служб регіональних прокуратур стосовно проведення прокурорами досудового розслідування

ЗАРУБІЖЖЯ

67 Антон Столітній, Якоб Холмберг:
Електронне кримінальне провадження Швеції

ДОСЛІДЖЕННЯ

73 Микола Арманов, Володимир Чолан:
Загальні засади досудового розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення

78 Олександр Гладун, Олександр Іщук:
Застосування судом касаційної інстанції запобіжних заходів у разі скасування судових рішень

ПЕРСОНА

83 Павло Степанчук:
Прокуратура вимагає працювати як швейцарський годинник – чітко і точно

Відповідальність за достовірність інформації, точність імен та прізвищ несуть автори.
Матеріали редагуються та можуть бути скорочені.
Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів публікацій.

Вісник прокуратури № 6'2017
Відповідальний редактор *Лідія Зелінська*
Редактори випуску:
Наталія Панфілова, Тетяна Помазанова, Зоя Пономаренко, Ольга Степанюк
Верстка *Оксана Колосюк*
Обкладинка *Ольга Демерлій*

Підписано до друку 30.06.2017

Формат 64x90/8
Папір крейдований. Друк цифровий.
Тираж 586 прим.
Зам. № 17-06-30-1

Виготовлення оригінал-макета та друк
Національна академія прокуратури України
вул. Мельникова, 81-б, м. Київ, 04050

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 4001 від 10.03.2011

ВІДБУЛАСЯ ЗУСТРІЧ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА З РОБОЧОЮ ГРУПОЮ ЄС ІЗ ПИТАНЬ СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

7 червня у Генеральній прокуратурі України відбулася зустріч Юрія Луценка з представниками Робочої групи ЄС з питань Східної Європи та Центральної Азії на чолі із її керівником Каролін Віно.

Юрій Луценко відзначив допомогу сторони ЄС, яка надається Генеральній прокуратурі України, та поінформував про стан реформування органів прокуратури України, досягнуті результати роботи відомства у боротьбі з організованою злочинністю і корупцією, у тому числі у кримінальних провадженнях стосовно колишніх високопосадовців.

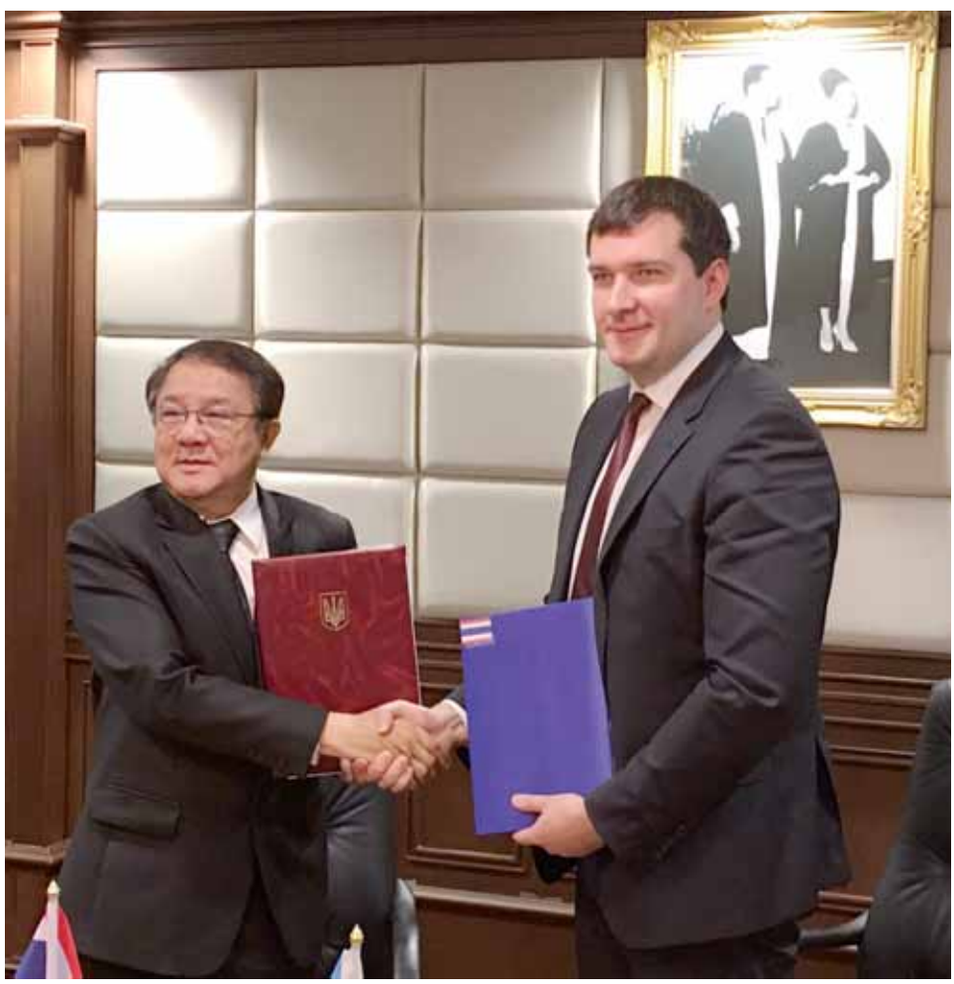
Сторона ЄС схвально оцінила активну роботу відомства з указаних питань.

Генеральний прокурор не залишив поза увагою такі важливі напрями реформування органів прокуратури, як створення та забезпечення функціонування органів прокурорського самоврядування, а також остаточне позбавлення прокуратури функції слідства. Підбиваючи підсумки зустрічі, сторони зазначили про її конструктивний характер і висловили сподівання на співпрацю у майбутньому.

ПЕРШИЙ ЗАСТУПНИК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА УКРАЇНИ ТА ГЕНЕРАЛЬНИЙ АТОРНЕЙ КОРОЛІВСТВА ТАЇЛАНД ПІДПИСАЛИ УГОДУ ПРО СПІВПРАЦЮ

13 червня у столиці Таїланду Бангкоку відбулася зустріч першого заступника Генерального прокурора України Дмитра Сторожука та Генерального аторнея Королівства Таїланд Пхонгнівата Ютхапанборіпана, під час якої сторони підписали Угоду про взаємне співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Офісом Генерального аторнея Королівства Таїланд.

Укладення цього договірно-правового акта дасть можливість активізувати співпрацю у сфері запобігання правопорушенням та обмін відомостями щодо розшуку осіб, які вчинили правопорушення.

Дмитро Сторожук: Сьогодні усі ми є учасниками знакової події. Для мене особисто велика честь брати активну участь у розбудові двосторонніх відносин між нашими відомствами. Підписання Угоди про взаємне співробітництво між Генеральною прокуратурою України та Офісом Генерального аторнея Королівства Таїланд, що відбулося сьогодні, відкриває нові можливості для нашої співпраці.

ДЕЛЕГАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ЗДІЙСНИЛА ВІЗИТ ДО ГЕНЕРАЛЬНОГО СЕКРЕТАРІАТУ ІНТЕРПОЛУ

15 червня у місті Ліоні (Французька Республіка) делегація Генеральної прокуратури України на чолі із заступником Генерального прокурора Євгенієм Єніним провела зустріч із керівництвом Генерального секретаріату та Секретаріату Комісії з контролю за файлами Інтерполу.

Захід організовано з метою проведення двосторонніх консультацій із актуальних питань взаємодії правоохоронних органів України з Міжнародною організацією кримінальної поліції, у тому числі щодо розслідування кримінальних проваджень стосовно колишніх українських високопосадовців та оголошення їх у міжнародний розшук.

Сторони обговорили особливості українського кримінального процесуального законодавства і співвідношення його норм із положеннями внутрішніх актів міжнародної організації.

Наслідком консультацій стало узгодження позицій представників Генеральної прокуратури України і Інтерполу щодо ключових питань їх подальшого співробітництва.

ЗАСТУПНИК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА ПРОВІВ РОБОЧУ ЗУСТРІЧ ІЗ ГОЛОВОЮ УПРАВЛІННЯ З РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ТЕРОРИЗМУ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ РУМУНІЇ

19 червня у місті Яссах (Румунія) відбулася робоча зустріч заступника Генерального прокурора України Євгенія Єніна із Головою Управління з розслідування організованої злочинності та тероризму Генеральної прокуратури Румунії Данієлем Хороднічану.

Під час заходу сторони розглянули актуальні питання співробітництва у кримінальному провадженні між компетентними органами України та Румунії. За результатами зустрічі учасники виробили й узгодили формат та подальші спільні кроки у сфері протидії контрабанді. Водночас визначальну роль в інтенсифікації співробітництва між компетентними органами обох держав відведено механізмам безпосередніх контактів на місцевому та регіональному рівнях.

Учасники впевнені, що досягнуті під час заходу домовленості матимуть ключове значення для впровадження на практиці нових стандартів взаємодії між органами прокуратури України та Румунії.

ДЕЛЕГАЦІЯ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ПРОВЕЛА ЗУСТРІЧІ З КЕРІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ РЕСПУБЛІКИ КІПР

Делегація органів прокуратури України на чолі із заступником Генерального прокурора України Євгенієм Єніним здійснила робочий візит до Республіки Кіпр з метою проведення двосторонніх зустрічей із представниками компетентних органів країни.

У межах організованих заходів співробітники відомства провели зустрічі з Генеральним прокурором Республіки Кіпр Костасом Клерідісом і міністром юстиції та громадського правопорядку Республіки Кіпр Іонасом Ніколау.

На зустрічах обговорено актуальні питання міжнародного співробітництва у сфері повернення незаконно здобутих активів та виконання запитів про міжнародну допомогу у пріоритетних кримінальних провадженнях.

Офіційний візит сприяв зміцненню робочих зв'язків прокуратури України з правоохоронними органами Республіки Кіпр. За його наслідками досягнуто домовленості щодо шляхів подальшої конструктивної співпраці.

Зазначені консультації стали черговим кроком у плідній взаємодії компетентних органів України та Республіки Кіпр і створили передумови для проведення спільних заходів у майбутньому.

ВІДБУЛАСЯ ЗУСТРІЧ ЧЛЕНІВ КДКП ІЗ КЕРІВНИМ СКЛАДОМ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ МІСІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ ТА ОФІСОМ РАДИ ЄВРОПИ В УКРАЇНІ

У приміщенні Консультативної місії Європейського Союзу в Україні відбулася перша зустріч членів Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів на чолі з її головою Віталієм Грушковським із керівним складом КМЄС та Офісу Ради Європи в Україні.

Темою заходу, участь в якому взяли також представники Генеральної прокуратури України, було налагодження співпраці КДКП із міжнародними партнерами з метою сприяння ефективній, незалежній та неупередженій роботі цього органу прокурорського самоврядування.

Під час заходу керівник Офісу Ради Європи в Україні Мортен Енберг зазначив, що Україна досягла значного успіху в реформуванні системи судоустрою та прокуратури і запевнив у подальшій підтримці впровадження стандартів Ради Європи в діяльність органів прокуратури, у тому числі щодо розбудови незалежних та ефективних органів прокурорського самоврядування, що є одним із пріоритетів.

Члени КДКП поінформували іноземних партнерів про засади своєї діяльності, розроблення необхідних нормативно-правових актів стосовно добору кадрів, спеціальної підготовки кандидатів на посади прокурорів та здійснення дисциплінарного провадження. Крім того, представники Комісії зазначили, що з метою забезпечення незалежності їх діяльності невідкладного вирішення потребує питання оплати праці її членів, матеріально-технічного забезпечення органу та утворення самостійного Секретаріату, що не входитиме до структури Генеральної прокуратури України.

За результатами зустрічі досягнуто домовленості щодо надання експертної допомоги новоствореному органу в розробленні проектів нормативно-правових актів, власного вебсайту та системи автоматичного розподілу скарг, а також вирішення низки інших питань організаційного характеру.

КДКП – РЕФОРМАТОРСЬКИЙ КРОК ДО ПІДВИЩЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Важливою складовою прокурорського самоврядування, яке запроваджується в системі органів прокуратури, є діяльність Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. Саме ця інституція, створювана за європейськими зразками професійної самоорганізації прокурорів, має взяти на себе частину вирішення кадрових питань, які раніше належали до компетенції Генерального прокурора, керівників регіональних і місцевих прокурорів.

Створення самоврядних органів у прокуратурі є частиною реформ, які здійснюються у відомстві. Генеральний прокурор переконаний, що, незважаючи на сповільнення кадрової роботи, прокуратура зрештою перестане бути пострадянською.

Юрій Луценко: Я усвідомлюю, що виникне багато організаційних проблем, однак – це крок у правильному напрямку. З будь-якими проявами тоталітаризму, в тому числі в прокуратурі, треба покінчити.

За словами Генерального прокурора, прокуратура європейського зразка неможлива без такого незалежного дисциплінарного органу, як КДКП.

Юрій Луценко: Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів – зовнішній колегіальний орган, який визначатиме рівень фахової підготовки кандидатів у прокурори, вирішуватиме питання дисциплінарної відповідальності, переведення та звільнення прокурорів.

Згідно із Законом України «Про прокуратуру» прокурорське самоврядування визначено як самостійне колективне вирішення прокурорами питань внутрішньої діяльності прокуратури з метою: забезпечення організаційної єдності функціонування органів прокуратури, підвищення якості роботи прокурорів; зміцнення незалежності прокурорів, захисту від втручання в їх діяльність; участі у визначенні потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного й іншого забезпечення прокурорів, а також контролю за додержанням установлених нормативів такого забезпечення; обрання чи призначення прокурорів до складу інших органів у випадках і в порядку, встановлених законом.

Кваліфікаційно-дисциплінарній комісії прокурорів відводиться особливе місце та статус у системі органів прокуратури. Комісія є колегіальним органом, який відповідно до повноважень, передбачених Законом, визначає рівень фахової підготовки осіб, які виявили намір зайняти посаду прокурора, та вирішує питання щодо дисциплінарної відповідальності, переведення і звільнення прокурорів із посади.

Згідно зі ст. 77 Закону України «Про прокуратуру» до повноважень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів віднесено: облік даних про кількість посад прокурорів, у тому числі вакантних та тимчасово вакантних; добір кандидатів на посаду прокурора в установленому Законом порядку; участь у переведенні прокурорів; розгляд дисциплінарних скарг про вчинення прокурором дисциплінарного проступку та здійснення дисциплінарного провадження; за результатами дисциплінарного провадження і за наявності підстав, передбачених Законом, прийняття рішення про накладення на прокурора Генеральної прокуратури України, регіональної та місцевої прокуратур дисциплінарного стягнення або рішення про неможливість подальшого перебування особи на посаді; інші повноваження, передбачені законом.

КДКП має широке коло прав – ознайомлюватися з документами, отримувати їх копії, опитувати прокурорів та інших осіб, отримувати за письмовим запитом від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадян, громадських об'єднань необхідну для проведення перевірки інформацію.

Орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, керівники підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, об'єднань громадян, громадяни, яким направлено запит Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, зобов'язані протягом десяти днів з дня його отримання надати відповідну інформацію. У разі необхідності зазначений строк може бути продовжений до 30 днів, про що КДКП повідомляє безпосередньо у запиті.

Організаційне забезпечення діяльності Комісії для належної реалізації визначених Законом повноважень здійснює її секретаріат. Він утворюється в Генеральній прокуратурі України на правах структурного підрозділу. Положення про секретаріат Комісії затверджується Генеральним прокурором за поданням голови Комісії. Генеральний прокурор визначає структуру та штатну чисельність секретаріату КДКП, призначає на посади та звільняє з посад працівників секретаріату.

До складу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів на Першій всеукраїнській конференції прокурорів були обрані:

Грушковський Віталій – прокурор відділу нагляду за додержанням законів територіальними органами поліції при провадженні досудового розслідування та підтримання державного обвинувачення управління нагляду у кримінальному провадженні Прокуратури Вінницької області;

Шемчук Віктор – експерт проекту Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) в Україні;

Піцик Юрій – адвокат;

Архіпов Валерій – завідувач кафедри політології та правознавства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка;

Коваленко Анатолій – адвокат;

Ковальчук Олександр – доцент кафедри теорії права та держави юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Костенко Сергій – прокурор відділу процесуального керівництва у кримінальних провадженнях управління з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва Прокуратури Одеської області;

Нечепоренко Сергій – прокурор відділу ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи Прокуратури Харківської області;

Погребняк Станіслав – професор кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Сергійчук Сергій – прокурор відділу роботи з кадрами управління забезпечення діяльності військових прокуратур Головної військової прокуратури Генеральної прокуратури України;

Юсип Василь – слідчий в особливо важливих справах слідчого відділу слідчого управління Прокуратури Закарпатської області.

Інформацію підготував Юрій Дорошенко

Віталій Грушковський:

У НАС НЕМАЄ ЧАСУ РОЗКАЧУВАТИСЯ. МИ ПОВИННІ ДІЯТИ ЗАРАДИ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ВСІЄЇ ПРОКУРАТУРИ

Незважаючи на те, що Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів як самоврядний орган перебуває лише на етапі організаційного становлення, її голова, Віталій Грушковський, погодився розповісти про своє бачення напрямів майбутньої роботи та теперішні реалії. Вперше в історії української прокуратури створюється кваліфікаційно-дисциплінарна комісія, а тому перед керівником і членами комісії стоїть багато завдань. Про це – далі в розмові.

– Відповідно до вимог Закону України «Про прокуратуру» на всеукраїнській конференції працівників прокуратури були обрані органи прокурорського самоврядування. Зокрема, сформовано Раду прокурорів, яка вже розпочала свою діяльність. Тепер черга за такою важливою інституцією з широкими повноваженнями, як Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів. У якому стані перебуває її формування?

– КДКП має одинадцять обраних членів, як і вимагає закон. Вони працюватимуть три роки. На теперішньому етапі комісія займається головним чином організаційними питаннями. Все доводиться робити «з нуля». Хочу повідомити: 25 травня цього року Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів уже зареєструвалася в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб. З цього моменту ми почали діяти як юридична особа. Ми вже підготували та направили прокурорам областей листи на відрядження до нас на роботу обраних членами КДКП прокурорів та такі ж листи спрямували щодо науковців. На підставі цих листів вони відряджатимуться до нас на наступні три роки роботи та працюватимуть, реалізовуючи визначені Законом України «Про прокуратуру» функції.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів є колегіальним органом, який відповідно до повноважень, передбачених Законом, визначає рівень фахової підготовки осіб, які виявили намір обійняти посаду прокурора, та вирішує питання щодо дисциплінарної відповідальності, переведення і звільнення прокурорів із посади. Дисциплінарна комісія є юридичною особою, що має печатку. Ми вже виготовили її з усіма необхідними атрибутами – Державним гербом і назвою. Відкриваємо рахунок у Державному казначействі.

Зараз ми вирішуємо організаційні питання, які забирають час, але без реалізації яких ми не зможемо рухатися далі. Адже саме нам випало бути першопрохідцями та закладати майбутній фундамент для нових каденцій. Порядок роботи КДКП визначається Положенням, ухваленим всеукраїнською конференцією працівників прокуратури 27 квітня 2017 року, тому ми діємо відповідно до цього документа.

– Коли комісія зможе почати працювати повноцінно, виконуючи покладені на неї обов'язки?

– У нас уже відбулося перше засідання, на якому ми затвердили положення про посвідчення члена КДКП, визначилися з потребами матеріально-технічного забезпечення, обговорили та внесли до Генеральної прокуратури пропозиції щодо цього.

Уже сьогодні прокурори регіональних прокуратур у разі складання висновку про підстави притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурорського працівника зобов'язані в п'ятиденний термін спрямувати його нам, як того вимагає закон. Комісія не може зволікати: по всій Україні накопичується чимало звернень до нас.

Також прокурори областей у десятиденний термін повинні направляти нам інформацію про вакантні посади у себе в регіонах. Відтак треба оголошувати конкурси та починати працювати у цьому напрямі.

КДКП повинна запрацювати якомога швидше, інакше зупиниться вся система кадрової роботи органів прокуратури. Сподіваюся, нам вдасться швидко вийти із ситуації та почати діяти.

Окрім того, ми затвердили положення про порядок проведення конкурсу на зайняття вакантних посад прокурорів до вищого рівня прокуратури. Якщо, наприклад, працівник прокуратури місцевого рівня висловлює бажання працювати в прокуратурі вищого рівня, його можна перевести лише через конкурс, оголошений і проведений КДКП відповідно до положення. Так само важливо прийняти положення про складання кваліфікаційного іспиту та методику його оцінювання.

Я перераховую, на перший погляд, бюрократичні речі, але без вирішення цих питань ми не зможемо рухатися далі, втілюючи нову систему функціонування прокуратури, як передбачено

поняттям прокурорського самоврядування. Це – європейська модель, доволі незвична для нас, але вона дасть можливість повністю позбавитися рудиментів старої, ще сталінської прокуратури.

– Ви вже почали набирати секретаріат Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів?

– Структура секретаріату затверджена наказом Генерального прокурора України від 26 травня 2017 року. На мою думку, загальна штатна чисельність у 40 одиниць – для всієї України занадто мало. Цього достатньо лише для початкових організаційних заходів. Ми плануємо оголосити для всіх бажаючих відкритий конкурс на посади працівників секретаріату зі складанням тестів та іспитів.

Структура секретаріату – Управління організаційного забезпечення діяльності КДКП – складатиметься на цей час відповідно до затвердженого штатного розпису з чотирьох відділів: відділу організаційної та аналітичної роботи, відділу документального забезпечення, відділу з питань добору та переведення прокурорів і відділу підготовки матеріалів щодо дисциплінарної відповідальності прокурорів та звільнення прокурорів з посад.

Вважаю, що необхідно розширити штат, зокрема збільшити кількість спеціалістів із комп'ютерних та інформаційних технологій. Для вирішення цих проблем будемо звертатися до Генерального прокурора. Відповідно до ст. 155 Положення про Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію прокурорів саме Генеральний прокурор визначає структуру та штатну чисельність секретаріату Комісії, призначає на посади та звільняє з посад працівників секретаріату. А секретаріат КДКП утворюється на засадах структурних підрозділів ГПУ.

– Якою буде взаємодія із Департаментом кадрової роботи та державної служби Генеральної прокуратури України?

– КДКП – самостійний колегіальний орган. Звісно, що ми маємо налагодити плідну співпрацю з підрозділами Генеральної прокуратури України, регіональними прокуратурами. У них одні повноваження, у нас – інші, але справа в нас спільна, і вона полягає у тому, щоб зробити систему органів прокуратури більш професійною, європейською, такою, що відповідатиме сучасним вимогам суспільного та державного розвитку.

– Чи вже відбулася зустріч складу комісії або Ваша особисто із Генеральним прокурором Юрієм Луценком?

– Особистої зустрічі у мене як голови КДКП поки що не було. Генеральний прокурор Юрій Луценко зустрівся з усіма членами КДКП, вислухав наші пропозиції, підтримав, і ми сподіваємося на співпрацю в майбутньому. Так, ми не маємо часу на розкачування, бо інакше робота з призначеннями, переведеннями прокурорів в Україні зупиниться, а це може призвести до паралізування всієї системи органів прокуратури.

– Яку підтримку в роботі від Генерального прокурора України ви очікуєте?

– На сьогодні саме завдяки Генпрокурору та ректору Національної академії прокуратури України нам виділили 18 кабінетів у приміщенні Академії. Пообіцяли допомогти обладнанням, оргтехнікою. Ми вдячні за таку підтримку, відчувається розуміння потреби взаємодії. На це ми розраховуємо і надалі.

– Важливу роль у роботі КДКП має відігравати Національна академія прокуратури України. Як співпрацюватимете з нею?

– Відповідно до вимог будь-який кандидат на посаду прокурора, який складе іспит та пройде спецперевірку, має протягом року пройти професійну підготовку в Академії. Ми підготували пропозиції стосовно зменшення цього терміну – до півроку. Зараз у нас є близько 400 вакансій. Академія за всього бажання не зможе вивчити одночасно стільки спеціалістів. Отже, багато кандидатів чекатимуть у черзі на проходження підготовки, а вакансії залишатимуться вільними. Моя позиція така: якщо людина з вищою освітою має належну підготовку, мотивацію, то може бути призначеною на посаду лише після проходження допідготовки упродовж півроку. За таких умов ми могли б вийти зі складної кадрової ситуації. Впевнений, що від зміни терміну не постраждає рівень професійної підготовки, адже можна розробити більш інтенсивну програму, використовуючи новітні навчальні методики.

– Відповідно до законодавчих змін у внутрішньому житті прокуратури роль кадрового управління ГПУ зменшується, урізаються повноваження Генпрокурора. Натомість важливу роль відграватиме КДКП. Яке Ваше загальне враження стосовно кадрового потенціалу працівників прокуратури і що хотіли б, можливо, змінити як керівник Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів?

– Скажемо відверто: попри різну критику та емоції, які часто чути в пресі, кадровий потенціал органів прокуратури – сильний. Сьогодні, як вимагає Закон України «Про прокуратуру», кожен студент після здобуття вищої юридичної освіти повинен відпрацювати два роки в галузі права, а лише потім претендувати на роботу в прокуратурі. Вбачається, що це не зовсім правильно. Якщо людина закінчила юридичний факультет та ще й із прокурорською спеціалізацією, то відпрацьовувати два роки в юридичній фірмі – це лише втрачати час. Необхідно прибрати цю норму на законодавчому рівні. Ми пропонуватимемо після закінчення вищого навчального закладу лише проходити піврічну прокурорську підготовку.

– Наскільки ваш колектив комісії консолідований (бо це ж колегіальний орган) і може бути дієвим?

– Справді, у нас орган колегіальний, і це передбачає певні ризики. Але думаю, всі члени КДКП розуміють, що нам потрібно спрацюватися, орієнтуватися на плідну й ефективну роботу. Сподіваюся, так і буде.

Спілкувався Юрій Дорошенко

ЗАСТУПНИК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА АНЖЕЛА СТРИЖЕВСЬКА ВЗЯЛА УЧАСТЬ У V МІЖНАРОДНОМУ СУДОВО-ПРАВОВОМУ ФОРУМІ

Заступник Генерального прокурора Анжела Стрижевська виступила на заході із доповіддю «Процес імплементації конституційних новацій у діяльності прокуратури та стан функціонування прокуратури в умовах реформування», під час якого висвітлила останні законодавчі зміни в частині правосуддя та стан реформування відомства.

Зокрема, учасників поінформовано про зміни у Конституції України, що потребують додаткової законодавчої регламентації та узгодження з нормами матеріального і процесуального права. Для узгодження чинного законодавства з Конституцією України з ініціативи Генеральної прокуратури України розроблено відповідний законопроект, що наразі доопрацьовується робочою групою, до участі в якій залучено провідних правників, народних депутатів України та науковців.

У контексті майбутнього, з 1 січня 2018 року, щодо скорочення чисельності прокурорів до 10 тисяч заступник Генерального прокурора зазначила, що на теперішній час триває аудит системи органів прокуратури, який має на меті виявити проблемні питання її функціонування, визначити оптимальні штати кожного рівня системи, що залежатимуть від низки факторів, у тому числі інфраструктури, кількості населення, структури злочинності, кількості судових та правоохоронних органів тощо. Метою аудиту, до якого залучено фахівців Офісу Ради Європи в Україні та Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, є ґрунтовний аналіз нинішнього стану функціонування органів прокуратури та рекомендації стосовно забезпечення ефективності їх роботи.

Стосовно реформи судової системи та доцільності створення антикорупційних судів заступник Генерального прокурора зазначила, що такі суди діють лише в трьох європейських державах: Словаччині, Хорватії та Болгарії. Разом із тим дані щодо рівня сприйняття корупції, оприлюднені Transparency International, свідчать про відсутність прямого впливу існування таких судів на рівень корупції в державі. У зв'язку з цим доречним убачається не утворювати спеціалізовані органи або суди для різних сфер суспільних відносин, а сприяти підвищенню рівня ефективності роботи судів, що вже функціонують у кримінальному, адміністративному, цивільному та господарському судочинстві, забезпечивши неухильне додержання прав сторін та їх рівність. Наочним прикладом цього є країни Північної Європи, де найнижчий рівень сприйняття корупції, але відсутні як антикорупційні суди, так і спеціалізовані органи боротьби з корупцією.

ВІДБУВСЯ КРУГЛИЙ СТІЛ ЩОДО СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОКУРОРІВ

9 червня відбувся круглий стіл «Система початкової підготовки прокурорів: міжнародний досвід та українські перспективи», організований Генеральною прокуратурою України, Національною академією прокуратури України, Проектом Ради Європи «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні» у партнерстві з Консультативною місією Європейського Союзу в Україні.

Зі вступним словом виступили голова Офісу Ради Європи в Україні Мортен Енберг, керівник відділу з питань верховенства права Консультативної місії Європейського Союзу Фабіан Ловенберг і консультант Ради Європи Джеремі Мак-Брайд, а також проректор Національної академії прокуратури України Олександр Толочко.

На заході, участь у якому взяли представники Генеральної прокуратури України, члени Ради прокурорів та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, висвітлено передовий європейський досвід у галузі початкової підготовки прокурорів, різні моделі системи початкового навчання прокурорів і європейські стандарти у цій сфері. Зокрема, міжнародні партнери поділилися досвідом Німеччини, Нідерландів і Польщі у вказаній сфері.

Окремою темою обговорення став розвиток системи початкової підготовки прокурорів в Україні. Зокрема, під час дискусії порушено питання добору та спеціальної підготовки кандидатів на посади прокурорів і розглянуто проблеми, з якими стикаються органи прокуратури України, у тому числі законодавчого характеру.

За результатами круглого столу представники органів прокуратури, прокурорського самоврядування та міжнародні партнери дійшли згоди про необхідність консолідації зусиль із розроблення і впровадження ефективної системи спеціальної підготовки прокурорів, що ґрунтуватиметься на європейських стандартах та кращому досвіді провідних держав Європи.

У НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ ВІДБУВСЯ МІЖНАРОДНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ

7 червня 2017 року в Національній академії прокуратури України відбувся міжнародний круглий стіл «Криміналістичне забезпечення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вибухових пристроїв».

Проректор Національної академії прокуратури України Георгій Попов, директор Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Міністерства юстиції України Олександр Рувін, начальник Департаменту вибухотехнічної служби Національної поліції України Олександр Буханченко відкрили роботу міжнародного круглого столу та виступили із вітальними словами.

Участь у науковому заході взяли представники навчальних закладів, наукових установ і громадських організацій України та зарубіжних країн, зокрема Болгарії, Польщі, Словаччини, Чехії, Туреччини. До участі в заході долучились представники: Генеральної прокуратури України; регіональних і військових прокуратур; Міністерства внутрішніх справ України; Головного слідчого управління Національної поліції України; Департаменту вибухотехнічної служби Національної поліції України; Служби безпеки України; Головного експертно-криміналістичного центру Державної прикордонної служби України; Консультативної місії Європейського Союзу в Україні; Київського науково-дослідного інституту судових експертиз; Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України; Українського науково-дослідного інституту спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України; Національного університету біоресурсів і природокористування України; Національної академії внутрішніх справ; Харківського національного університету внутрішніх справ; Донецького юридичного інституту МВС України; Національного університету оборони України імені Івана Черняховського.

Метою проведення наукового заходу стало обговорення науковою спільнотою, експертами, представниками правоохоронних органів України та зарубіжних країн, іншими заінтересованими особами проблем криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вибухових пристроїв, а також розроблення аргументованих пропозицій стосовно удосконалення процесуального керівництва у цій сфері.

Учасники міжнародного круглого столу розглянули низку концептуальних проблем, пов'язаних із запобіганням і розслідуванням кримінальних вибухів, запропонували шляхи їх вирішення.

Зокрема, встановлено, що криміногенна ситуація в Україні, незважаючи на зусилля правоохоронних органів, залишається напруженою і складною. Злочинність, пов'язана із застосуванням вибухових пристроїв та речовин, набуває дедалі більшого масштабу, поширюється кримінальний «професіоналізм», жорстокість злочинних проявів. Водночас злочини цієї категорії є найбільш зухвалими і небезпечними, спричиняють напруженість та негативний резонанс у суспільстві, страх людей за своє майбутнє.

НОВІ ВИДАННЯ

У Національній академії прокуратури України готується до друку **збірник матеріалів міжнародного круглого столу «Криміналістичне забезпечення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вибухових пристроїв»**, у якому будуть розміщені виступи, тези і презентації учасників цього заходу.

ВНЕСЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЗА ЗАЯВАМИ, ПОВІДОМЛЕННЯМИ ПРО ВЧИНЕНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОКУРОРСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Юрій Грищенко
начальник
Головного слідчого управління
Генеральної прокуратури України,
державний радник юстиції 3 класу

Андрій Гнатів
заступник начальника
Головного слідчого управління
Генеральної прокуратури України,
старший радник юстиції

Віктор Чечерський
прокурор
організаційно-методичного
відділу
Головного слідчого управління
Генеральної прокуратури України,
старший радник юстиції,
кандидат юридичних наук, доцент

9 листопада 1995 року Україна підписала й 17 липня 1997 року ратифікувала Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [1], Перший протокол та протоколи № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції, цілковито визнавши на своїй території компетенцію Європейської комісії з прав людини щодо прийняття від будь-якої особи заяв про порушення Україною її прав та, відповідно, юрисдикцію Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) у всіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції.

З огляду на це в Україні стала очевидною актуальність проблеми дотримання прав людини в кримінальному судочинстві, оскільки з кожним роком зростає кількість заяв і звернень про порушення прав людини на справедливий суд, про катування та інші види жорстокого поводження в органах поліції тощо, що становить основну кількість підслідних слідчим органів прокуратури кримінальних проваджень відповідно до ч. 4 ст. 216, пункту 1 розділу X «Прикінцеві положення» та пункту 1 розділу XI «Перехідні положення» Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК України, Кодекс) [2].

Такі скарги на дії та бездіяльність представників правоохоронних органів порушують комплекс питань про достатність заходів, насамперед ужитих прокурорами як на початковому, так і на завершальному етапах розслідування. Тому з огляду на недостатню ефективність заходів юридичного захисту на внутрішньодержавному рівні ЄСПЛ постійно приймає рішення, в яких констатує порушення положень вказаної вище Конвенції, зокрема її ст. 6, стосовно права на справедливий суд.

Згідно з пунктом 1 зазначеної статті кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку. Виходячи з цього, неналежне вирішення заяв та повідомлень про злочини ЄСПЛ трактує, зокрема, як порушення права на справедливий суд (рішення у справах «Гавула проти України» від 16 травня 2013 року [3], «Рудніченко проти України» від 11 липня 2013 року [4] тощо).

На забезпечення належного розгляду звернень громадян нас спрямовує і Основний Закон держави, де у ст. 40 кожному гарантовано право на звернення та отримання обґрунтованої відповіді у встановлений законом строк, а також на оскарження в суді рішень, дій та бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ч. 1 ст. 55 Конституції України) [5].

Важливим кроком до безумовного забезпечення прав людини та вдосконалення відповідного законодавства стало ухвалення у 2012 році КПК України як такого, що має відповідати вимогам нового часу та основним європейським постулатам, однак норми Кодексу потребують додаткового врегулювання під час застосування на практиці.

Оскільки сам початок досудового розслідування вже призводить до активного втручання в права людини, діяльність слідчого та прокурора щодо вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення повинна бути чітко регламентована. У такій діяльності не може бути жодних умов та можливостей для нормозастосовних маніпуляцій, що сприятиме недопущенню передусім безпідставної реєстрації відомостей в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і забезпечуватиме захист, відновлення порушених кримінальним правопорушенням прав людини та інтересів держави, своєчасне притягнення винних до кримінальної відповідальності.

В умовах дії нового КПК України, незважаючи на запроваджені ним новації, залишилась у минулому така стадія кримінального провадження, як порушення кримінальної справи, а тому набуло проблемного характеру забезпечення законності на початковому етапі досудового розслідування (внесення відомостей до ЄРДР та початок досудового розслідування). Водночас потребує чіткої регламентації й діяльність, що передує внесенню відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, пов'язана з надходженням заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення, їх прийняттям уповноваженими органами та посадовими особами або самостійним виявленням обставин, що можуть свідчити про його вчинення. Адже практика застосування положень Кримінально-процесуального кодексу України (в редакції 1960 року) [6], якими регламентувалось прийняття рішень відповідно до ст.ст. 94–97, засвідчила про найбільшу кількість порушень, які сприяли приховуванню злочинів, незаконному прийняттю рішень про відмову в порушенні кримінальної справи чи, навпаки, незаконному порушенню такої.

Чітка регламентація процесуальної діяльності на початковому етапі досудового провадження є передумовою законності та обґрунтованості подальшого розслідування, а відтак – судового розгляду справи.

Саме тому в чинному наказі Генерального прокурора України «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні» від 19 грудня 2012 року № 4гн [7] зобов'язано керівників прокуратур усіх рівнів, галузевих підрозділів апаратів, прокурорів – процесуальних керівників забезпечити виконання вимог закону при прийманні, реєстрації, розгляді та вирішенні в органах досудового розслідування заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення щодо них відомостей до ЄРДР, безумовне реагування на виявлені порушення закону з часу надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення до прийняття остаточного рішення у провадженні.

Питання реєстрації заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення врегульовано ст. 214 КПК України, Положенням про порядок ведення ЄРДР, затвердженим наказом Генеральної прокуратури України від 6 квітня 2016 року № 139 (далі – Положення про ЄРДР) [8], та Інструкцією про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, затвердженою наказом Генерального прокурора України від 3 грудня 2012 року № 125 [9] (далі – Інструкція).

У чинному КПК України запроваджено низку нових порівняно з діючими раніше інститутів, у тому числі щодо порядку розгляду та вирішення заяв і повідомлень про вчинення кримінального правопорушення, початку досудового розслідування, змінено процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності слідчого, прокурора під час такого розслідування.

Однак окремі положення Кодексу та нововведення мають суперечливий характер, що призвело до двоякого їх тлумачення уповноваженими органами, – насамперед щодо порядку, приводів та підстав внесення відомостей до ЄРДР після отримання звернень, у яких вимагалося розпочати досудове розслідування.

Як наслідок, прокурорська та судова практика у цій сфері залишається непослідовною і неоднаковою.

Зважаючи на зазначене, ця тематика набуває актуальності, тим більше, що сьогодні відсутні ґрунтовні наукові дослідження з порушеного питання з урахуванням виробленої практики. Спроби осмислення декотрих аспектів щодо приводів і підстав для внесення відомостей до ЄРДР здійснено переважно у перші місяці з дня набрання чинності КПК України, а значна кількість сучасних праць присвячена саме порядку оскарження прийнятих працівниками уповноважених правоохоронних органів рішень про відмову у внесенні відомостей до ЄРДР чи бездіяльності шляхом їх невнесення.

На нашу думку, негативну роль у якісному впровадженні вимог КПК України у цій сфері відіграв,

хоч як дивно, набутий неабиякий практичний досвід правозастосування попередньої редакції кримінально-процесуального закону.

Тому найперше для уповноважених правоохоронних органів, зокрема прокуратури, постала проблема щодо внесення відомостей до ЄРДР про кримінальні правопорушення, які не належать до їхньої підслідності.

Так, у КПК України суттєво змінено правову регламентацію реєстрації заяв і повідомлень про вчинення кримінального правопорушення, а також початку досудового розслідування. На відміну від попередньої редакції кримінально-процесуального закону чинний Кодекс хоча й розмежовує стадії реєстрації заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення та внесення за ними відомостей до ЄРДР, проте зводить їх до єдиного алгоритму, не передбачаючи альтернативних способів вирішення.

Зокрема, відповідно до ст. 97 КПК України (в редакції 1960 року) прокурор, слідчий, орган дізнання або суддя зобов'язані були приймати заяви і повідомлення про вчинені або підготовлювані злочини, в тому числі і в справах, які не підлягають їх веданню. Надалі не пізніше триденного строку прийняти за ними одне з таких альтернативних рішень:

1) порушити кримінальну справу;

2) відмовити в порушенні кримінальної справи;

3) направити заяву або повідомлення за належністю.

При цьому порушити кримінальну справу можна було виключно за наявності приводів і підстав із дотриманням вимог, встановлених у ст. 98 КПК України (в редакції 1960 року).

Натомість у чинному КПК України передбачено, що слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування.

У частині 4 ст. 214 КПК України наголошено, що слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у їх прийнятті та реєстрації не допускається.

Таким чином, можна дійти висновку, що будь-який уповноважений правоохоронний орган зобов'язаний, незважаючи на підслідність, місце вчинення злочину, внести відомості до ЄРДР, а вже потім відповідне кримінальне провадження у встановленому порядку скерувати за належністю з урахуванням ст.ст. 216, 218 КПК України.

На практиці це означає, наприклад, що районний відділ поліції зобов'язаний внести відомості до ЄРДР за заявою чи повідомленням громадянина про кримінальне правопорушення, яке підслідне Національному антикорупційному бюро України.

Не треба забувати, що відомчі акти також можуть додатково врегульовувати те, який саме підрозділ має право розслідувати ті чи інші види кримінальних правопорушень.

Так, у прокуратурі здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених прокурорами (крім випадків, передбачених законом) та працівниками органів прокуратури, у випадках та порядку, визначених у КПК України, покладається на Генеральну інспекцію Генеральної прокуратури України [10].

Не дивно, що за цих обставин правоохоронці на місцях вишукують будь-які причини і підстави, щоб взагалі не реєструвати такі повідомлення.

Ще один спірний спосіб уникнення реєстрації відомостей за заявами і повідомленнями безпосередньо органом, до якого вони надійшли, що характерно саме для прокуратури, є їх направлення за належністю.

Зокрема, норми КПК України на відміну від попередньої редакції Кодексу 1960 року не передбачають можливості прийняття рішення про направлення заяв і повідомлень про вчинене кримінальне правопорушення для розгляду і прийняття рішення за належністю.

Згідно з ч. 7 ст. 214 КПК України, якщо відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР внесено прокурором, він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до органу досудового розслідування та доручити проведення досудового розслідування. Місце проведення досудового розслідування повинно визначатися за правилами ст. 218 КПК України.

Водночас Інструкцією передбачено можливість направлення заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення за належністю (пункти 3.6–3.10) без внесення відомостей до ЄРДР.

Слід звернути увагу на те, що зазначена Інструкція обов'язкова для працівників органів прокуратури.

Як наслідок, навіть у суддів відсутній єдиний підхід щодо правомірності скерування заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування, до чиєї юрисдикції належить місце вчинення кримінального правопорушення.

З посиланням на норми пункту 3.6 Інструкції ухвалою Печерського районного суду міста Києва від 31 травня 2016 року визнано обґрунтованими дії Генеральної прокуратури України щодо направлення повідомлення про прийняття суддею завідомо неправосудного рішення до Прокуратури міста Києва та в задоволенні скарги відмовлено. На думку суду, у ч. 4 ст. 214 КПК України розмежовано понят-

тя «внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР» та «реєстрація заяви чи повідомлення», які є різними за своєю сутністю.

Аналогічні за змістом ухвали про законність направлення Генеральною прокуратурою України за належністю заяв і повідомлень про кримінальне правопорушення прийнято цим самим судом 2 грудня 2016 року у справі № 757/47265/16-к, 28 лютого 2017 року у справі № 757/9890/17-к, 3 березня 2017 року у справі № 757/7153/17-к тощо.

Водночас Печерським районним судом міста Києва 2 лютого 2017 року з тих самих мотивів і підстав розглянуто скаргу громадянина Г. на бездіяльність Генеральної прокуратури України, яка не внесла відомості про кримінальне правопорушення до ЄРДР, а направила її за належністю до керівництва військової прокуратури Західного регіону. З посиланням на вимоги ст. 214 КПК України ухвалено протилежне рішення – скаргу задоволено та зобов'язано Генеральну прокуратуру України внести відомості до ЄРДР.

Так само Печерським районним судом міста Києва 22 червня 2016 року задоволено скаргу заявника у справі № 757/25147/16-к та зазначено, що відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається незалежно від того, чи належить розслідування фактів про повідомлені кримінальні правопорушення до територіальної юрисдикції або процесуальної компетенції органу, до якого надійшла заява чи повідомлення.

Зважаючи на набутий практичний досвід, вважаємо, що доцільно передбачити можливість направлення заяв і повідомлень за належністю, однак для цього необхідно внести відповідні зміни до ст. 214 КПК України. Вказане, по-перше, забезпечить внесення відомостей до ЄРДР саме тим органом, який повинен здійснювати досудове слідство у відповідному кримінальному провадженні; по-друге, не допустить тяганину в досудовому розслідуванні, зважаючи на час, необхідний для перенаправлення кримінального провадження від одного органу до іншого; по-третє, суттєво знизить ризики «паралельного» розслідування аналогічних проваджень за одним і тим самим фактом кількома правоохоронними органами.

Неоднозначною є практика законності відмови у внесенні відомостей до ЄРДР з окремих підстав, які раніше регламентувалися ст. 6 КПК України (в редакції 1960 року).

У чинному кримінальному процесуальному законодавстві не передбачено винятків щодо обов'язку внести відповідні відомості до ЄРДР та розпочати розслідування за результатами розгляду скарги чи повідомлення про кримінальне правопорушення після їх реєстрації.

Однак у прокурорській та судовій практиці допускаються випадки відмови у внесенні відомостей до ЄРДР, оскільки раніше за аналогічним фактом уже зареєстровано провадження, прийнято процесуальне рішення тощо. Таким чином, слідчі, прокурори та судді фактично відтворюють приписи щодо відмови у порушенні кримінальної справи, передбачені у пунктах 9 та 11 ч. 2 ст. 6 КПК України (в редакції 1960 року).

Особливо актуальним це є у разі надходження до прокуратури дублікатів повідомлення про вчинення кримінального правопорушення від різних органів чи посадових осіб. Наприклад, коли заявник одночасно звернувся з повідомленням про кримінальне правопорушення до Генеральної прокуратури України, кількох народних депутатів України, правоохоронних органів тощо.

Опосередковано вказане питання врегульовано у пункті 10 Положення про ЄРДР. Так, при встановленні факту здійснення досудового розслідування стосовно аналогічних правопорушень (дублікатів), заяви і повідомлення про які надійшли з різних джерел, прокурор, керівник прокуратури об'єднує такі матеріали в одне провадження, після чого Реєстратор (слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, керівник органу прокуратури) за допомогою відповідної функції присвоює одному з них статус «дублікат».

Не може бути орієнтиром у цьому питанні і судова практика, оскільки вона не уніфікована.

Наприклад, ухвалою слідчого судді Фастівського міськрайонного суду Київської області від 21 жовтня 2015 року відмовлено в задоволенні скарги на бездіяльність прокурора щодо внесення відомостей до ЄРДР з огляду на встановлену слідчим суддею обставину, що аналогічна за змістом заява про злочин розглядалась попередньо органом досудового слідства за правилами КПК України (в редакції 1960 року), у зв'язку з чим ухвалено постанову про відмову в порушенні кримінальної справи.

Водночас Світловодським міськрайонним судом Кіровоградської області 29 липня 2015 року задоволено скаргу особи та зобов'язано розпочати досудове розслідування за повідомленням про вчинення слідчим Світловодського міськвідділу УМВС України в області кримінальних правопорушень, передбачених у ст.ст. 364–367 КК України. Судом не взято до уваги заперечення прокурора про те, що за цими фактами на час розгляду заяви вже розпочато два кримінальні провадження, а тому об'єктивної необхідності у повторному внесенні відомостей до ЄРДР не було.

Частково розв'язати вказану проблему покликаний законопроект № 6220, згідно з яким «не підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомості про обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, щодо яких прийнято рішення про закриття кримінального провадження або існує вирок суду по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили».

Законопроект зазнав гострої критики громадськості та представників державних органів і установ, у тому числі правоохоронних, оскільки у ньому не запропоновано механізму, за якого можна уникнути «довічного кримінального переслідування».

Проблема полягає у тому, що в багатьох державах, де відсутня стадія дослідчої перевірки, особа, яку звинувачено у вчиненні злочину, має право вимагати прийняття щодо неї остаточного рішення саме судом. Згідно з вітчизняним кримінальним процесуальним законом без оголошення підозри та обвинувального висновку (у широкому розумінні) справа на розгляд суду взагалі не потрапить незалежно від волі особи, яку безпідставно звинувачено у вчиненні злочину.

Типовим прикладом цього можуть бути вимоги громадян, депутатські звернення тощо про проведення перевірки правомірності зазначення відомостей при е-декларуванні. Зазвичай такі вимоги оформлені як заяви та повідомлення про вчинення злочину, що направляються одразу до кількох органів, у різний час та різними заявниками. Декларант вимушений неодноразово надавати показання слідчим різних органів і підрозділів, незважаючи на те, що вже можуть бути прийняті рішення про закриття кримінального провадження з реабілітуючих підстав, а його вину у вчиненні злочину спростовано.

Проте найбільш дискусійною у прокурорській та судовій практиці є проблема правомірності надання правової оцінки зверненню особи на предмет обґрунтованості викладених у ньому відомостей, що свідчать саме про кримінальне правопорушення.

Слід погодитися з Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у тому, що у слідчій і судовій практиці щодо цього питання є щонайменше два підходи. Згідно з першим передбачається так зване автоматичне внесення відомостей про кримінальне правопорушення, якщо такі відомості викладено особою в заяві чи повідомленні про кримінальне правопорушення. Другий підхід не передбачає автоматичного внесення відомостей, викладених у будь-яких заявах чи повідомленнях, – вносяться лише такі, що, на думку суб'єкта, який їх вносить, дійсно можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення [11].

Обидва підходи яскраво розкриваються у судових рішеннях за результатами розгляду скарг на рішення Генеральної прокуратури України щодо невнесення відомостей до ЄРДР.

Печерський районний суд міста Києва у справі № 757/61746/16-к ухвалою від 22 грудня 2016 року відмовив у задоволенні скарги на бездіяльність уповноважених посадових осіб Генеральної прокуратури України, яка полягала у невнесенні відомостей до ЄРДР. У ній, окрім іншого, вказано: «Аналіз положень закону дає підстави для висновку, що реєстрації в ЄРДР підлягають не будь-які заяви чи повідомлення, а лише ті, які містять достатні відомості про кримінальне правопорушення».

Такі судові рішення є непоодинокими.

Проте ухвалами цього самого суду від 26 грудня 2016 року (справа № 757/61925/16-к), від 31 січня 2017 року (справа № 757/63519/16-к), від 6 лютого 2017 року (справа № 757/1522/17-к) тощо прийнято протилежні рішення і зазначено про те, що «оцінювати дії осіб, надавати правову кваліфікацію їхнім діям та здійснювати інші заходи до внесення відомостей до ЄРДР з викладених у заяві обставин не передбачено чинним КПК України», «закон не покладає на заявника обов'язку з достовірністю наводити у заяві чи повідомленні про кримінальне правопорушення усі елементи складу злочину, достатньо даних про об'єктивні ознаки злочину» та ін.

Використовуючи недосконалість кримінального процесуального закону, громадяни нерідко зловживають наданим правом повідомлення про кримінальне правопорушення.

Передусім це стосується адвокатів, які намагаються штучно ускладнити чи безпідставно затягувати строки досудового слідства, тиснути на слідство або суд, а також осіб, які через відсутність почуття безкарності визначили направлення таких повідомлень як основну мету своєї «громадської» діяльності.

Наприклад, упродовж січня – травня 2016 року Печерським районним судом міста Києва задоволено понад сотню скарг голови однієї громадської організації на бездіяльність Генеральної прокуратури України у зв'язку з невнесенням відомостей до ЄРДР переважно щодо законності дій працівників Державної фіскальної служби України.

Адвокат В. у заяві від 16 лютого 2017 року вимагав розпочати досудове розслідування за фактом нібито незаконного проникнення слідчого Генеральної прокуратури України до житла з метою проведення обшуку лише з тих підстав, що його прізвище не зазначено в ухвалі на проведення обшуку.

У КПК України відсутня вказівка на те, які саме відомості повинні вноситися до ЄРДР та як відмежувати заяви і повідомлення про кримінальне правопорушення від інших заяв і повідомлень. Навряд чи оцінкою має служити тільки заголовок звернення (про вчинення кримінального правопорушення) або вимога заявника розпочати кримінальне провадження.

Певні спроби зробити таке розмежування здійснено у відомчих актах Генеральної прокуратури України.

Згідно з пунктом 2 розділу II Положення про ЄРДР відомості про кримінальне правопорушення, викладені у заяві, повідомленні чи виявлені з іншого джерела, повинні відповідати вимогам пункту 4 ч. 5 ст. 214 КПК України, зокрема мати короткий ви-

клад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

З огляду на визначення, надане у пунктах 1.3, 1.4 Інструкції, заява, повідомлення про вчинення кримінального правопорушення – це усне чи письмове звернення фізичних або юридичних осіб, службових (посадових) осіб органів державної влади і місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, виявлені прокурором або слідчим обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Заява, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення повинна відповідати вимогам ч. 5 ст. 214 КПК України, зокрема містити:

1) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) заявника, його адресу та підпис;

2) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Разом з тим аналіз ч. 5 ст. 214 КПК України дає підстави вважати, що зазначеною нормою врегульовано вимоги не до заяви чи повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, а до відомостей, які вносяться до ЄРДР. Це є логічним, адже особа без юридичної освіти, яка добросовісно вважає про існування злочину, навряд чи зможе у своїй заяві чітко розписати ознаки кримінального правопорушення або ж навести вичерпний перелік обставин, які свідчать про його вчинення, а надто надати попередню правову кваліфікацію. Однак вважаємо, що у заяві чи повідомленні повинні бути зазначені фактичні дані, які вказують на наявність злочину, тобто особа повинна аргументувати будь-яким чином свою позицію про те, що був саме злочин.

Підсумовуючи наведене, з метою упорядкування початку досудового розслідування, у тому числі щодо недопущення зловживання правом, забезпечення розумних строків досудового розслідування, уникнення дублікатів кримінальних проваджень за одними і тими самими фактами вважаємо за доцільне внести зміни до ч. 1 ст. 214 КПК України, виклавши її у такій редакції:

«1. Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування чи направити його за належністю з урахуванням вимог ст.ст. 216, 218 КПК України. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування.

У разі відсутності в поданій заяві об'єктивних даних про вчинене кримінальне правопорушення слідчий, прокурор відмовляє заявнику у внесенні відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та одночасно розглядає подану заяву в порядку Закону України «Про звернення громадян», про що повідомляє останнього не пізніше 3 діб з моменту надходження заяви. Якщо під час розгляду та перевірки доводів звернення будуть виявлені обставини, які свідчать про вчинення кримінального правопорушення, він зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування».

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 4 листопада 1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – №№ 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88.
3. Рішення у справі «Гавула проти України» від 16 травня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.document.org.ua/sprava-gavula-proti-ukrayini-doc165861.html
4. Рішення у справі «Рудніченко проти України» від 11 липня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.document.org.ua/sprava-rudnichenko-proti-ukrayini-doc168845.html
5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Голос України. – 1996. – 7 серпня. – Ст. 141.
6. Кримінально-процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1961. – № 2. – Ст. 15.
7. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні: наказ Генерального прокурора України від 19 грудня 2012 року № 4гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/
8. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затверджене наказом Генеральної прокуратури України від 6 квітня 2016 року № 139 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/
9. Інструкція про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення, затверджена наказом Генеральної прокуратури України від 3 грудня 2012 року № 125 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/
10. Про Генеральну інспекцію Генеральної прокуратури України: положення, затверджене наказом Генеральної прокуратури України від 16 червня 2016 року № 204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/
11. Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування: узагальнення Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, затверджене на засіданні Зборів суддів ВССУ 23 грудня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sc.gov.ua/

Юрій Грищенко, Андрій Гнатів, Віктор Чечерський

ВНЕСЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ДО ЄДИНОГО РЕЄСТРУ ДОСУДОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЗА ЗАЯВАМИ, ПОВІДОМЛЕННЯМИ ПРО ВЧИНЕНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОКУРОРСЬКОЇ ПРАКТИКИ

У Кримінальному процесуальному кодексі України від 13 квітня 2012 року запроваджено низку нових порівняно з раніше діючими інститутів, у тому числі щодо порядку розгляду та вирішення заяв, повідомлень про вчинення кримінального правопорушення та початку досудового розслідування. Розглянуто питання вдосконалення кримінального процесуального законодавства з метою усунення суперечностей та прогалин у нормативному регулюванні внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань за заявами і повідомленнями про вчинення кримінального правопорушення.
Ключові слова: *прокуратура; кримінальне провадження; досудове розслідування.*

Юрий Грищенко, Андрей Гнатив, Виктор Чечерский

ВНЕСЕНИЕ СВЕДЕНИЙ В ЕДИНЫЙ РЕЕСТР ДОСУДЕБНЫХ РАССЛЕДОВАНИЙ ПО ЗАЯВЛЕНИЯМ, СООБЩЕНИЯМ О СОВЕРШЕННОМ УГОЛОВНОМ ПРАВОНАРУШЕНИИ: ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ПРОКУРОРСКОЙ ПРАКТИКИ

В Уголовный процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 года введен ряд новых по сравнению с ранее действующими институтов, в том числе о порядке рассмотрения и разрешения заявлений, сообщений о совершении уголовного правонарушения и начале досудебного расследования. Рассмотрены вопросы совершенствования уголовного процессуального законодательства с целью устранения противоречий и пробелов в нормативном регулировании внесения сведений в Единый реестр досудебных расследований по заявлениям и сообщениям о совершении уголовного преступления.
Ключевые слова: *прокуратура; уголовное производство; досудебное расследование.*

Yurii Hryshchenko, Andrii Hnativ, Viktor Checherskyi

DATA ENTRY INTO THE UNIFIED REGISTER OF PRE-TRIAL INVESTIGATIONS UPON APPLICATIONS, REPORTS OF CRIMINAL OFFENSE: TOPICAL ISSUES OF PROSECUTORIAL PRACTICE

The Code of Criminal Procedure of Ukraine d.d. 13.04.2012 introduced a number of new institutions compared with existing ones, including the procedure for the consideration and resolution of applications, reports of criminal offense and the start of prejudicial inquiry. The issue on improving the criminal procedural law in order to eliminate inconsistencies and gaps in the regulation of data entry the Unified Register of Pre-Trial Investigations upon applications and reports of criminal offense is considered in the article.
Keywords: *prosecutor's office; criminal proceedings; pre-trial investigation.*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПІДСЛІДНОСТІ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕННЯХ

Олександр Луняченко
начальник першого відділу з розслідування кримінальних проваджень управління з розслідування особливо важливих справ Головного слідчого управління Генеральної прокуратури України

Станіслав Туровський
старший слідчий першого відділу з розслідування кримінальних проваджень управління з розслідування особливо важливих справ Головного слідчого управління Генеральної прокуратури України

У зв'язку з ухваленням законів про створення нових слідчих органів існує необхідність розглянути окремі положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), що регулюють питання підслідності у кримінальних правопорушеннях, а також проблеми у застосуванні цих положень.

Інститут підслідності на досудовому розслідуванні не тільки пов'язує норми кримінального й процесуального права, а й регулює управлінську діяльність щодо розподілу службових обов'язків і взаємодії між суб'єктами правоохоронної діяльності, у тому числі органів прокуратури.

> Основним правовим джерелом, що регулює застосування інституту підслідності, є Кримінальний процесуальний кодекс України.

Зокрема, у ст. 216 КПК України передбачено перелік кримінальних правопорушень, підслідних органам національної поліції, органам безпеки, слідчим органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, слідчим органів Державного бюро розслідувань, детективам Національного антикорупційного бюро України, а також органам Державної кримінально-виконавчої служби України.

Водночас відповідно до чинного законодавства, зокрема пункту 4 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII, слідчі органів прокуратури здійснюють досудове розслідування у визначеному КПК України порядку до початку діяльності Державного бюро розслідувань, але не пізніше п'яти років після набрання чинності КПК України.

Закон України «Про Державне бюро розслідувань» набрав чинності 1 березня 2016 року[1]. Тобто де-юре почав діяти новий правоохоронний орган у системі виконавчої влади – Державне бюро розслідувань України. Проте фактично ця інституція перебуває лише на стадії створення (триває конкурс та добір кандидатів на керівника установи).

Згідно з абз. 3 пункту 1 розділу X «Прикінцеві положення» КПК України положення ч. 4 ст. 216 КПК України вводяться в дію з дня початку діяльності Державного бюро розслідувань України.

Законодавець оперує таким поняттям, як «початок діяльності», однак визначення цього терміна в чинному законодавстві немає.

З огляду на те, що слово «діяльність» означає «робота, функціонування якоїсь організації, установи тощо»[2], під «початком діяльності» розумітимемо «початок функціонування організації». На правильність саме такого тлумачення вказують і положення абз. 2 пункту 4 розділу VI Закону України «Про Державне бюро розслідувань», відповідно до яких матеріали кримінального провадження, які на день набрання чинності цим Законом перебувають в іншому органі досудового розслідування на стадії досудового розслідування, але відповідно до цього Закону підслідні Державному бюро розслідувань, у тримісячний строк після початку здійснення Державним бюро розслідувань функції досудового розслідування передаються до відповідного підрозділу (органу) Державного бюро розслідувань для продовження провадження.

Аналогічного висновку дійшов і Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ), який у своєму роз'ясненні від 2 березня 2016 року щодо питання підслідності справ Державного бюро розслідувань України за-

[1] Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12 листопада 2015 року № 794-VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2016. – № 6. – Ст. 55.

[2] Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додат. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

значив, що початок дії положень ч. 4 ст. 216 КПК України пов'язаний не з моментом набрання чинності законом, який регулюватиме діяльність Державного бюро розслідувань України як державної установи, а з моментом початку здійснення ним функцій органу досудового розслідування.

Тобто з аналізу чинного законодавства та зазначеного роз'яснення ВССУ вбачається, що слідчі органів прокуратури будуть здійснювати досудове розслідування у визначеному КПК України порядку до початку здійснення Державним бюро розслідувань функцій досудового розслідування.

Таким чином, відповідне питання є врегульованим, а отже, не потребує додаткової, більш детальної регламентації на законодавчому рівні.

> Функція досудового розслідування делегована органам прокуратури до початку діяльності Державного бюро розслідувань у кримінальних правопорушеннях, які відповідно до законодавства підслідні цьому органу.

Підслідність як правова категорія у сфері кримінальної процесуальної діяльності передбачає розмежування повноважень органів розслідування в провадженнях певної категорії щодо кримінальних правопорушень. За новим КПК України питання підслідності зводиться до вирішення двох положень: хто буде вносити інформацію про правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і хто саме буде проводити досудове розслідування?

> На відомчому рівні крім законодавчих актів підслідність між підрозділами регулюється відомчими нормативно-правовими документами.

Зокрема, в органах прокуратури питання щодо внесення до ЄРДР відомостей про кримінальне правопорушення врегульовано Інструкцією про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення (далі – Інструкція), затвердженою наказом Генерального прокурора України від 3 грудня 2012 року № 125[3].

Слід зауважити, що, на перший погляд, окремі положення Інструкції нібито не узгоджуються з нормами кримінального процесуального законодавства.

Так, згідно з пунктом 3.6 Інструкції заяви, повідомлення про вчинені правопорушення, які віднесені до підслідності органів прокуратури та надійшли до прокуратур Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, спеціалізованих прокуратур на правах обласних, Генеральної прокуратури України, керівниками підрозділів апаратів направляються для здійснення досудового розслідування з дотриманням територіального принципу до прокуратури відповідного рівня.

У свою чергу, відповідно до ст. 214 КПК України слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.

Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР. Положення про ЄРДР, порядок його формування та ведення затверджуються Генеральною прокуратурою України за погодженням з Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, органом, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства.

Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до Реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення. Відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається.

Детальний аналіз вказаних обставин та норм чинного законодавства не дає підстав вважати, що положення Інструкції суперечать зазначеним нормам кримінального процесуального законодавства.

Такого самого висновку дійшов Окружний адміністративний суд міста Києва у своїх рішеннях у справах від 27 січня 2015 року № 826/11049/14[4] та від 9 вересня 2014 року № 826/10190/14[5] за позовами до Генеральної прокуратури України про визнання дій Генерального прокурора України щодо прийняття наказу № 125, яким було затверджено Інструкцію, протиправними та незаконними, а також визнання незаконною та скасування Інструкції.

---

[3] Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення: наказ Генерального прокурора України від 3 грудня 2012 року № 125.

[4] Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 27 січня 2015 року № 826/11040/14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/42523101

[5] Постанова Окружного адміністративного суду міста Києва від 9 вересня 2014 року № 826/10190/14, яка набрала законної сили після апеляційного оскарження (ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 22 грудня 2014 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41998598

Зокрема, суд зазначив, що зі змісту пункту 3.6 Інструкції не вбачається обставин порушення його положеннями вимог ст.ст. 2, 28, 56, 214 КПК України. Він не суперечить встановленим вказаними нормами правилам щодо порядку реєстрації заяв і повідомлень про правопорушення та не порушує право людини і громадянина на невідкладне прийняття заяви про злочин, швидке, повне та неупереджене розслідування правопорушення.

Суд дійшов висновку про необґрунтованість позовних вимог з урахуванням такого.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Згідно із ст. 92 Основного Закону України виключно законами України визначаються:

– права і свободи людини та громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;

– судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання та слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури.

У статті 123 Конституції України встановлено, що організація і порядок діяльності органів прокуратури України визначаються законом.

Натомість у пункті 1.1 Інструкції передбачено, що саме вона встановлює єдиний порядок приймання, реєстрації та розгляду в органах прокуратури України заяв, повідомлень про вчинене кримінальне правопорушення і матеріалів самостійного виявлення слідчим, прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення.

Водночас повноваження Генерального прокурора України щодо видачі обов'язкових для всіх органів прокуратури наказів та затвердження інструкцій закріплені пункті 7 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про прокуратуру».

За таких обставин суд дійшов висновку, що підстави для задоволення позовних вимог відсутні, а тому в задоволенні адміністративного позову відмовив.

Головне слідче управління повністю погоджується з такими висновками судів.

> Головним завданням підслідності є недопущення дублювання, тобто виконання однієї і тієї ж роботи двома й більше суб'єктами, наприклад окреме здійснення кримінального провадження за одним фактом слідчими органів Національної поліції і прокуратури чи СБУ.

По-перше, це марне витрачання часу й ресурсів держави, що особливо недоцільно за умов дефіциту бюджету.

По-друге, такі дії порушують низку конституційних прав людини й можуть призвести до інших негативних наслідків.

По-третє, неузгоджені дії та некомпетентність в окремих питаннях шкодять кримінальному провадженню загалом.

Навіть на стадії судового розгляду кримінальних проваджень може бути порушено питання щодо правильності обраної підслідності на досудовому розслідуванні. А тому серед органів досудового розслідування не повинно виникати суперечок щодо підслідності того чи іншого кримінального провадження. Адже іноді такі дії можна навіть розглядати як злочинну недбалість, а громадськість розцінює це як корупційні дії.

Однак на практиці такі суперечності виникають нерідко і через неоднозначність норми законодавства. Зокрема, у кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст.ст. 209-1, 384, 385, 386, 387, 388, 396 Кримінального кодексу України (далі – КК України), досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, до підслідності якого належить злочин, у зв'язку з яким почато досудове розслідування. Тобто законодавець передбачає виникнення спірних питань щодо підслідності в кримінальних провадженнях про вказані злочини.

Якщо під час досудового розслідування буде встановлено інші злочини, вчинені особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані зі злочинами, вчиненими особою, щодо якої ведеться досудове розслідування, і які не підслідні тому органу, що здійснює в кримінальному провадженні досудове розслідування, то в разі неможливості виділення цих матеріалів в окреме провадження прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, своєю постановою визначає підслідність усіх цих злочинів (ч. 10 ст. 216 КПК України).

Якщо у ст. 216 КПК України поділ підслідності між органами досудового розслідування визначається за компетенцією, то у ст. 218 КПК України (місце проведення досудового розслідування) – за територіальною ознакою.

Так, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого перебуває місце вчинення кримінального правопорушення. Водночас законодавець не допускає зволікання під час вирішення спорів щодо підслідності.

У разі якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, що можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність.

Якщо ж місце вчинення кримінального правопорушення невідоме

або його було вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор, який керується іншими факторами, такими як: місце виявлення ознак кримінального правопорушення, місце перебування підозрюваного чи більшості свідків, місце закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо (ч. 3 ст. 218 КПК України).

З метою уникнення дублювання кримінальних проваджень або одночасного розслідування одного факту різними підрозділами чи відомствами на початку розслідування слідчий перевіряє наявність уже розпочатих досудових розслідувань щодо того ж самого кримінального правопорушення.

У разі якщо буде встановлено, що іншим слідчим органу досудового розслідування або слідчим іншого органу досудового розслідування розпочато кримінальне провадження щодо того ж самого кримінального правопорушення, слідчий передає слідчому, який здійснює досудове розслідування, наявні в нього матеріали й відомості, повідомляє про це прокурора, потерпілого або заявника та вносить відповідні відомості до ЄРДР.

Крім того, слідчий, прокурор має право провадити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії на території, що перебуває під юрисдикцією іншого органу досудового розслідування, або своєю постановою доручити їх проведення такому органу досудового розслідування, який зобов'язаний її виконати.

Спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня (ч. 5 ст. 218 КПК України).

Наприкінці зупинимося ще на одному питанні, яке хоч і врегульоване законодавчо, однак нерідко викликає дискусії, а тому є предметом цієї статті.

Верховна Рада України 2 лютого 2015 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції»[6]. Цим Законом внесені зміни до низки законодавчих актів, у тому числі і до Кримінального процесуального кодексу України.

Зокрема, у пункті 2 ч. 1 ст. 38 КПК України йдеться про новий орган досудового розслідування, яким є підрозділ детективів, підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Підслідність детективів Національного антикорупційного бюро України визначена у ч. 5 ст. 216 КПК України. Вони здійснюють досудове розслідування злочинів, передбачених ст.ст. 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 368, 3682, 369, 3692, 410 КК України, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом Кабінету Міністрів України, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»;

депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій посад;

суддею, суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

прокурорами органів прокуратури, зазначеними у пунктах 1–4, 5–11 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про прокуратуру»;

особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище, посадовою особою

[6] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції: Закон України від 2 лютого 2015 року № 198-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/198-19

органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи III рангу і вище;

військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) злочин, передбачений ст. 369, ч. 1 ст. 369-2 КК України, вчинено щодо службової особи, визначеної у ч. 4 ст. 18 КК України або у пункті 1 цієї частини.

Кримінальний процесуальний закон передбачає заборону доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, віднесеного до підслідності НАБУ, іншому органу досудового розслідування.

Скасування незаконних та необґрунтованих постанов слідчих та прокурорів, а також вирішення спору про підслідність віднесено до виключної компетенції Генерального прокурора України або особи, яка виконує його обов'язки (ст. 36 КПК України), а також його заступника – виключно згідно з положеннями ч. 5 ст. 216 КПК України.

Водночас цією нормою встановлено можливість прокурора своєю постановою відносити кримінальне провадження у злочинах, передбачених абз. 2 пункту 3 ч. 5 ст. 216 КПК України, до підслідності детективів НАБУ, якщо відповідним злочином було заподіяно або могло бути заподіяно тяжкі наслідки охоронюваним законом свободам та інтересам фізичної або юридичної особи, а також державним чи суспільним інтересам.

Наведене свідчить про те, що нарікання окремих посадовців на необґрунтоване втручання Генерального прокурора України у питання підслідності кримінальних правопорушень є надуманими.

НОВІ ВИДАННЯ

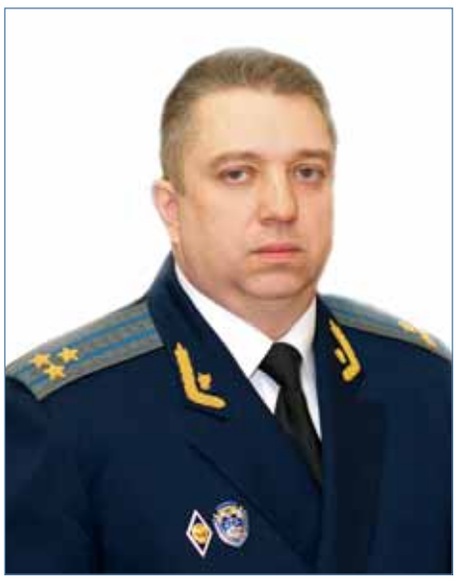

У Національній академії прокуратури України підготовлено **Збірник матеріалів судової практики (цивільне, адміністративне, господарське судочинство) у сфері виконання судових рішень за участю прокурора.**

У виданні висвітлено практику судів касаційної інстанції у справах за позовами, скаргами органів прокуратури України або інших учасників виконавчого провадження на рішення, дії або бездіяльність посадових осіб державної виконавчої служби, а також пов'язану із виконанням судових рішень, постановлених у справах, де прокурором здійснювалося представництво в суді. Наведено правові позиції Верховного Суду України за 2016–2017 роки, постановлені у справах з питань виконання судових рішень, рішення Конституційного Суду України та пленумів судів касаційної інстанції, розглянуто судову практику Європейського суду з прав людини у сфері виконання судових рішень.

Збірник матеріалів судової практики розрахований на прокурорів, які здійснюють представництво інтересів держави в суді, юристів-практиків, наукових і науково-педагогічних працівників, студентів вищих юридичних навчальних закладів.

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЗА ФАКТОМ ПОСТАНОВЛЕННЯ СУДДЯМИ ЗАВІДОМО НЕПРАВОСУДНИХ ВИРОКІВ, РІШЕНЬ, УХВАЛ АБО ПОСТАНОВ

Ігор Боршуляк

начальник
організаційно-методичного відділу
управління наглядової діяльності
у кримінальних провадженнях
слідчих органів прокуратури
Головного слідчого управління
Генеральної прокуратури України,
кандидат юридичних наук

Сьогодні слідчі прокуратури здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, суддями, працівниками правоохоронних органів та особами, посада яких належить до категорії «А» відповідно до ч. 4 ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 цієї самої статті Кодексу.

Практика досудового розслідування засвідчила про наявність суттєвих проблем у розслідуванні кримінальних проваджень за фактом постановлення суддями завідомо неправосудних вироків, рішень, ухвал або постанов за ст. 375 Кримінального кодексу України (далі – КК України), якщо рішення суду не скасовано.

Так, відповідно до приписів ст. 214 КПК України слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування.

Однак з огляду на ч. 3 ст. 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII суддя не зобов'язаний давати жодних пояснень щодо суті справ, які перебувають у його провадженні, крім випадків, установлених законом. Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку (ч. 1 ст. 49 цього Закону). Крім того, згідно з ч. 7 ст. 13 вказаного Закону судові рішення не можуть бути переглянуті іншими органами чи особами поза межами судочинства, за винятком рішень про амністію та помилування. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи не можуть приймати рішення, які скасовують судові рішення або зупиняють їх виконання.

Оскарження у будь-який спосіб судових рішень, діяльності судів і суддів щодо розгляду та вирішення справи поза передбаченим процесуальним законом порядком у справі не допускається, і суди повинні відмовляти у прийнятті таких позовів і заяв.

Недосконалість чинної редакції ст. 375 КК України призводить також до різного тлумачення її положень. Зокрема, щодо наявності прямого умислу, розмежування понять «завідомо неправосудне рішення» та «судова помилка», кваліфікації випадків підроблення судових рішень без здійснення судового процесу як такого тощо.

Таким чином, без внесення відповідних змін до ст. 375 КК України та до постанови Пленуму Верховного Суду України «Про незалежність судової влади» від 13 червня 2007 року № 8 або прийняття окремої постанови саме з цього питання розслідування таких кримінальних проваджень є проблематичним.

Тому у розслідуванні злочинів, передбачених у ст. 375 КК України, органом досудового розслідування судове рішення повинно оцінюватись з позиції його неправосудності, якщо воно винесене всупереч встановленим фактичним обставинам справи або з істотним порушенням норм матеріального чи процесуального закону, а саме:

– засуджено невинного або виправдано винного;

– безпідставно звільнено від покарання, призначено явно несправедливе (занадто суворе чи занадто м'яке) покарання;

– умисно неправильно кваліфіковано злочин, внаслідок чого призначено несправедливе покарання;

– в цивільній справі задоволено необґрунтований позов або безпідставно відмовлено в задоволенні позовних вимог;

– позов задоволено в меншому чи більшому обсязі, ніж передбачено законом;

– безпідставно притягнуто до адміністративної відповідальності чи звільнено від відповідальності винну особу;

– неправильно визначено розмір стягнення тощо.

Ухвали і постанови апеляційного суду та касаційної інстанції є неправосудними, якщо ними необґрунтовано скасовуються чи змінюються законні вироки і рішення або, навпаки, залишаються без зміни незаконні судові акти.

На практиці виникають обставини, за яких суддя може постановити неправосудний вирок через неправдиві докази, нестачу потрібних доказів, за яких суддя не може усвідомлювати, що вирішує справу неправильно.

Аналіз диспозиції ст. 375 КК України дає підстави для висновку, що умовою притягнення судді до кримінальної відповідальності є постановлення *завідомо* неправосудного вироку, що полягає в усвідомленні суддею неправосудності ухваленого ним рішення.

Отже, ознакою суб'єктивної сторони цього злочину є наявність прямого умислу в діях судді, що з урахуванням вимог ч. 2 ст. 24 КК України зумовлюється усвідомленням суспільно небезпечного характеру діяння, передбаченням його суспільно небезпечних наслідків та бажанням їх настання.

Прямий умисел, що характеризується цілеспрямованістю діяння, дає можливість відрізняти постановлення суддею завідомо неправосудного вироку від інших службових злочинів судді та дисциплінарних проступків.

З огляду на вимоги закону щодо інтелектуальних та вольової ознак умислу як форми вини підтвердженням того, що суддя діє умисно при винесенні неправосудного акта, може бути обізнаність судді з фактичними обставинами справи та їх відверте заперечення чи ігнорування, наявність конфлікту інтересів, що спричинило необ'єктивність чи упередженість під час ухвалення судового рішення тощо.

Для констатації наявності в діях судді складу злочину необхідно також встановити, що вчинене діяння є суспільно небезпечним у кримінально-правовому розумінні, не є малозначним і вчинене за відсутності обставин, що виключають злочинність діяння.

Крім того, не має значення, якою судовою інстанцією та в якому складі суддів (колегіально чи одноособово) винесено неправосудний акт та до якої галузі права належить справа. Суб'єктом злочину можуть бути професійні судді, присяжні, які розглядають справу, усвідомлюють, що судовий акт, який виноситься за їхньою участю, є неправосудним, і бажають цього.

Кримінальна відповідальність за винесення незаконного судового рішення настає незалежно від того, чи суддя діяв з корисливих мотивів (прагнення одержати якісь матеріальні блага), з іншої особистої заінтересованості (помста, особиста неприязнь або дружні стосунки з особою, щодо якої ухвалюється судовий акт, тощо) чи з інших мотивів.

Таким чином, винесення свідомо неправосудного вироку, рішення або іншого судового акта – це не помилка, а результат прямого умислу, який тягне настання кримінальної відповідальності. Кримінальна відповідальність судді за постановлення завідомо неправосудного рішення виключається в разі допущення суддею помилки та відсутності в його діях прямого умислу.

Злочин є закінченим із моменту постановлення завідомо неправосудного рішення – оголошення акта, тобто доведення його до відома учасників процесу, незалежно від набрання судовим актом законної сили, його виконання, наслідків або скасування наступною судовою інстанцією.

Підставою для кваліфікації діяння судді за ч. 2 ст. 375 КК України є наявність тяжких наслідків, існування корисливих мотивів, вчинення злочину в інших особистих інтересах чи з метою перешкоджання законній професійній діяльності журналіста. До тяжких наслідків належать незаконне ув'язнення, каліцтво, смерть тощо. Під корисливими мотивами варто розуміти бажання судді набути певних матеріальних благ шляхом постановлення завідомо неправосудного вироку. Матеріальною вигодою можуть бути майно, кошти, звільнення від певних обов'язків або набуття певних прав. Використання суддею наданих йому повноважень для постановлення завідомо неправосудного рішення з метою отримання неправомірної майнової винагороди є фактом вчинення корупційного діяння.

Постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови з метою отримання матеріальних благ, пільг чи послуг є корупційним діянням, і за умови прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди суддя може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за ст. 368 КК України.

Факт винесення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали чи постанови завершується його проголошенням, і з цього моменту, відповідно, такий злочин вважається закінченим, незважаючи на час набрання законної сили неправосудним рішенням. Це є останньою обов'язковою умовою притягнення судді до кримінальної відповідальності за злочин, передбачений у ст. 375 КК України.

Суддя може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за постановлення завідомо неправосудного вироку, якщо він постановив його, коли ще перебував на посаді, а рішення про відставку прийняв після постановлення неправосудного вироку.

У разі незаконного втручання судді в роботу автоматизованої системи документообігу суду з метою постановлення неправосудного рішення його дії кваліфікуються за відповідними частинами ст.ст. 375, 376-1 КК України.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КПК УКРАЇНИ ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК І РЕВІЗІЙ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Микола Вовк

прокурор організаційно-методичного відділу управління наглядової діяльності у кримінальних провадженнях слідчих органів прокуратури Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції

Микола Нечипорчук

заступник начальника організаційно-методичного відділу управління наглядової діяльності у кримінальних провадженнях слідчих органів прокуратури Генеральної прокуратури України, старший радник юстиції

Відповідно до ст. 1 розділу X «Прикінцеві положення» та пункту 1 розділу XI «Перехідні положення» Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) **до початку діяльності Державного бюро розслідувань України слідчі органів прокуратури здійснюють розслідування** злочинів, передбачених у ч. 4 ст. 216 цього Кодексу.

Після введення в дію положень ч. 4 ст. 216 КПК України кримінальні провадження, розпочаті слідчими органів прокуратури, продовжують здійснюватися слідчими органів прокуратури, які користуються повноваженнями слідчих, визначеними цим Кодексом, до закінчення досудового розслідування, але не довше двох років.

По закінченні дворічного строку кримінальні провадження, розпочаті слідчими органів прокуратури, у тримісячний строк передаються слідчим органів Державного бюро розслідувань.

Наразі слідчі прокуратури здійснюють досудове розслідування не тільки корупційних злочинів відповідно до ч. 4 ст. 216 КПК України, а й **кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, суддями, працівниками правоохоронних органів та особами, посади яких належать до категорії «А»,** крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України.

На слідчих прокуратури також покладено здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування кримінальних правопорушень віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, тобто злочинів, передбачених у ст.ст. 354, 364–370 Кримінального кодексу України, які були вчинені службовою особою Національного антикорупційного бюро України (крім Директора Національного антикорупційного бюро України, його першого заступника та заступника) та які встановлені підрозділом внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Незважаючи на зміну підслідності та передачу частини кримінальних проваджень Національному антикорупційному бюро України, навантаження на слідчих аж ніяк не зменшилось – навпаки, зросло.

Співробітники управління наглядової діяльності у кримінальних провадженнях слідчих органів прокуратури Головного слідчого управління Генеральної прокуратури України вжили належні заходи з метою перебудови своє роботи відповідно до вимог сьогодення.

З метою посилення впливу на прокурорсько-слідчу діяльність у областях упродовж поточного року здійснено 4 виїзди до підпорядкованих прокуратур для проведення галузевих перевірок та надання практичної допомоги.

Підготовлено і після схвалення науково-методичною радою та затвердження Генеральним прокурором України направлено до прокуратур регіонального рівня методичні рекомендації щодо проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях за фактами порушень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, встановлених рішеннями Європейського суду з прав людини, та шляхів їх попередження.

Запроваджено жорсткий контроль за розслідуванням найбільш актуальних та резонансних проваджень, насамперед пов'язаних із вчиненням злочинів проти учасників мирних акцій протесту.

Фактично щодня проводяться моніторинг стану їх розслідування, заслуховування інформації з оновленням планів та наданням ґрунтовних вказівок щодо ходу подальшого розслідування.

Окрему увагу приділено розслідуванню кримінальних проваджень про злочини, пов'язані із застосуванням катувань та іншого жорстокого поводження з людьми під час здійснення правоохоронної діяльності.

Обвинувальні акти стосовно 39 правоохоронців у провадженнях вказаної категорії направлені до суду.

Завдяки вжитим заходам упродовж 5 місяців цього року слідчі регіональних прокуратур розслідували майже 11 тисяч кримінальних проваджень, що на 16,8% більше, ніж в аналогічний період минулого року.

Підвищення оперативності досудового розслідування дало можливість відчутно покращити основні показники прокурорсько-слідчої діяльності, кількісно та якісно вплинути на її зміст.

Передусім ідеться про помітне збільшення (+42%) направлених до суду обвинувальних актів, а також зменшення майже на 41% повернутих обвинувальних актів, клопотань відповідно до пункту 3 ч. 3 ст. 314 КПК України. Удвічі (з 22 до 11) зменшилася й кількість виправданих та осіб, стосовно яких провадження закрито судом за реабілітуючими підставами.

Разом з тим зріс обсяг направлених до суду обвинувальних актів про корупційні правопорушення (+31,4%), про правопорушення, вчинені у сфері земельних правовідносин (+20%), у 2,4 раза про злочини, вчинені у бюджетній системі.

Вжито дієві заходи щодо притягнення до кримінальної відповідальності службових осіб органів державної влади, правоохоронців та суддів, які вчиняли злочинні дії стосовно учасників мирних акцій протестів з метою залякати та перешкодити їхній діяльності.

Сьогодні у кримінальних провадженнях про такі злочини до суду направлено 88 обвинувальних актів щодо 99 осіб, зокрема 67 працівників органів внутрішніх справ, 11 суддів, 6 працівників органів прокуратури, 2 керівників обласних рад, 4 керівників облміськрайдержадміністрацій, міського голови та інших осіб.

Наприклад, Прокуратурою Одеської області наприкінці квітня 2017 року до суду направлено обвинувальний акт стосовно колишнього першого заступника голови Одеської обласної державної адміністрації за підозрою у залученні та використанні «тітушок» для перешкоджання мирній акції протесту, що відбувалася 19 лютого 2014 року у місті Одесі біля приміщення Одеської облдержадміністрації.

Саме слідчі прокуратури розслідують найбільш актуальні та резонансні провадження.

Водночас здійснення досудового розслідування засвідчило наявність суттєвих недоліків у чинному КПК України. Зокрема, не врегульовано питання: проведення декотрих слідчих дій після повернення обвинувальних актів прокурору для доопрацювання; реєстрації в ЄРДР нової заяви, якщо кримінальне провадження щодо цього закрите; можливості продовження тримання обвинуваченого під вартою поза межами судового засідання; затримання особи; особистого обшуку осіб; проведення ревізій і перевірок; повернення обвинувальних актів прокурору тощо.

Ці проблеми найбільше проявляються на практиці й потребують негайного вирішення.

Розглянемо проблемні питання застосування положень кримінального процесуального законодавства щодо проведення перевірок і ревізій під час досудового розслідування.

У попередній редакції пункту 6 ч. 2 ст. 36 та пункту 4 ст. 40 КПК України було закріплено право слідчого та прокурора «призначати ревізії та перевірки у порядку, визначеному законом». Проте порядок призначення ревізії та перевірки органами досудового слідства в КПК України так і не було визначено.

Водночас із ухваленням Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII із КПК України вилучено положення, якими слідчому та прокурору надавалось право на призначення ревізій та перевірок.

Згідно з ч. 2 ст. 93 КПК України **сторона обвинувачення здійснює збирання доказів** шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, **витребування та отримання** від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових і фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, **висновків ревізій** та **актів перевірок,** проведення інших процесуальних дій, передбачених цим Кодексом.

Тобто зазначена норма надає право прокурору та слідчому витребовувати висновки ревізій та акти перевірок у вже проведених ревізіях та перевірках, а не ініціювати їх проведення.

Також слід звернути увагу на те, що в чинному КПК України відсутні норми, які передбачали б звернення до слідчого судді з клопотанням про призначення ревізії і перевірки та підстави для такого звернення.

Відповідно до пункту 5 ч. 2 ст. 40 КПК України слідчий уповноважений звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.

Однак проведення перевірки чи ревізії не належить ні до заходів забезпечення кримінального провадження, ні до слідчих (розшукових) дій, ні до негласних слідчих (розшукових) дій.

Оскільки у КПК України не передбачено право слідчого та прокурора на звернення до суду із зазначеними клопотаннями, відповідно у Кодексі не встановлено і порядок розгляду таких клопотань слідчим суддею.

Водночас розслідування кримінальних правопорушень економічної спрямованості потребує встановлення фактів, які стосуються важливих обставин і які можна підтвердити лише шляхом цілеспрямованої перевірки фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання чи окремих посадових осіб за документами або записами в облікових реєстрах. Здебільшого лише проведення ревізії дає можливість встановити істотні обставини справи.

Сьогодні за необхідності проведення ревізій слідчі звертаються до слідчого судді з клопотанням про призначення позапланової ревізії фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації, керуючись нормами Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». Відповідно до пункту 6 ч. 5 ст. 11 цього Закону позапланова виїзна ревізія може здійснюватися лише за наявності підстав для її проведення на підставі рішення суду і тільки на підконтрольних установах.

Позапланові виїзні ревізії суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені цим Законом до підконтрольних установ, проводяться органами державного фінансового контролю за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

Орган або особа, що ініціює проведення позапланової виїзної ревізії, подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії та дати її початку і закінчення, документи, які відповідно до ч.ч. 5 та 7 цієї статті свідчать про виникнення підстав для проведення такої ревізії, а також на вимогу суду – інші відомості.

Згідно з ч.ч. 11, 12 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» тривалість позапланової виїзної ревізії не повинна перевищувати 15 робочих днів. Продовження термінів проведення позапланової виїзної ревізії можливе лише за рішенням суду на термін, що не перевищує п'яти робочих днів.

Переважно зазначений термін є недостатній для проведення якісної ревізії.

Нині єдиною нормою закону, яка надає право суду, за ініціативою слідчого та прокурора призначати податкові перевірки, є пункт 78.1.11 ст. 78 Податкового кодексу України, згідно з яким контролюючий орган проводить перевірку у разі, коли «отримано судове рішення суду (слідчого судді) про призначення перевірки, винесене ними відповідно до закону».

У зв'язку з неоднозначним трактуванням законодавства щодо призначення та проведення перевірок і ревізій під час розслідування кримінальних правопорушень трапляються випадки, коли **слідчі судді,** посилаючись на ст. 1 КПК України, згідно з якою порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України, та на відсутність у КПК України норм про призначення перевірки і ревізії та їх проведення, **відмовляють у задоволенні таких клопотань, що** в певних випадках фактично **унеможливлює встановлення фактів зловживань, розтрати й привласнення грошових коштів підприємств, установ, організацій.**

З огляду на викладене доцільно внести зміни до КПК України, які чітко регламентували б дії учасників кримінального провадження щодо призначення, проведення та продовження строків проведення перевірок та ревізій фінансово-господарської діяльності підприємств незалежно від форми їх власності, установ та організацій.

Також необхідно передбачити проведення додаткових та повторних позапланових ревізій і перевірок, наприклад, якщо їх висновки суперечать матеріалам кримінального провадження або в результаті досудового розслідування здобуті нові докази, в тому числі документи, які свідчать про вчинення кримінального правопорушення.

Як було зазначено вище, призначення та проведення ревізій і перевірок – це тільки одне з гострих питань правозастосовної практики чинного кримінального процесуального закону. Таких проблем дуже багато, і вони потребують негайного законодавчого врегулювання.

ЗАСТОСУВАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТАХ ПРОКУРОРІВ ТА СЛІДЧИХ ПРОКУРАТУРИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ігор Мукан
заступник прокурора
Тернопільської області,
радник юстиції

17 липня 2017 року виповниться 20 років з дня ратифікації Україною Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року (Конвенція), Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до неї. Підписавши цей Закон, наша держава повністю визнала обов'язковою без укладання спеціальної угоди юрисдикцію Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції.

Ця подія є визначальною для розвитку українського права: невеликий крок, зроблений державою на міжнародній арені, став масштабним зрушенням у визнанні найбільшої цінності людства – прав та свобод людини, їх декларуванні в національному законодавстві.

З метою виконання взятих на себе зобов'язань перед європейською спільнотою Україна запровадила ряд інноваційних та нестандартних для її правової системи заходів. Так, в 2006 році ухвалено Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», яким у національне законодавство впроваджено практику ЄСПЛ як повноправне джерело права (ст. 17 цього Закону), а в 2012 році у новому Кримінальному процесуальному кодексі України визнано застосування кримінального процесуального законодавства з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

Рішення ЄСПЛ є новим видом джерела права, який «випадає» із стандартної, більш звичної для правників класифікації джерел права – прецедент (англійський стандарт) і кодифікована норма (континентальна правова система).

Практика ЄСПЛ не є судовим прецедентом, а виступає своєрідним тлумаченням положень Конвенції, що дає можливість встановити однакову, послідовну та усталену позицію з правозастосовної діяльності її правоохоронними та судовими органами.

Застосування нового джерела права в практичній діяльності прокурора, керівника органу досудового розслідування та слідчого вимагає виваженого підходу і нових знань. З огляду на це в квітні 2017 року керівництво прокуратури Тернопільської області спільно із відділом підготовки та підвищення кваліфікації військових прокурорів Національної академії прокуратури України організували та провели навчально-методичний семінар «Особливості застосування процесуального законодавства під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень» і тренінг «Імплементація рішень Європейського Суду з прав людини у процесуальні документи прокурора та слідчого».

Під час семінару та тренінгу працівники прокуратури здобули знання та навички застосування на практиці рішень ЄСПЛ, що містять визначення понять «розумність строків», «тривале та неефективне розслідування», «обґрунтована підозра», «розумний сумнів», ознайомилися з позицією Суду щодо стандартів ефективного та своєчасного здійснення досудового розслідування, використання показань з чужих слів, достовірності показань, перехресного допиту та неправдивих свідчень.

За результатами проведеної роботи прокуратурою області спільно із науковцями Національної академії прокуратури України підготовлено лист-орієнтування з питань застосування Конвенції та практики ЄСПЛ у практичній діяльності прокурора та слідчого, який направлено прокурорам місцевих прокуратур для використання в практичній діяльності.

Проведена робота дала позитивні результати: керуючись рекомендаціями, прокурори та слідчі прокуратури стали швидко та правильно приймати рішення у кримінальних провадженнях у разі невідповідності національного законодавства положенням Конвенції та за наявності в ньому правових «прогалин».

Як приклад, в поточному році слідчим відділом прокуратури області в ЄРДР внесено відомості про умисне неподання

5 суб'єктами декларування, що припинили свою діяльність до 1 квітня 2017 року, декларації за 2016 рік.

Для кваліфікації діяння за ст. 366-1 КК України необхідним є встановлення умисного неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації, тобто неподання її в межах строку, визначеного законом.

Відповідно до вимог ч. 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» особи, зазначені у пункті 1, підпункті «а» пункту 2 ч. 1 ст. 45 цього Закону, які припиняють діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, подають декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями. Отже, законодавчо взагалі не визначено термін подачі декларації у разі припинення суб'єктом своєї діяльності, що позбавляє орган розслідування констатації факту несвоєчасності такого подання та виключає об'єктивну сторону цього кримінального правопорушення.

Аналогічна позиція викладена у листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 травня 2017 року (вих. № 223-943/0/4-17) та доведена до відома суддів.

Завдання кримінального процесу полягає в тому, щоб жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Принцип верховенства права передбачає, що люди повинні мати змогу планувати свої дії з упевненістю, знати про їх правові наслідки. Тому в зазначеному вище випадку орган досудового розслідування через недотримання законодавцем принципу правової визначеності позбавлений можливості оголосити обґрунтовану підозру особі у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366-1 КК України.

Мотивуючи рішення про закриття кримінального провадження стосовно вказаної категорії суб'єктів декларування, слідчий прокуратури у постанові зазначив рішення ЄСПЛ від 14 жовтня 2010 року у справі «Шокін проти України», у якому визначено концепцію «якості закону», зокрема вимогу, щоб він був доступним для заінтересованих осіб, чітким і передбачуваним у своєму застосуванні.

> Відсутність у національному законодавстві необхідної чіткості та точності порушує вимогу «якості закону». Якщо у національному законодавстві допущено неоднозначне або множинне тлумачення прав та обов'язків осіб, національні органи зобов'язані застосувати найбільш сприятливий для осіб підхід. Тобто вирішення колізій у законодавстві завжди тлумачиться на користь особи.

Наступний яскравий приклад застосування практики ЄСПЛ пов'язаний із розглядом слідчим клопотань адвокатів. Проблема зловживання засудженими та їх адвокатами правами сторін є доволі гострою на досудовому слідстві. Доречно звернути увагу на поширення «нової» практики адвокатської діяльності зі штучного ініціювання в суді провадження про перегляд вироку за нововиявленими обставинами шляхом внесення відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань за фактами зловживання слідчого чи/або прокурора під час кримінального провадження. У вказаній категорії кримінальних справ адвокати подають клопотання, якими зобов'язують слідчого провести процесуальні дії та прийняти рішення, що не входить в компетенцію слідства.

Як приклад, з березня 2017 року в провадженні слідчого відділу прокуратури області перебуває кримінальне провадження за фактом вчинення, на думку адвоката, у 2014 році працівниками районного відділу міліції кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 365 КК України, стосовно Е., який на теперішній час засуджений судом за вбивство до тривалого терміну ув'язнення. Адвокат засудженого подав слідчому клопотання з вимогою дослідити та надати оцінку відповідності вимогам КПК України складених у 2014 році процесуальних документів, що лягли в основу обвинувального вироку, так як вважає, що вони не відповідають ознакам належності та допустимості.

> У задоволенні клопотання адвоката з огляду на його безпідставність слідчий відмовив та звернув увагу на зловживання стороною правом, адже одним із основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, згідно з яким у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало законної сили, не може ставитися під сумнів.

Зокрема, як зазначено у рішенні ЄСПЛ, «принцип юридичної визначеності вимагає поваги до принципу res judicata, тобто поваги до остаточного рішення суду. Згідно з цим принципом жодна сторона не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового до виконання рішення суду лише з однією метою – домогтися повторного розгляду та винесення нового рішення у справі» (справа «Ryabykh v. Russia» від 24 липня 2003 року).

Наведений досвід застосування рішень Європейського суду з прав людини у процесуальних документах прокурорів та слідчих прокуратури Тернопільської області розкриває новий спосіб розв'язання конфліктних ситуацій та питань, що постають на досудовому слідстві внаслідок невідповідності національного законодавства положенням Конвенції, та дає змогу забезпечити превенцію порушень прав та свобод людини у кримінальному провадженні.

ПРОКУРОРСЬКЕ СЛІДСТВО: РЕЗУЛЬТАТИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ КІРОВОГРАДЩИНИ)

Анатолій Гой

заступник прокурора Кіровоградської області, старший радник юстиції

Сергій Чеботарьов

начальник слідчого відділу прокуратури Кіровоградської області, старший радник юстиції, кандидат юридичних наук

В Україні триває серйозне реформування національної правової системи. Прокуратуру як невід'ємну частину цієї системи реформовано чи не найперше з-поміж усіх органів та інституцій. Однак у суспільстві сьогодні існують діаметрально протилежні погляди на зміни, які відбуваються. Дехто відверто ігнорує історичні аспекти становлення та розвитку органів прокуратури в Україні, відводячи їм лише повноваження з процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Інші вказують на те, що маючи майже столітній досвід розслідування найскладніших кримінальних проваджень (у 1928 році слідчий апарат було передано прокуратурі), слідчі прокуратури без перебільшення були і залишаються найбільш досвідченими фахівцями з-поміж представників усіх слідчих органів держави.

Залишилося небагато часу до 19 листопада 2017 року – дати, починаючи з якої прокуратура згідно із КПК України має втратити одну із своїх найважливіших функцій – здійснення досудового розслідування.

5 років тому, ухвалюючи новий Кримінальний процесуальний кодекс України, законодавець суттєво обмежив підслідність кримінальних проваджень, досудове розслідування у яких протягом перехідного періоду могли здійснювати слідчі органів прокуратури.

> Розслідування більшості службових злочинів, які до цього належали до підслідності прокуратури, було передано органам внутрішніх справ. Слідчі прокуратури могли розслідувати такі кримінальні провадження лише у разі їх вчинення спеціальним суб'єктом – суддями, працівниками правоохоронних органів, високопосадовцями тощо.

Мабуть, автори нового Кодексу вважали, що слідчі органів внутрішніх справ, які ніколи раніше не розслідували кримінальні провадження зазначеної категорії, з часом отримають відповідний досвід та зможуть ефективно замінити слідчих прокуратури, які переважно здійснювали слідство у таких провадженнях.

Однак, як свідчить практика, через низку об'єктивних та суб'єктивних причин органи національної поліції не в змозі забезпечити належне розслідування навіть загальнокримінальних злочинів, кількість яких до того ж значно зросла.

Зокрема, за весь час дії КПК України 2012 року правоохоронними органами Кіровоградської області (без врахування органів прокуратури) до суду направлено 39 обвинувальних актів у кримінальних провадженнях про злочини, передбачені ст. 364 КК України, 17 актів – ст. 367 КК України та жодного за ст. 365 КК України.

Для порівняння, у 2010 році за вказаними статтями лише у сфері бюджетних відносин слідчими прокуратури області направлено до суду 42 кримінальні справи, у 2011 році – 36 справ.

Без сумніву, аналогічна ситуація спостерігається і в інших регіонах України.

Зазначені дані переконливо доводять, що органами поліції не забезпечено ефективного виявлення фактів вчинення злочинів у сфері службової діяльності та притягнення винних службових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, пов'язаних із використанням наданого їм службового становища.

З початком діяльності Національного антикорупційного бюро України його детективи також отримали можливість розслідувати певні категорії кримінальних проваджень, досудове слідство у яких раніше здій-

снювалося слідчими прокуратури. Проте результати роботи НАБУ далекі від очікуваних.

> Фактично єдиним органом, який сьогодні здатний забезпечити належне здійснення досудового розслідування кримінальних проваджень про корупційні злочини, злочини, вчинені представниками органів влади, суддями тощо, залишається прокуратура.

Попри значене скорочення штатної чисельності слідчих у процесі реформування прокуратури вдалося зберегти досвідчених фахівців, які можуть розслідувати кримінальні провадження будь-якого рівня складності.

Вказане доводять результати роботи слідчого підрозділу прокуратури Кіровоградщини. Так, у відповідь на вимоги суспільства слідчі акцентували зусилля на виявленні та розслідуванні корупційних правопорушень, вчинених керівниками правоохоронних та контролюючих органів області.

Завдяки цьому обсяг направлених до суду проваджень про корупційні правопорушення у минулому році зріс майже наполовину та становить 70% загальної кількості переданих до суду. Цей показник відповідає третьому місцю серед регіональних прокуратур.

Більшість обвинувачених є керівниками різних рівнів: починаючи з начальників районних відділів поліції, їх заступників і закінчуючи керівником обласного управління Держгеокадастру.

Загалом у корупційних кримінальних провадженнях у 2016 році слідчим відділом повідомлено про підозру чотирьом керівникам структурних підрозділів поліції та їх заступникам, двом керівникам податкових органів, начальнику районного відділу Державної служби України з надзвичайних ситуацій, п'ятьом керівникам контролюючих органів тощо.

Наприклад, передано до суду обвинувальний акт за ч. 3 ст. 368 КК України стосовно начальника Долинського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області та його першого заступника, які вимагали та одержали неправомірну вигоду у розмірі 2 тис. дол. США за перекваліфікацію дій особи на менш тяжку статтю Кримінального кодексу України.

Закінчено досудове розслідування у кримінальному провадженні за обвинуваченням заступника начальника Новгородківського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Кіровоградській області за ч. 3 ст. 368 КК України, який вимагав та одержав неправомірну вигоду у розмірі 10 тис. грн за непритягнення особи до кримінальної відповідальності.

Спрямовано до суду кримінальне провадження за обвинуваченням за ч. 3 ст. 368 КК України начальника Маловисківського районного відділу Державної служби України з надзвичайних ситуацій в області, який вимагав та одержав неправомірну вигоду в сумі 24 тис. грн за сприяння особі у працевлаштуванні.

Окрім того, розслідуються кримінальні провадження про правопорушення у сфері земельних відносин, завдяки чому у минулому році до суду направлено два обвинувальні акти зазначеної категорії.

Зокрема, передано до суду кримінальне провадження за обвинуваченням начальника структурного підрозділу одного із державних підприємств, який вимагав та одержав неправомірну вигоду у розмірі 14,5 тис. дол. США за забезпечення погодження проекту землеустрою для відведення в оренду земельної ділянки площею понад 60 гектарів.

Також направлено до суду обвинувальний акт стосовно виконувача обов'язків начальника головного управління Держгеокадастру у Кіровоградській області, який протиправно заволодів коштами потерпілого під приводом узгодження проекту землеустрою.

Під час досудового розслідування кримінальних проваджень особливу увагу приділено відшкодуванню у повному обсязі заподіяних злочинами збитків.

Позитивні тенденції у роботі слідчих органів прокуратури Кіровоградської області зберігаються й у 2017 році. На цей час слідчим відділом прокуратури області вже направлено до суду обвинувальні акти у резонансних кримінальних провадженнях. Левову їх частку (майже 72%) становлять кримінальні провадження про корупційні правопорушення, у тому числі правопорушення, вчинені організованою групою.

Зокрема, у січні поточного року закінчено досудове розслідування у кримінальному провадженні за обвинуваченням учасників організованого злочинного угруповання, до складу якого входило чотири правоохоронці на чолі з начальником карного розшуку міськвідділу поліції обласного центру.

Зазначені особи вчинили ряд тяжких злочинів, зокрема вимагали неправомірну вигоду в розмірі понад 200 тис. грн за непритягнення особи до кримінальної відповідальності, попередньо отримавши від неї «зізнання» шляхом катування.

У 2017 році прокуратурою області викрито діяльність угруповання «Білі леви», яке має ознаки організованої групи.

Завдяки належним чином проведеним заходам задокументовано факти вчинення тяжких злочинів групою осіб, керівниками та організаторами якої були чинні працівники Кропивницької установи виконання покарань № 14. Зловмисники через підставних осіб підшукували у соціальній мережі неповнолітніх дівчат, призначали їм зустрічі для спільного проведення часу та можли-

вих інтимних стосунків. Після того, як особа прибувала на зустріч в обумовленому місці, їй завдавали тілесні ушкодження, здійснюючи відеозапис процесу, щоб надалі вимагати грошові кошти за нерозповсюдження відзнятого матеріалу.

В ході слідства прокуратурою області у взаємодії з працівниками Служби безпеки України 10 фігурантів угруповання затримано відповідно до ст.ст. 208, 191 КПК України. Також встановлюється коло осіб, причетних до вчинення вказаних злочинів. 12 особам вже повідомлено про підозру за ч. 3 ст. 189 КК України та обрано запобіжні заходи. Досудове розслідування у кримінальному провадженні триває.

Слід зазначити, що у всіх вказаних вище кримінальних провадженнях у співпраці з іншими правоохоронними органами попередньо проводилися негласні слідчі (розшукові) дії, завдяки чому вдалося здобути такі беззаперечні докази вчинення злочинів, що показання підозрюваних та позиція сторони захисту в цілому не мали суттєвого значення для процесу доказування.

Загалом аналіз результатів діяльності слідчих органів прокуратури області за 2012–2017 роки свідчить про збільшення кількості викритих злочинів, вчинених саме керівництвом правоохоронних органів, державних установ та органів виконавчої влади. Особливо ця тенденція помітна упродовж двох останніх років.

Окрім того, необхідно констатувати істотне зростання викритих фактів вчинення корупційних злочинів: упродовж 2015–2016 років більше половини загальної кількості направлених слідчими слідчого відділу прокуратури області до суду кримінальних проваджень становили провадження саме за такими фактами.

Жоден інший правоохоронний орган не демонструє такої ефективності у боротьбі із проявами корупції. Усього за 5 місяців поточного року слідчими слідчого відділу прокуратури області направлено до суду 50% загальної кількості корупційних кримінальних проваджень по області (без врахування військової прокуратури), за 2016 рік – 42%.

Зауважимо, що кількість слідчих одного відділу прокуратури області є в рази меншою порівняно із загальною кількістю слідчих органів поліції та інших правоохоронних органів області.

Як засвідчила практика, після реформування або створення нових правоохоронних органів швидких результатів від їх діяльності очікувати не варто. Таким чином, ліквідація слідства в органах прокуратури призведе до фактичного зупинення розслідування найбільш актуальних та суспільно небезпечних злочинів, у тому числі корупційних. Як наслідок, не виконуватиметься один із основних принципів та засад кримінального права – невідворотність покарання.

Формування Державного бюро розслідувань на сьогодні перебуває на стадії конкурсного відбору його керівників, конкурси ж на заміщення посад працівників ДБР ще не розпочиналися.

Водночас у Перехідних положеннях КПК України чітко зазначено, що ч. 4 ст. 216 Кодексу вводиться в дію не пізніше п'яти років з дня набрання чинності цим Кодексом.

Прикінцевими положеннями КПК України також передбачено можливість здійснення слідчими органів прокуратури протягом 2 років досудового розслідування у кримінальних провадженнях, які розпочаті ними до початку діяльності Державного бюро розслідувань.

З огляду на час, який залишився до листопада 2017 року, є доцільним внести відповідні зміни до Перехідних положень КПК УКраїни, якими надати слідчим органів прокуратури право здійснювати упродовж як мінімум 2 років досудове розслідування й у інших кримінальних провадженнях, що на цей час віднесені до підслідності Державного бюро розслідувань.

Враховуючи проблеми сьогодення, політичну й економічну ситуацію в країні, суттєве зростання рівня злочинності та зміни в її динаміці, питання провадження досудового розслідування органами прокуратури (хоча б до моменту повноцінного функціонування новостворених органів досудового розслідування) без перебільшення є питанням національної безпеки держави та потребує якнайшвидшого врегулювання.

СЛІДЧИЙ – ПРОЦЕСУАЛЬНО НЕЗАЛЕЖНИЙ І САМОСТІЙНИЙ СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Саме слідчий зобов'язаний повно й об'єктивно дослідити всі обставини вчиненого злочину, оперативно та у розумні строки закінчити досудове розслідування у кримінальному провадженні, викрити винних у вчиненні злочину.

Слідчі прокуратури Вінницької області займаються розслідуванням злочинів, учинених працівниками правоохоронних відомств, суддями та особами, посади яких належать до категорії «А», а також кримінальних проваджень, що набули резонансного характеру. Щоб довести провину таких осіб, необхідна копітка й старанна робота, наполегливість, професійний досвід і знання в різних галузях права.

Слідчі слідчого відділу управління з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва Прокуратури Вінницької області у 2017 році проводили досудове розслідування у 302 кримінальних провадженнях, із яких закінчено 89, у тому числі у 73 провадженнях прийнято рішення про їх закриття та у 16 – обвинувальні акти скеровано до суду.

Особлива увага приділяється розслідуванню кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення з ознаками корупції як однієї з найбільш небезпечних форм корисливого зловживання владою чи службовим становищем.

Це негативне явище перебуває в непримиренному протиріччі з певними критеріями, установками та соціальними цінностями нашого суспільства. Корупція підриває демократичні інститути нашої держави, дезорганізує роботу органів влади й управління, негативно впливає на суспільство, сприяє появі відчуття безкарності та вседозволеності, завдає шкоди процесам реформування національної економіки та статусу країни у міжнародних відносинах.

Корупція породжує впевненість у можливості досягнення бажаного шляхом підкупу посадових осіб, що грубо порушує права і законні інтереси громадян та підриває гарантії реалізації конституційних прав.

Отримання неправомірної вигоди є найбільш небезпечною формою корупції, можливістю «заплатити за послуги», прискорити та полегшити шлях для вирішення питань.

Надання неправомірної вигоди або підкуп особи стає способом ухилення від кримінальної відповідальності, обрання більш м'якого кримінального покарання, зміни рішення на користь певної особи, отримання певних благ в установах виконання покарань, що призводить до зниження довіри та авторитету правоохоронних органів і формування правового нігілізму.

Альтернативним елементом у протидії таким проявам та настроям є робота правоохоронних органів щодо виявлення, розслідування та притягнення винних до відповідальності за вчинення корупційних злочинів, результати якої хоча не знищують, але значною мірою знижують прагнення суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення до незаконного та швидкого збагачення.

Олег Янків

заступник прокурора Вінницької області, старший радник юстиції

Відповідно до примітки ст. 45 КК України корупційними злочинами вважаються злочини, передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені ст.ст. 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368–369-2 цього Кодексу.

У примітці ст. 364-1 КК України зазначено, що у ст.ст. 364, 364-1, 365-2, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 та 370 цього Кодексу під неправомірною вигодою слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав.

Сьогодні значно зростає кількість зареєстрованих проваджень про злочини, вчинені правоохоронцями, суддями та особами, посади яких належать до категорії «А», у тому числі за отримання неправомірної вигоди, підкуп службової особи й інші корупційні злочини, передбачені в Особливій частині Кримінального кодексу України.

З огляду на це заходам попередження, запобігання і протидії корупції та іншим посадовим злочинам, пов'язаним з отриманням неправомірної вигоди, має відводитися особливе місце в діяльності законодавчих, правоохоронних і судових органів України.

У поточному році слідчими прокуратури Вінницької області закінчено розслідування 5 кримінальних проваджень про корупційні злочини, передбачені ст. 368 КК України.

Зокрема, викрито та затримано на місці події у лютому 2017 року заступника начальника слідчого відділу одного з районних відділів поліції Вінницької області, який вимагав та отримав неправомірну вигоду в сумі 800 дол. США за прийняття рішення про повернення у розслідуваному ним кримінальному провадженні тимчасово вилученого майна, у тому числі автомобіля, посвідчення водія та інших особистих речей. У квітні 2017 року викрито оперуповноваженого одного з районних відділів поліції Вінницької області та ще одну особу (пособника), які вимагали та отримали неправомірну вигоду в сумі 12 тис. грн за непритягнення осіб до кримінальної відповідальності. Досудове розслідування у цих провадженнях закінчено й обвинувальні акти скеровано до суду за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 368 КК України. Вказані особи були відсторонені від посад, їм обирались запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою із правом внесення застави в розмірі понад 100 тис. гривень.

Водночас, у слідчих знаходиться кримінальне провадження за фактом вимагання та отримання пособником і службовою особою Управління патрульної поліції міста Вінниці неправомірної вигоди в сумі 500 дол. США за непритягнення особи до адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 130 КУпАП. Зазначеним особам вручено повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України, їх відсторонено від посад і обрано запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою із правом внесення застави в розмірі понад 100 тис. гривень.

Також прокуратурою Вінницької області приділяється значна увага розслідуванню загальнокримінальних злочинів (злочини проти життя та здоров'я людини, волі, честі та гідності особи, власності, громадського порядку та моральності, громадської безпеки), вчинених правоохоронцями, особливо – катування чи іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження з людьми.

Так, до суду скеровано обвинувальний акт щодо трьох поліцейських одного з районних відділів поліції Вінницької області за фактом катування ними людини, незаконного позбавлення волі та перевищення своїх службових повноважень, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 365, ч. 2 ст. 146 та ч. 2 ст. 127 КК України.

Також завдяки належно організованому процесуальному керівництву, ретельному плануванню та тактично правильному проведенню слідчих дій слідчими прокуратури Вінницької області зібрано докази та викрито трьох правоохоронців Житомирщини. На Вінниччині зловмисники вчинили грабіж, тобто відкрите викрадення чужого майна, поєднане з насильством, яке не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, за попередньою змовою групою осіб, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 186 КК України. Обвинувальний акт у кримінальному провадженні скеровано до суду.

Крім цього, закінчено досудове розслідування у 3 кримінальних провадженнях щодо незаконного поводження працівниками правоохоронних органів зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (гранатами Ф-1, уніфікованими запалами дистанційної дії типу УЗРГМ, набоями до автоматичної зброї калібру 7,62х54 мм, корпусами осколкових наступальних ручних гранат РГД-5, підривачами «Уніфікований запал дистанційної дії типу УЗРГМ-2», патронами калібру 5,45 мм та 9 мм, холодною зброєю), за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ст. 263 КК України.

Зокрема, до суду скеровано обвинувальні акти стосовно поліцейського батальйону патрульної поліції Головного управління Національної поліції у Вінницький області, старшого оперуповноваженого відділу кримінальної поліції одного з районних відділів поліції Вінниччини та оперуповноваженого одного з районних відділів поліції регіону.

Протидія злочинам, вчиненим правоохоронцями, є складним і багатоаспектним завданням для України, її правової системи та правоохоронних органів, оскільки це негативне явище здатне вражати всі органи державної влади, а завдана корупцією шкода стосується різних сфер життєдіяльності сучасної держави, зменшує рівень довіри до державних інституцій з боку населення країни і міжнародної спільноти.

Рівень організації роботи на цьому напрямі визначається рівнем підготовки працівників прокуратури, насамперед знанням ними вимог нормативно-правових актів, які регламентують цю роботу, володінням практичними навичками та вміннями, що дають можливість ефективно впроваджувати свої знання при виконанні функціональних обов'язків для забезпечення повноти та максимальної ефективності здійснення досудового розслідування та процесуального керівництва, усунення порушень законів, причин та умов, що їм сприяють, притягнення винних службових осіб до відповідальності та реального поновлення порушених прав громадян.

Слідчий та прокурор завжди повинні на високому рівні виконувати покладені на них завдання для подальшого зміцнення законності, постійно приділяти увагу вдосконаленню та підвищенню ефективності координації діяльності правоохоронних органів із запобігання і протидії злочинності та корупції, забезпеченню законності в державі.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СЛІДЧОГО УПРАВЛІННЯ ПРОКУРАТУРИ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Олександр Лівочка
перший заступник прокурора
Донецької області,
старший радник юстиції

У липні минає 3 роки відтоді, як працівники прокуратури Донецької області, залишаючись вірними Присязі та народу України, були вимушені залишити окупований проросійськими терористами Донецьк та виїхати на підконтрольну українській владі територію, аби продовжити служити Закону.

Враховуючи географію Донецької області (протяжність близько 400 км з півдня на північ), було прийнято рішення залишити у складі слідчого управління три слідчі відділи із п'яти існуючих раніше та розмістити їх у містах Маріуполь (південний кущ), Краматорськ (центральна частина області) і Слов'янськ (північний кущ).

Перші місяці роботи були достатньо складними переважно через побутові проблеми, оскільки слідчі виїхали з Донецька разом із сім'ями. Важко давалося й облаштування нових робочих місць – слідчим довелося розміщатися майже в усіх міських та районних прокуратурах, які функціонували на той час. Це, в свою чергу, змусило шукати нові форми організації роботи та управління, оскільки через велику відстань стало важче пересилати кримінальні провадження, готувати та проводити оперативні наради тощо. Пошта не працювала, навіть потяг до Маріуполя з'явився лише у січні 2016 року, через те що терористи, прагнучи відрізати місто від зовнішнього світу, підірвали залізничний міст.

Протягом другої половини 2014 – початку 2015 року, аби потрапити з Маріуполя до Слов'янська, доводилося прокладати маршрут через Запоріжжя та Дніпро, оскільки пересуватися дорогами Донеччини було небезпечно з огляду на постійні бойові дії та обстріли терористами мирних міст і селищ Донбасу.

Була порушена і координація дій правоохоронних органів. Однак завдяки високій самодисципліні слідчих, відповідальній роботі керівництва слідчого управління прокуратури області вже в першій половині 2015 року вдалося налагодити плідну роботу колективу.

Сьогодні у слідчому управлінні Прокуратури Донецької області працює **48 прокурорсько-слідчих працівників.**

Переважно фігурантами проваджень, які розслідуються слідчими, є співробітники правоохоронних та судових органів. А одним із основних напрямів роботи слідчих прокуратури є виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з участю вказаних осіб у терористичній організації «ДНР».

Із направлених до суду обвинувальних актів у кримінальних провадженнях слідчих прокуратури Донецької області слід відмітити кримінальне провадження стосовно мешканця Шахтарського району Донецької області, який допоміг бойовикам «ДНР» в районі Савур-Могили виявити розвідувальну групу Збройних сил України, внаслідок чого загинуло 10 українських бійців та ще 5 військовослужбовців було взято у полон. Указані злочинні дії слідством **кваліфіковано за ч. 3 ст. 258 КК України як терористичний акт.** Наразі обвинувальний акт скеровано до суду для розгляду по суті.

Протягом 2016 року систематично викривалися злочини, вчинені працівниками органів прокуратури.

Так, вироком суду затверджено угоду про визнання винуватості та ухвалено обвинувальний вирок стосовно прокурора відділу Прокуратури Донецької області за **ч.ч. 1, 4 ст. 358 КК України,** який наприкінці червня 2016 року, маючи намір відвідати тимчасово окуповану територію Донецької області, з метою приховання зазначеного факту від керівництва використав завідомо підроблений паспорт громадянина України.

У жовтні 2016 року до суду направлено обвинувальний акт за **ч. 3 ст. 368 КК України** стосовно прокурора Слов'янської місцевої прокуратури і адвоката, які вимагали та отримали від обвинуваченого у кримінальному провадженні 10 тис. грн за сприяння у призначенні судом покарання, не пов'язаного з реальним позбавленням волі. Судове слідство триває.

У суді триває судовий розгляд за **ч. 3 ст. 368 КК України** стосовно прокурора Артемівської місцевої прокуратури та слідчого СВ Бахмутського відділу поліції Головного управління Національної

поліції в Донецькій області, які **вимагали 2 тис. дол. США** від особи за повернення вилученого майна та зрештою отримали від нього 1 тис. дол. США.

Також розглядаються у суді кримінальні провадження стосовно **колишнього начальника ГУМВС України в Донецькій області генерал-майора Романова Р.М.,** який протягом січня – серпня 2014 року, зловживаючи своїм службовим становищем, **сприяв створенню на території Донецької області терористичної організації «ДНР»,** та громадянина Російської Федерації Якубовського Е.М., який у вересні 2014 року обійняв посаду «голови верховного суду ДНР» та сприяв діяльності терористичної організації «ДНР». Важливо зазначити, що вказані кримінальні провадження розслідувалися в межах заочного засудження (*in absentia*).

Окрім цього, слідчими органами повідомлено про підозру ще 45 суддям терористичної організації «ДНР», частина яких – це колишні українські судді, які перейшли на бік ворога і зараз продовжують працювати на бойовиків.

Окрім цього, упродовж 2016 року до суду спрямовано **19 обвинувальних актів про злочини з ознаками корупції.**

Наприклад, направлено до суду обвинувальний акт стосовно судді Іллічівського районного суду міста Маріуполя Донецької області за ч. 3 ст. 368 КК України, яка за змовою з адвокатом отримувала неправомірну вигоду від громадян за ухвалення судових рішень на їх користь у цивільних справах.

Слухається у суді кримінальне провадження стосовно начальника слідчого відділення Першотравневого відділення поліції Маріупольського ВП ГУНП в Донецькій області, яка вимагала та отримала неправомірну вигоду у розмірі 25 000 грн за непритягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 290 КК України.

Слідчими прокуратури області упродовж 2016 року викривались і факти системної корупції. Наприклад, у жовтні в порядку ст. 208 КПК України затримано командира батальйону відділу превентивної діяльності ГУНП в Донецькій області, який з метою незаконного збагачення з квітня по вересень 2016 року отримував неправомірну вигоду від підлеглих працівників за створення сприятливих умов під час проходження служби в органах Національної поліції України. Йому повідомлено про підозру за **ч. 3 ст. 368, ч. 1 ст. 263 КК України** та обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з одночасним визначенням застави у розмірі 82 680 грн, а також відсторонено від виконання службових обов'язків на 60 діб. На теперішній час обвинувальний акт стосовно поліцейського та його пособника направлено до суду для розгляду по суті.

Завершено досудове розслідування у кримінальному провадженні за фактом **участі працівників Державної фіскальної служби України у створенні та функціонуванні організованої групи «конвертаційний центр»,** яка у період 2012–2016 років здійснювала діяльність з безпідставного формування податкового кредиту з ПДВ суб'єктам підприємницької діяльності реального сектора економіки, що **заподіяло державі шкоду в розмірі близько 3,6 млн грн.** Обвинувальний акт за підозрою колишнього заступника начальника оперативного управління Маріупольської ОДПІ ГУ ДФС у Донецькій області у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 2 ст. 364, ч. 5 ст. 205, ч. 2 ст. 209 КК України,** а також трьох його співучасників направлено до суду для розгляду по суті.

Протягом п'яти місяців 2017 року слідчим управлінням прокуратури Донецької області проводилося **досудове розслідування у 648 кримінальних провадженнях.**

Р.М. Романов

Вже направлено до суду 47 обвинувальних актів, з яких 14 – у кримінальних провадженнях з ознаками корупції, 19 обвинувальних актів спрямовано в порядку, передбаченому главою 24-1 КПК України.

Так, у січні до суду спрямовано обвинувальний акт у кримінальному провадженні за обвинуваченням інспектора-криміналіста Мар'їнського ВП ГУНП в Донецькій області, який вимагав та отримав неправомірну вигоду у розмірі 10 000 грн від громадянки за передачу грошових коштів слідчому, щоб вирішити питання про непритягнення її сина до кримінальної відповідальності. Дії обвинуваченого кваліфіковано за **ч. 1 ст. 368 КК України.**

Крім того, прокуратурою Донецької області завершено досудове розслідування у кримінальному провадженні за підозрою працівника Слов'янської ОДПІ ГУ ДФС України в Донецькій області, яка, діючи умисно, за попередньою змовою з невстановленими посадовими особами вказаної установи, одержала від представника приватного товариства **неправомірну вигоду у сумі 54 222 грн за організацію формальної перевірки.** Обвинувальний акт стосовно вказаної посадової особи вже спрямований до суду.

Також на розгляді суду перебуває обвинувальний акт про правопорушення у сфері земельних відносин стосовно службових осіб Добропільської районної ради щодо підписання державних актів на право власності на земельну ділянку. Дії обвинувачених кваліфіковано за **ч. 5 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК України.**

На теперішній час прокуратурою Донецької області **повідомлено про підозру двом працівникам органів прокуратури.**

О.О. Дикий

Так, на початку червня поточного року в порядку ст. 208 КПК України затримано прокурора Торецького відділу Костянтинівської місцевої прокуратури Донецької області, який вимагав та отримав від працівника Національної поліції України неправомірну вигоду в розмірі 3000 грн за непритягнення останнього до кримінальної відповідальності за підроблення документів. Ухвалою суду до підозрюваного застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з можливістю внесення застави. За клопотанням сторони обвинувачення підозрюваного відсторонено від посади. Досудове розслідування у кримінальному провадженні триває.

Крім того, прокуратурою Донецької області повідомлено про підозру за **ч. 1 ст. 296 КК України** прокурору Покровської місцевої прокуратури, який, обіймаючи посаду начальника відділення з розслідування злочинів, вчинених у сфері господарської діяльності СВ Покровського ВП ГУНП в Донецькій області, приховав від обліку факт вчинення водієм Красноармійської місцевої прокуратури тяжкого злочину. Досудове розслідування у вказаному кримінальному провадженні також триває.

За 12 місяців 2016 року судами ухвалено 38 судових рішень стосовно 60 осіб, з яких вироків – 35, ухвал – 3.

До того ж ухвалено 6 вироків у сфері корупційних злочинів (у тому числі за фактами отримання неправомірної вигоди за ст. 368 КК України – 5), 7 – у сфері службової діяльності, 8 – у сфері злочинів проти громадської безпеки (ч. 1 ст. 258-3 КК України), решта вироків – загальнокримінального характеру.

Наприклад, розглянуто кримінальне провадження за **ч. 3 ст. 368 КК України** стосовно заступника начальника слідчого управління фінансових розслідувань ДПІ у місті Краматорську ГУ Міндоходів у Донецькій області, який у період з вересня по листопад 2014 року вимагав та отримав від головного бухгалтера товариства з обмеженою відповідальністю **неправомірну вигоду у сумі 300 000 грн** за вчинення в її інтересах та в інтересах третіх осіб дій, спрямованих на сприяння у прийнятті процесуального рішення про закриття кримінального провадження за ст. 212 КК України.

Вироком Краматорського міського суду Донецької області посадовця визнано винним та призначено покарання у вигляді 8 років позбавлення волі з конфіскацією майна, з позбавленням права обіймати посади у правоохоронних органах строком на 3 роки, із застосуванням ст. 54 КК України (позбавлення спеціального звання).

Окрім цього, вироком Костянтинівського міськрайонного суду начальника Чутівського РВ – оперативного чергового чергової частини штабу Чутівського РВ УМВС України в Полтавській області визнано винним за **ст. 128, ч. 2 ст. 365, ч. 1 ст. 115 КК України** та призначено покарання у вигляді 12 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади у правоохоронних органах на 3 роки. Засуджений у грудні 2014 року, перебуваючи на блокпосту, розташованому у місті Костянтинівці Донецької області, зупинив автомобіль ВАЗ-2113. Між міліціонером та пасажирами автомобіля виник конфлікт, у ході якого правоохоронець **застрелив пасажира авто та поранив водія.**

Також Краматорським міським судом Донецької області ухвалено обвинувальний вирок стосовно оперуповноваженого УБОЗ ГУМВС України в Донецькій області та його рідного брата, які за попередньою змовою групою осіб з чотирма особами, матеріали стосовно яких виділено в окреме провадження, будучи озброєними, проникли до адміністративної будівлі приватного товариства та напали на директора, після чого, погрожуючи застосуванням насилля, небезпечного для життя та здоров'я, заволоділи майном підприємства. Обом фігурантам призначено покарання за **ч. 3 ст. 187 та ч. 1 ст. 263 КК України** у вигляді 7 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Упродовж минулого періоду 2017 року за результатами розгляду обвинувальних актів у кримінальних провадженнях, досудове розслідування в яких здійснювалось слідчим управлінням Прокуратури Донецької області, судами ухвалено 18 судових рішень, з яких вироків – 15, ухвал – 3.

Зокрема, важливо вказати вирок Селидівського міського суду Донецької області стосовно **колишнього заступника начальника управління – начальника відділу боротьби з торгівлею людьми управління боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми ГУМВС України в Донецькій області Дикого О.О.** Його визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого **ч. 1 ст. 258-3 КК України,** та засуджено до 12 років позбавлення волі. Саме він у травні – червні 2014 року разом із представниками терористичної організації «ДНР» брав участь у **захопленні адміністративної будівлі УБОЗ в Донецькій області.** Крім того, будучи звільненим з органів МВС України, засуджений обійняв посаду «міністра внутрішніх справ „ДНР"» та продовжує працювати на бойовиків. Досудове розслідування у вказаному кримінальному провадженні здійснювалось у порядку глави 24-1 КПК України.

Підбиваючи підсумок, слід зазначити, що попри нестандартні умови, в яких доводиться працювати слідчим прокуратури Донецької області, вони продовжують належним чином здійснювати усі можливі заходи, спрямовані на захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, забезпечення швидкого, повного та неупередженого їх розслідування та запровадження основоположного принципу «невідворотності покарання».

ОСОБИСТИЙ ПРИКЛАД ПРАЦІВНИКІВ ПРОКУРАТУРИ МИКОЛАЇВЩИНИ У БОРОТЬБІ З КОРУПЦІЄЮ ЯК ЗАПОРУКА ВІДНОВЛЕННЯ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Степан Божило
заступник прокурора
Миколаївської області,
старший радник юстиції

Корупція (з латини «псування, корозія») за часом виникнення порівнювана з початком людської цивілізації. Значення слова «корупція» дає загальне уявлення про сутність цього складного соціального явища, що зародилося в далеку давнину, – псування влади шляхом її підкупу. Продажність чиновника, ураженого захворюванням совісті – користю, відома всім державам.

В Україні ситуація у цій сфері з року в рік загострюється. Як наслідок, згідно з даними аудиторської компанії Ernst&Young Україна в 2017 році посіла перше місце за рівнем корупції серед 41 держави Африки, Америки та Євразії.

Корупція в Україні процвітає. З огляду на її масштаби приватне підприємництво не розвивається, бізнес переходить у тіньову сферу економіки, іноземні інвестори через недовіру не скеровують інвестиції в Україну, населення зневірюється в державних інститутах. Зазначене позначається на розвитку економіки, соціальній сфері, якості життя населення тощо.

Боротьба з корупцією задекларована як одне з головних завдань усіх правоохоронних органів, що повинно базуватися на принципах патріотизму, порядності, професіоналізму. Саме тому пріоритетним напрямом діяльності органів прокуратури України є боротьба з цим негативним явищем.

Прокуратура Миколаївської області також постійно здійснює «наступ» на цей вид злочину. Питання протидії корупції порушуються прокурором Миколаївської області Тарасом Дунасом під час проведення міжвідомчих та координаційних заходів правоохоронців регіону.

Здебільшого проявом корупційної діяльності є саме вимагання та отримання неправомірної вигоди. Зокрема, упродовж першого півріччя 2017 року слідчим відділом прокуратури області виявлено та скеровано до суду **6 обвинувальних актів за фактом вимагання неправомірної вигоди.**

Наприклад, слідчими прокуратури області до суду скеровано обвинувальний акт стосовно судді районного суду міста Миколаєва та адвоката, які, діючи за попередньою змовою, **вимагали та отримали 800 дол. США за винесення рішення у цивільній справі.**

Окрім того, до суду скеровано обвинувальний акт стосовно слідчого поліції та судового розпорядника районного суду міста Миколаєва, які шляхом вимагання отримали від громадянина **неправомірну вигоду в сумі близько 30 000 гривень.**

Однак для успішної боротьби із злочинами в сфері корупції необхідно приділяти належну увагу і **проявам пропонування неправомірної вигоди,** що за певних обставин є причинами й умовами її отримання.

На сучасному етапі існування України, в умовах економічної кризи та фактичного стану війни, вкрай важливим є довіра громадян держави до правоохоронних органів, в тому числі органів прокуратури. Працівники прокуратури Миколаївщини намагаються власним прикладом сприяти відновленню авторитету цієї правоохоронної інституції.

Так, завдяки наполегливій та послідовній позиції керівництва прокуратури області щодо профілактичної роботи в колективі, належним моральним якостям працівників прокуратури слідчим відділом задокументовано та скеровано до суду обвинувальні акти стосовно осіб, які пропонували неправомірну вигоду саме працівникам прокуратури Миколаївської області.

Зокрема, в поточному році працівник обласного апарату прокуратури області повідомив про факт **пропонування йому від громадян неправомірної вигоди у сумі 30 000 дол. США за непритягнення їх до кримінальної відповідальності** та вчинення інших процесуальних дій у кримінальному провадженні. Під час передачі частини зазначеної суми у

розмірі 10 000 дол. США в приміщенні прокуратури області вказаних громадян затримано. Обвинувальний акт стосовно громадян за вказаним фактом скеровано до суду.

З початку року слідчими прокуратури задокументовано та скеровано до суду обвинувальні акти ще в двох кримінальних провадженнях, у яких працівникам прокуратури області пропонували неправомірну вигоду.

Сукупна сума неправомірної вигоди у трьох кримінальних провадженнях, яку **пропонували працівникам прокуратури області,** становить **50 000 дол. США.**

Особистий приклад працівників прокуратури у боротьбі з корупцією є найбільш ефективним способом донести до суспільства принципову позицію органів прокуратури області стосовно цього антисоціального явища.

Позитивний приклад прокурорів знайшов відгук і серед працівників поліції області. Так, у березні 2017 року слідчим відділом прокуратури області задокументовано факт **пропонування** працівнику Управління захисту економіки Національної поліції в Миколаївській області **неправомірної вигоди в сумі 150 000 гривень за сприяння в здійсненні незаконної діяльності у сфері грального бізнесу.** Особу, яка пропонувала неправомірну вигоду, затримано в момент передачі грошових коштів.

Слід зазначити, що законодавство, яке регулює документування та доказування корупційних злочинів, є доволі ліберальним та неефективним, що значно ускладнює процес доказування зазначеної категорії злочинів. Одним із прикладів є факт несприйняття законодавством як доказу аудіо-, відеозаписів, зроблених громадянами самостійно на власні носії інформації. Адже, як правило, перші розмови про отримання, вимагання чи пропонування неправомірної вигоди відбуваються до внесення відомостей в ЄРДР, що унеможливлює застосування негласних слідчих (розшукових) дій і, в свою чергу, спричиняє втрату суттєвих доказів. Аналогічних прикладів лояльності чинного законодавства можна навести безліч.

Не менш важливою поряд із виявленням та притягненням до кримінальної відповідальності корупціонерів є **робота з громадськістю.** Зокрема, формування в суспільній свідомості негативного ставлення до корупції, доведення до громадян, що з корупцією ведеться наполеглива боротьба, і долучитися до цієї боротьби може кожен свідомий громадянин. Було б доцільним ввести інститут матеріального заохочення з боку держави громадян, які сприяли виявленню та документуванню корупційних проявів.

У обласних ЗМІ **регулярно публікуються матеріали про діяльність органів прокуратури області у боротьбі з корупційними правопорушеннями,** висвітлюються конкретні факти корупції, провадиться робота із залучення населення до недопущення фактів корупції. Широко висвітлюються факти порушення кримінальних проваджень, пов'язаних із отриманням і дачею хабарів, перевищенням службових повноважень чиновниками, та результати розгляду судами обвинувальних актів за цими видами злочинів.

Як вбачається, успішно боротися з корупцією можна тільки спільно, об'єднавши зусилля правоохоронних органів, громадськості та кожної окремої людини.

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ ЯК ПЕРШОЧЕРГОВЕ ЗАВДАННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ПРОКУРАТУРИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Артур Добросердов
заступник прокурора Одеської області,
старший радник юстиції

Корупція є негативним явищем, яке деморалізує роботу державних органів та негативно впливає на демократичний розвиток багатьох країн. Не є винятком у цьому питанні й Україна. За оцінками міжнародних експертів, вона знаходиться у групі держав, де корупція набула масштабного, систематичного, організованого характеру та має реальний вплив на політику, економіку та інші сфери суспільного життя.

Ефективна протидія корупційним злочинам на теренах Української держави є одним із пріоритетних завдань, які потребують нагального вирішення, оскільки створюється значна загроза реалізації принципу верховенства права, гальмується розвиток соціального прогресу і становлення громадянського суспільства.

За даними Міжнародної громадської організації по боротьбі з корупцією Transparency International за 2016 рік, у рейтингу корумпованості країн світу Україна посіла сумнозвісне 131 місце зі 176 країн, знаходячись нижче Ірану, С'єрра-Леоне, Лаосу та Еквадору.

Складність ситуації полягає в тому, що корупційні злочини в нашій країні набули системного характеру. Це вже не поодинокі випадки, а стала складова політико-адміністративної, економічної та соціальної системи держави.

На шляху до комплексної боротьби з корупцією на державному рівні зроблено багато вагомих кроків: протягом останніх років змінено антикорупційне законодавство, створено нові державні інституції, на які покладено важливі завдання щодо протидії цьому негативному явищу, утім ще багато роботи доведеться провести для покращення загальної ситуації. Вимоги рішучих дій є одним із основних завдань для держави перед суспільством та міжнародними партнерами України.

Органами прокуратури України постійно вживаються заходи, спрямовані на виявлення, документування та запобігання корупційним злочинам.

Безпосередньо управлінням з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва прокуратури Одещини проводиться активна робота щодо розслідування злочинів зазначеної категорії.

Зокрема, упродовж **12 місяців 2016 року** управлінням завершено досудове розслідування та направлено обвинувальні акти до суду у 50 кримінальних провадженнях стосовно 70 осіб, що становить 64 відсотки від загальної кількості та **є найбільшим показником у державі.** З них до суду спрямовано 23 обвинувальні акти стосовно працівників органів Національної поліції, 10 – щодо співробітників Державної фіскальної служби, 2 – Державної міграційної служби, 2 – органів прокуратури, 1 – Державної інспекції з питань праці, 1 – Державної екологічної інспекції, 1 – Державної служби з надзвичайних ситуацій, 1 – Державного агентства рибного господарства України тощо.

Протягом 4 місяців 2017 року слідчими прокуратури Одещини спрямовано до суду 12 обвинувальних актів у кримінальних провадженнях стосовно 13 осіб, що становить 60 відсотків від загальної кількості, що також є найбільшим показником по державі. З них 6 обвинувальних актів – щодо посадових осіб Державної фіскальної служби, 4 – щодо співробітників Національної поліції, 1 – стосовно працівників органів прокуратури тощо.

Наприклад, Прокуратурою Одеської області спрямовано до суду обвинувальний акт у кримінальному провадженні стосовно 6 працівників підрозділу по боротьбі з незаконним обігом наркотиків обласного управління Національної поліції за низкою злочинів, які за попередньою змовою вимагали від громадян (у тому числі неповнолітніх) та отримали неправомірну вигоду на суму понад 200 тисяч гривень. За даними слід-

ства вказані правоохоронці незаконно затримували людей, а також зберігали особливо небезпечні наркотики з метою збуту.

Завдяки правильно організованій роботі слідчих та прокурорів було задокументовано 6 епізодів їх злочинної діяльності, зібрано неспростовні докази причетності працівників органів внутрішніх справ до інкримінованих злочинів.

Також слідчими прокуратури області спрямовано до Київського районного суду м. Одеси обвинувальний акт стосовно заступника начальника управління – начальника відділу Головного управління Державної фіскальної служби в Одеській області за фактом вимагання та одержання від підприємця неправомірної вигоди за безперешкодне складання актів взаємозвірок, а також ненарахування суми несплати податків або інших обов'язкових платежів.

Перебуває на розгляді у суді обвинувальний акт стосовно адвоката, який за даними слідства надав неправомірну вигоду працівнику Управління СБУ в Одеській області за прохання знищити частину матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій, у яких зафіксовано факт одержання хабара начальником одного з відділів ГУ ДФС в Одеській області (ч. 3 ст. 369 КК України).

Крім того, прокуратурою області закінчено досудове розслідування та спрямовано обвинувальний акт до суду стосовно інспектора митного оформлення митного посту «Білгород-Дністровський» Одеської митниці та інспектора відділу прикордонної служби «Олександрівка», які за попередньою змовою вимагали та отримали неправомірну вигоду від громадянина за безперешкодне переміщення останнім товару через державний кордон в пункті пропуску в Тарутинському районі Одещини.

Прикро констатувати, однак робота правоохоронних органів із запобігання та виявлення корупційних злочинів, притягнення осіб, які їх вчиняють, до передбаченої законом відповідальності практично нівелюється через невиправдано довготривалий судовий розгляд, який вже став скоріше проблемною практикою, ніж поодинокими випадками. При цьому у Кримінальному процесуальному кодексі України визначено, що судовий розгляд повинен бути закінчений у розумні строки. Слід зазначити, що у переважній більшості випадків це пов'язано з недоукомплектуванням судів, неможливістю формування колегій у місцевих судах, складною і досить тривалою процедурою добору нових суддів та їх призначення.

На сьогодні прокурори управління з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва прокуратури Одеської області підтримують державне обвинувачення у 92 кримінальних провадженнях про корупційні злочини, з яких у 30 справах судовий розгляд триває понад 6 місяців, у 46 – понад рік, у 35 – півтора року та у 3 – понад три роки.

У більшості випадків це є наслідком ситуації, яка наразі склалася у судах. Однак прокурорами – державними обвинувачами постійно вживаються максимальні заходи, спрямовані на розгляд проваджень у передбачені законом строки.

Зокрема, завдяки принциповій позиції державного обвинувача у закінченому управлінням кримінальному провадженні стосовно двох колишніх працівників Управління боротьби з організованою злочинністю ГУМВС України в Одеській області та начальника управління Пенсійного фонду України в Одеській області, які за попередньою змовою вимагали та отримали неправомірну вигоду від співробітника управління цього фонду в Овідіопольському районі за невжиття стосовно останнього заходів щодо його звільнення із займаної посади за вчинення адміністративного корупційного правопорушення, судом винесено обвинувальний вирок. Вказаних осіб визнано винними за ч. 3 ст. 368 КК України та призначено покарання у вигляді 5 років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах та органах державної влади строком на 3 роки і з конфіскацією майна.

На теперішній час у провадженні слідчих прокуратури Одеської області перебуває 111 кримінальних проваджень про корупційні злочини, у яких вживаються вичерпні заходи, спрямовані на встановлення об'єктивної істини та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. Завдяки налагодженій роботі слідчих прокуратури та відповідних оперативних підрозділів, які здійснюють боротьбу з корупційними злочинами, значна кількість кримінальних проваджень про злочини цієї категорії будуть скеровані до суду для розгляду по суті.

Необхідно зазначити, що при розслідуванні злочинів вказаної категорії виникають певні проблеми та складнощі. Суб'єкти злочину у цих кримінальних провадженнях, як правило, представники влади, правоохоронних органів, колишні працівники цих органів, які добре обізнані з положеннями законодавства, мають на меті затягування розслідування, що призводить до продовження строків слідства. Також нерідко мають місце випадки необґрунтованих відмов слідчими суддями у задоволенні клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, у таких справах відсоток подібних відмов становить близько десяти.

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що, незважаючи на значні перешкоди на шляху до притягнення корупціонерів до кримінальної відповідальності, пріоритети у роботі органів прокуратури Одещини щодо протидії корупції будуть незмінними, а робота з викриття та запобігання корупційним злочинам залишатиметься принциповою та послідовною.

ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СПРОБИ ВИКРАДЕННЯ ЕКС-ОФІЦЕРА ФСБ РФ ІЛЛІ БОГДАНОВА СЛІДЧІ СТОЛИЧНОЇ ПРОКУРАТУРИ ЗДОБУЛИ ДОКАЗИ УЧАСТІ РОСІЙСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЦЬОГО ЗЛОЧИНУ

Андрій Андрєєв
заступник прокурора міста Києва,
старший радник юстиції

Максим Кокоша
слідчий першого слідчого відділу управління з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва Прокуратури міста Києва,
молодший радник юстиції

Прокуратура міста Києва завершила розслідування у резонансному кримінальному провадженні щодо колишнього депутата Харківської облради, а також двох його спільників, викритих в організації викрадення та незаконного переміщення через українсько-російський кордон колишнього співробітника ФСБ Російської Федерації Іллі Богданова.

12 листопада 2016 року засоби масової інформації повідомили, що у Києві за загадкових обставин зник відомий доброволець Ілля Богданов – колишній офіцер ФСБ РФ, який перейшов на бік України. Через шість днів після його зникнення Генеральний прокурор України Юрій Луценко разом із головою Служби безпеки України Василем Грицаком повідомили на брифінгу про завершення операції та викриття злочинців, що планували викрадення І. Богданова та його переправлення до Росії.

Невідомі деталі цієї безпрецедентної справи слідчі столичної прокуратури, які безпосередньо брали участь у викритті злочинної групи, змогли повідомити тільки зараз, після завершення розслідування та направлення матеріалів кримінального провадження з обвинувальним актом до суду.

Найбільший успіх цієї спецоперації полягає у тому, що вдалося не тільки зберегти життя Іллі Богданову, а й посадити на лаву підсудних осіб, причетних до організації його викрадення. **Слідчі прокуратури встановили весь ланцюжок злочинної схеми: від замовників,** якими виступили спецслужби Російської Федерації, **до організатора** – завербованого ними колишнього депутата Харківської обласної ради, **та найнятих виконавців** – громадян України, які мали таємно переправити викраденого Іллю Богданова через кордон до Росії.

Інформація про злочин, що готується, оперативним шляхом надійшла до Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України на початку листопада минулого року. Двоє чинних співробітників поліції повідомили, що отримали замовлення на викрадення Іллі Богданова від харківського бізнесмена, колишнього депутата Харківської обласної ради. Як з'ясувалося, з одним із поліцейських екс-депутат був знайомий з часів харківського «Антимайдану».

За заявою поліцейських, які відмовилися від пропозиції бізнесмена, Прокуратура міста Києва відкрила кримінальне провадження.

Після цього розпочато проведення комплексних слідчих заходів, у тому числі негласних слідчих (розшукових) дій. Було прийнято рішення інсценувати викрадення Богданова за участю цих поліцейських, щоб викрити всіх учасників злочину – від замовників до виконавців.

Для цього в центрі столиці на вулиці Грушевського орендували квартиру, куди псевдовикрадачі повинні бути доставити свою жертву. Дізнавшись точну адресу, екс-депутат не приховував сво-

го задоволення: «На Майдан він приїхав, з Майдану і поїде», – казав «виконавцям».

Слід зазначити, що на той момент підтверджених даних, що замовниками викрадення є російські спецслужби, слідство ще не мало. Однак перші ж результати негласних слідчих (розшукових) дій, засвідчили: викраденням Богданова екс-депутат керував не сам. Усі свої дії він погоджував у телефонному режимі з представниками спецслужб РФ, отримуючи від них професійні інструкції. Тому дуже важливо було якнайшвидше дізнатися, ким є його телефонні співрозмовники та які їх справжні наміри щодо І. Богданова.

Було встановлено, що перш ніж звернутися до поліцейських із пропозицією викрасти І. Богданова екс-депутат особисто тривалий час вивчав спосіб його життя, звички, контакти та сферу діяльності.

Дізнавшись, що після повернення з АТО Богданов збирається відкрити в Києві невелике кафе, організатор злочину вирішує запропонувати йому проінвестувати цей бізнес і таким чином викликати довіру добровольця. Саме цей привід екс-депутат використав, аби виманити Богданова до Харкова, що, на його думку, мало полегшити вчинення злочину.

Коли ж така спроба організатору не вдалася, він вирішив **залучити до виконання викрадення поліцейських.**

Слід зазначити, що два роки тому Ілля Богданов вже був об'єктом замаху, якому вдалося запобігти завдяки як професійним діям українських правоохоронців, так і власній інтуїції колишнього співробітника ФСБ.

Усвідомлюючи, що навіть двоє поліцейських можуть не впоратися з досвідченим професіоналом, екс-депутат через знайомих придбав капсули з клофеліном, а також ще один медпрепарат, що підсилює його дію. Зазначені засоби він передав виконавцям, наказавши зробити Богданову ін'єкцію, щойно той опиниться в їхніх руках.

Згідно з подальшим задумом **непритомного Богданова поліцейські повинні були доставити до Харкова автотранспортом.** На випадок зупинки машини співробітниками патрульної поліції Богданов був би представлений як затриманий, якого везуть на слідчі дії під конвоєм.

Незважаючи на ретельну підготовку до злочину, щоб упевнитися в успішності його виконання, в день викрадення екс-депутат за підробленими документами сам прибув до столиці.

На той час слідчі столичної прокуратури вже встигли провести конспіративну зустріч із Богдановим і попередити про підготовку його викрадення та запропонувати йому взяти участь у розкритті злочинну. Щоб уявний злочин мав для організатора правдоподібний вигляд, було домовлено не повідомляти нікому жодних деталей. Тому, коли Богданов раптово зник, хвилювання його друзів і близьких із цього приводу було справжнім.

На орендованій квартирі на вулиці Грушевського екс-депутат побачив «викраденого» Богданова на підлозі з мішком на голові та зв'язаними руками. Піднявши його голову за волосся, організатор зробив із ним фото й одразу переслав його своїм кураторам та телефоном доповів про результати своєї роботи. Щойно він отримав нові інструкції, в квартиру увірвалися оперативники і взяли його в наручники.

Для екс-депутата затримання стало повною несподіванкою: кілька разів він повторював, що це – непорозуміння. Лише після пред'явлення доказів його участі в організації викрадення не став заперечувати та висловив готовність співпрацювати зі слідством. У своїх свідченнях **він вказав на осіб, які керували його діями з російського боку,** а також повідомив про місця та маршрути, якими Іллю Богданова повинні були нелегально переправити через кордон.

Таким чином, було отримано дані про діяльність російських спецслужб безпосередньо на території України та підконтрольних їм осіб.

Спілкування агента із його російськими кураторами продовжилося,

але вже під контролем Служби безпеки України, яку слідчі прокуратури залучили до розслідування.

Подальшим завданням, яке стояло перед слідством, було виграти час, щоб дати можливість слідчо-оперативній групі та працівникам органів безпеки підготуватися до спецоперації в Харкові. Вигадали версію, що доставляти Іллю Богданова з Києва до Харкова можна лише об'їзними шляхами. Як пояснив організатор своїм російським кураторам – з метою безпеки. Таке пояснення про зволікання в дорозі не викликало у російської сторони жодних підозр. Українська ж – «вигравала» добу. Слідчі прокуратури у супроводі контрозвідників та бійців підрозділу спецпризначення «Альфа» того-таки дня на військовому літаку із «викраденим» Іллею Богдановим вилетіли з Києва до Харкова для вжиття всіх підготовчих заходів.

Наступні кілька діб операція тривала на території Харківської області. В орендованому сільському будинку слідчі та спецпризначенці облаштували засідку. Навколо будинку розмістилися снайпери.

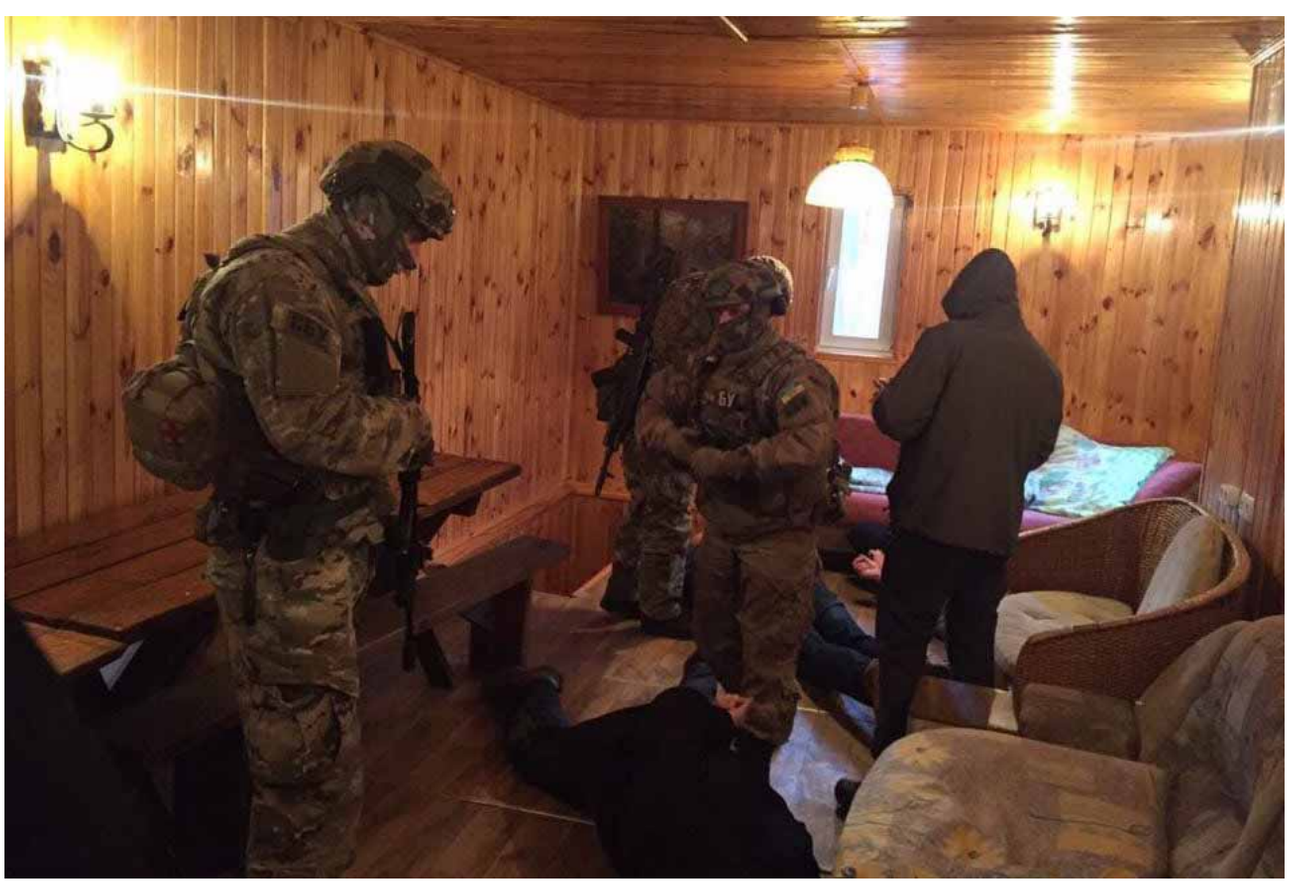
Невдовзі російські куратори повідомили своєму агенту-депутату контакти осіб (їх називали «логістами»), які в обумовленому місці мали забрати «заручника» та таємно переправити його через кордон.

Одним із таких «логістів» виявився місцевий контрабандист, учасник боїв без правил, відомий своїми тісними зв'язками із колишнім керівником харківського «Оплоту» Є. Жиліним. За даними слідства, цей чоловік за грошову винагороду займався нелегальним переправленням осіб через кордон. **За перевезення Богданова російська сторона пообіцяла йому подвійну винагороду.** Контрабандист домовився із місцевим водієм, який мав у багажнику свого автомобіля перевезти непритомного добровольця до самого кордону.

Отримавши від своїх російських керівників останні інструкції, підозрювані прибули в село за Богдановим, де їх і затримали спецпризначенці СБУ.

За попередньою домовленістю із російською стороною перевезти заручника через кордон та передати групі чоловіків, які на них чекатимуть, мав саме знайомий Жиліна. Після кількох невдалих спроб виманити представників російських спецслужб на українську територію, зважаючи на наявні ризики для життя потерпілого, було вирішено згорнути подальшу операцію.

Дії злочинців орган слідства кваліфікував за **ч. 2 ст. 146** (незаконне позбавлення волі або викрадення людини), **ч. 2 ст. 149** (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини), **ч. 4 ст. 358** (використання підробленого документа) КК України, а так званих логістів – **за ч. 2 ст. 149** (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини) КК України.

СЛІДЧІ ПРОКУРАТУРИ ЖИТОМИРЩИНИ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕФЕКТИВНЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ З ОЗНАКАМИ КОРУПЦІЇ ТА ВЧИНЕНИХ ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ

Робота слідчого відділу Прокуратури Житомирської області спрямована на забезпечення об'єктивного, всебічного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень з ознаками корупції, вчинених у бюджетній сфері, а також посадовими особами органів державної влади і правоохоронних органів регіону.

Протягом 2017 року слідчими прокуратури області **розслідувалося 166 кримінальних проваджень.** Закінчено досудове розслідування у 65 кримінальних провадженнях. До суду **направлено обвинувальні акти у 13 кримінальних провадженнях** щодо 17 осіб та два клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

З ознаками корупції до суду направлено 9 обвинувальних актів, два обвинувальні акти – у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені у бюджетній сфері.

Серед обвинувачених у кримінальних провадженнях, направлених з початку цього року до суду, переважна більшість – семеро – **працівники Національної поліції.** Також за вчинення злочинів перед судом постануть три працівники **охорони лісу,** два працівники **установ виконання покарань, посадовець обласної державної адміністрації, керівник районної державної адміністрації, заступник керівника митниці, суддя місцевого суду** та **адвокат.**

Зокрема, до суду направлено обвинувальний акт стосовно заступника начальника Коростенської виправної колонії УДПТС України в Житомирській області, якого обвинувачено у вчиненні злочинів, передбачених **ч. 3 ст. 368 КК України** (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, яка займає відповідальне становище). Заступник керівника виправної установи систематично вимагав неправомірну вигоду за вчинення в інтересах засуджених осіб, які відбували покарання у Коростенській ВК № 71, дій, спрямованих на позитивне вирішення питання щодо умовно-дострокового звільнення, заміни не відбутої частини покарання більш м'яким або переведення до дільниці соціальної реабілітації засуджених.

У ході досудового розслідування встановлено 7 фактів отримання ним неправомірної вигоди у розмірі від 2500 грн до 12 500 грн, загальна сума якої становить **22 000 гривень.**

До суду направлено обвинувальний акт стосовно заступника начальника управління Житомирської митниці Державної фіскальної служби України, якому інкриміновано вчинення кримінального правопорушення, передбаченого **ч. 3 ст. 368 КК України.** Заступник керівника митної служби області вимагав та одержав від підприємця неправомірну вигоду – грошові кошти у сумі 5 тис. грн за непритягнення його до адміністративної відповідальності.

Закінчено розслідування та з обвинувальним актом направлено до суду кримінальне провадження за ознаками злочину, передбаченого **ч. 4 ст. 368 КК України,** стосовно голови Брусилівської районної державної адміністрації. Посадовець органу державної влади отримав від приватного підприємця неправомірну вигоду у сумі 5000 грн, пообіцявши не перешкоджати йому у здійсненні підприємницької діяльності, пов'язаної з обробкою каменю.

Сергій Горохов
начальник слідчого відділу
Прокуратури Житомирської області,
старший радник юстиції

Також до суду направлено обвинувальний акт у кримінальному провадженні за **ч. 3 ст. 368 КК України** стосовно заступника начальника Хорошівського відділення поліції Коростишівського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Житомирській області. Цей правоохоронець керівного складу пообіцяв місцевому підприємцю за неправомірну вигоду в розмірі 10 000 грн не притягувати його до кримінальної відповідальності щодо порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом.

У червні 2017 року слідчим відділом прокуратури Житомирської області закінчено досудове розслідування у кримінальному провадженні

за фактом постановлення суддею завідомо неправосудного рішення про визнання права власності на цілісний майновий комплекс, який знаходиться в елітному районі міста Києва. Незаконне рішення в інтересах суб'єкта господарювання ухвалено суддею на підставі офіційних документів, які підробив залучений нею адвокат.

Обвинувальний акт у кримінальному провадженні за **ч. 4 ст. 27** (підбурення до вчинення злочину), **ч. 3 ст. 358** (підроблення документів) та **ч. 1 ст. 375** (постановлення суддею завідомо неправосудного рішення) КК України направлено до суду для розгляду по суті.

Перед судом постане й адвокат, дії якого кваліфіковано за **ч. 3 ст. 358 КК України** (складання і видача завідомо підроблених офіційних документів, вчинені повторно).

Слідчим відділом прокуратури області значно посилено роботу, спрямовану на протидію злочинності у сфері **незаконного використання лісових ресурсів,** що надзвичайно актуально для регіону.

Завдяки спільним злагодженим діям органів прокуратури та управління захисту економіки в області Департаменту захисту економіки Національної поліції України викрито незаконну діяльність злочинної групи, організованої депутатом селищної ради, яка незаконними порубками лісу завдала державі **збитки на 3,2 млн гривень.**

Установлено, що депутат селищної ради, директор приватного підприємства, з метою влаштування незаконних порубок лісу у травні 2015 року організував і очолив злочинну групу, до якої залучив п'ятьох місцевих жителів. Надалі організована злочинна група, очолювана депутатом, за сприяння трьох працівників державної лісової охорони протягом червня – липня 2015 року всупереч вимогам лісового законодавства України майже щоденно проводила незаконні порубки дерев на території лісових господарств Олевського району, а лісопродукцію збувала в інших областях. Такими злочинними діями державним інтересам і довкіллю заподіяно **шкоду на суму понад 3,2 млн гривень.**

Організатор злочинної групи обвинувачується у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених **ч. 3 ст. 27, ч. 3 ст. 28, ст. 246** (організація незаконної порубки лісу, вчинена організованою групою), ч. 2 ст. 364 (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від форми власності) КК України.

Інші співучасники злочинної групи обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених **ч. 3 ст. 28, ст. 246 КК України** (незаконна порубка лісу, вчинена організованою групою). Також працівників державної лісової охорони судитимуть за **ч. 5 ст. 27, ч. 2 ст. 28, ст. 246** (пособництво у незаконній порубці лісу) та **ч. 1, ч. 3 ст. 365** (перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу) КК України.

До суду направлено обвинувальний акт стосовно начальника Управління екології та природних ресурсів Житомирської обласної державної адміністрації у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених **ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 190, ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 369 КК України.** Керівник обласного управління з метою особистого збагачення, маючи намір заволодіти шляхом зловживання довірою грошовими коштами підприємців, підбурив їх до замаху на надання 2500 дол. США неправомірної вигоди службовій особі, яка займає відповідальне становище.

Слідчим відділом прокуратури Житомирської області і надалі вживатимуться усі передбачені законом заходи для забезпечення ефективного та об'єктивного розслідування злочинів і викриття злочинців на пріоритетних напрямах роботи.

НОВІ ВИДАННЯ

У Національній академії прокуратури України підготовлено **збірник матеріалів регіонального круглого столу «Транскордонна співпраця: проблеми та шляхи їх вирішення»**, співорганізаторами якого виступили Генеральна прокуратура України, Головна військова прокуратура, Національна академія прокуратури України.

У виданні вміщено виступи, тези і презентації учасників заходу, тематика яких стосується проблем транскордонної взаємодії.

Інформація прес-служб регіональних прокуратур стосовно проведення прокурорами досудового розслідування

РЕЗУЛЬТАТИ РОБОТИ СЛІДЧИХ ПРОКУРАТУРИ ЛУГАНЩИНИ ЗА 2017 РІК

Здійснення досудового розслідування у кримінальних провадженнях про найбільш резонансні злочини, вчинені спеціальним суб'єктом, покладено законом на слідчих органів прокуратури.

Насамперед для ефективного виконання завдань кримінального провадження потрібні високий рівень професійної підготовки та непересічні аналітичні здібності.

Безумовне додержання прав людини та високі стандарти доказування є запорукою ефективної роботи та доведення резонансних справ до логічного завершення – обвинувального вироку суду.

Судді-зрадники

У січні 2017 року слідчими прокуратури Луганської області направлені до суду **обвинувальні акти стосовно чотирьох суддів** Луганської області за фактами їх участі та сприяння створенню й діяльності терористичної організації шляхом участі останніх у роботі так званої судової гілки влади терористичної організації «ЛНР» на тимчасово непідконтрольній українській владі території Луганської області, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених **ч. 1 ст. 258-3 КК України.**

Слідчі прокуратури Луганщини і натепер продовжують викривати незаконну діяльність квазісуддів терористичної організації «Луганська народна республіка»: наразі повідомлено про підозру ще двом «суддям», які **виносять рішення «іменем ЛНР».**

Е-декларування

Вже у 2017 році направлено до суду 5 обвинувальних актів за фактами **умисного неподання електронних декларацій уповноваженими особами,** за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених **ст. 366-1 КК України** (декларування недостовірної інформації).

Чотири правоохоронці, обіймаючи посади у Головному управлінні Національної поліції у Луганській області, будучи обізнаними про необхідність подання електронних декларацій, не подали декларації при звільненні з органів поліції.

Аналогічне правопорушення вчинив заступник директора Департаменту – начальник управління з питань земельних відносин та розпорядження водними об'єктами Департаменту комунальної власності, земельних та майнових відносин Луганської обласної військово-цивільної адміністрації, який умисно не подав електронну декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за 2015 рік та, навіть більше, всупереч вимогам Закону України «Про запобігання корупції» не подав електронну декларацію особи перед своїм звільненням.

Старий КрАЗ за 2 мільйони

У березні 2017 року слідчі прокуратури направили до суду справу виконувача обов'язків начальника управління з виконання політики Лисичанської міської ради у галузі житлово-комунального господарства. Жінка-посадовець уклала договір на придбання дорожнього автомобіля та, не перевіривши його стан, прийняла снігоприбиральну машину з десятирічним строком експлуатації за ціною нової.

Внаслідок дій останньої Управлінню з виконання політики Лисичанської міської ради в галузі житлово-комунального господарства спричинена майнова **шкода в сумі 2 млн грн.** Наразі заявлено позов про стягнення шкоди, завданої правопорушенням.

Хабарники Держгеокадастру

Резонансне розслідування фактів вимагання та одержання посадовцями Головного управління Держгеокадастру в Луганській області неправомірної вигоди та зловживання службовим становищем, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених **ч. 3 ст. 368, ч. 1 ст. 364 КК України,** відбулось у березні 2017 року.

Хабарників Держгеокадастру затримано «на гарячому» під час одержання грошових коштів. У ході розслідування слідчі встановили, що начальник Головного управління Держгеокадастру в Луганській області разом із своїм заступником та начальником Станично-Луганського відділу Головного управління Держгеокадастру в Луганській області за попередньою змовою вимагали та отримали неправомірну вигоду від представника сільського фермерського господарства у розмірі 40 000 грн за погодження технічної документації на землю.

За вказаним фактом слідчими прокуратури Луганщини повідомлено про підозру за **ч. 3 ст. 368, ч. 1 ст. 364 КК України** посадовцям Головного управління Держгеокадастру в Луганській області.

Ухвалами слідчого судді Сєвєродонецького міського суду Луганської області стосовно підозрюваних обрано запобіжні заходи у вигляді тримання під вартою та встановлено застави у розмірі 80 тис. грн кожному, які останніми внесено. Наразі підозрюваних відсторонено від займаних посад. Досудове слідство перебуває на завершальному етапі.

Спецоперація «Ліс»

Слідчі прокуратури Луганщини зараз розслідують багатоепізодне кримінальне провадження за фактами заволодіння чужим майном шляхом використання свого службового становища посадовими особами таких державних підприємств, як «Сєвєродонецьке лісомисливське господарство», «Кремінське лісомисливське господарство», «Новоайдарське лісомисливське господарство», вчинене за попередньою змовою групою осіб, а також за фактами незаконної порубки лісу службовцями лісових господарств області, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених **ч.ч. 3, 5 ст. 191, ч. 2 ст. 364, ч. 3 ст. 365, ст. 246 КК України.**

З-поміж іншого, в межах зазначеного кримінального провадження за ініціативою прокуратури області Державною аудиторською службою України проведено перевірку фінансово-господарської діяльності «Сєвєродонецького лісомисливського господарства», висновки якої підтверджено інженерно-екологічною експертизою.

За результатами слідства встановлено порушення вимог Закону України «Про природно-заповідний фонд України» в діях службових осіб ДП «Сєвєродонецьке лісомисливське господарство», які протягом 2013–2016 років без дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах території та об'єктів природно-заповідного фонду, що видаються місцевою радою, **незаконно видали лісорубні квитки на санітарні рубки дерев** сосни в заповідному урочищі місцевого значення «Шамраєва дача» на площі 80 га, в результаті чого ТОВ «ВП ,,Укрліспром''» проведено рубки майже **20 тисяч сосон.**

Указаними незаконними діями службових осіб державного підприємства державі в особі Луганської обласної військово-цивільної адміністрації завдано збитки на суму **5,5 млн гривень.**

За вказаним фактом у січні 2017 року першому заступнику Луганського обласного управління лісового та мисливського господарства та колишньому директору ДП «Сєвєродонецьке ЛМГ» повідомлено про підозру за **ч. 3 ст. 365, ст. 246 КК України.**

Обвинувальні акти у зазначених кримінальних провадженнях найближчим часом будуть направлені до суду.

Протягом 2017 року у кримінальних провадженнях, у яких обвинувальні акти направлені до суду, встановлено збитки на загальну суму **3,7 млн грн,** з яких більше половини вже відшкодовано. На решту суми збитків слідчими накладено арешт на майно підозрюваних, а в разі відсутності такого майна прокурорами управління заявлено позови.

Співробітники Управління з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва прокуратури Луганської області гідно доводять, що розслідування злочинів – це кропітка робота, яка потребує високого рівня професіоналізму, витримки та дисципліни.

ВІД КАТУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ ДО ПРИВЛАСНЕННЯ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ ПОЛКОВНИКОМ ПОЛІЦІЇ – СЛІДЧІ ПРОКУРАТУРИ СУМЩИНИ РОЗСЛІДУЮТЬ АКТУАЛЬНІ ТА РЕЗОНАНСНІ КРИМІНАЛЬНІ ПРОВАДЖЕННЯ

Слідчий – це процесуально незалежний і самостійний суб'єкт кримінального процесу, діяльність якого ґрунтується на принципах верховенства права, законності, повазі до людської гідності тощо. Для начальника слідчого відділу прокуратури Сумської області Олександра Язикова саме цими правилами визначається робота його та підлеглих.

Олександр Язиков: Під час досудового розслідування зусилля слідчого повинні бути спрямовані на пошук істини, відтак необхідно абстрагуватися від впливу будь-яких органів державної влади, посадових осіб, громадськості, засобів масової інформації та навіть власних уподобань. Тільки закон є дороговказом у прийнятті будь-якого рішення. Це мої принципи і цього я вимагаю від своїх колег.

Діяльність слідчих прокуратури Сумської області спрямована на розслідування актуальних і резонансних кримінальних проваджень. Так, у 2017 році слідчими органів прокуратури **розслідувалося 262 кримінальні провадження,** досудове розслідування завершено у 129. **До суду спрямовано 19 обвинувальних актів,** зокрема 13 – про корупційні злочини, 3 – про правопорушення, вчинені у бюджетній системі, та 2 – у сфері земельних відносин.

Серед актуальних і резонансних проваджень, які розслідуються слідчими прокуратури і до яких прикута увага суспільства та ЗМІ, – **залишення в небезпеці та катування холодом пацієнтів** комунального закладу «Обласна спеціалізована психіатрична лікарня № 2» (Охтирський р-н).

На початку року Сумщину облетіла жахлива звістка про те, що в цьому медичному закладі критично низька температура в палатах, пацієнти потерпають від холоду, проте керівниця не дозволяє перевозити їх у іншу лікарню. Надалі одна пацієнтка лікарні померла від ускладнень пневмонії.

Прокуратурою невідкладно було розпочато кримінальне провадження за фактом катування пацієнтів. Проаналізувавши кількість померлих осіб в другій обласній психіатричній лікарні в зимовий період, слідчі прийняли рішення про проведення ексгумації семи трупів пацієнтів закладу, які померли в грудні 2016 року. Згідно з історіями хвороб цих осіб та долученими до них актами патологоанатомічного дослідження п'ять пацієнтів нібито померли через серцево-судинну недостатність, один – через набряк головного мозку, іще один – від інтоксикації.

Однак офіційні результати проведеної ексгумації та висновки судово-медичних експертиз дають підстави вважати, що патологоанатомічне дослідження трупів взагалі не проводилось, складені документи підроблені, **причиною смерті п'яти пацієнтів є гостра гнійна пневмонія, зумовлена тривалим перебуванням у приміщенні з пониженою температурою.** Це особи віком від 34 до 69 років, які перебували на добровільному лікуванні.

З показів свідків та журналів обліку температури, вилучених у ході слідства, з листопада 2016 року по січень 2017 року у відділеннях лікарні, де перебували померлі пацієнти, **температура була неприпустимо низькою** (від 10 до 18 градусів за норми – 20 градусів за шкалою Цельсія), проте головний лікар не вживала будь-яких дієвих заходів щодо вирішення ситуації. Загалом у зазначений період на лікуванні в закладі перебувало 415 пацієнтів, які потерпали від незадовільних умов, зокрема низької температури, внаслідок чого п'ять із них померли.

Зазначимо, що згідно з офіційними даними коефіцієнт смертності в охтирській психіатричній лікарні за

2016 рік становить 4,05, тоді як по Україні такий показник значно нижчий – 1,44.

За результатом розслідування головному лікарю комунального закладу «Обласна спеціалізована психіатрична лікарня № 2» вручено **повідомлення про підозру в катуванні,** тобто умисному заподіянні фізичного чи морального страждання шляхом мучення з метою дискримінації та залишенні в небезпеці, що спричинило смерть пацієнтів **(ч. 1 ст. 127 та ч. 3 ст. 135 КК України).**

Також вручено повідомлення про підозру в неналежному виконанні своїх професійних обов'язків унаслідок несумлінного ставлення до них, що спричинило тяжкі наслідки, завідувачу психіатрично-діагностичного відділення (ч. 1 ст. 140 КК України). Цей медичний працівник недооцінив стан п'яти хворих, неправильно поставив їм діагноз, не призначив відповідне обстеження та лікування, через що пацієнти померли у відділенні закладу.

Окрім того, завідувачці патологоанатомічного відділення комунального закладу «Охтирська центральна лікарня» повідомлено про підозру в **пособництві щодо залишення в небезпеці пацієнтів та складанні завідомо неправдивих офіційних документів (ч. 1 ст. 366, ч. 5 ст. 27, ч. 3 ст. 135 КК України).** Лікар-патологоанатом вищої кваліфікаційної категорії не проводила повний патологоанатомічний розтин чотирьох трупів із дослідженням всіх порожнин тіла та внутрішніх органів, однак умисно склала завідомо неправдиві протоколи патологоанатомічного дослідження із зазначенням недостовірних причин смерті пацієнтів психіатричної лікарні.

Наразі досудове розслідування триває, кримінальне провадження вже налічує 40 томів. Попри шалений спротив сторони захисту найближчим часом кримінальне провадження з обвинувальним актом буде спрямоване до суду.

Неочікуваними були результати розслідування кримінального провадження за фактом вимагання та отримання неправомірної вигоди заступником начальника Шосткинського відділу поліції.

Під час досудового розслідування проводився санкціонований обшук у кабінеті, а потім і за місцем мешкання начальника відділу поліції. У ході проведення вказаних слідчих дій у будинку тоді ще чинного керівника відділу поліції виявлено та вилучено, зокрема, ножі, багнети, багнети-ножі у кількості 89 штук. За результатами досудового розслідування встановлено, що частина вилученого майна є речовими доказами у кримінальних провадженнях. Зазначені предмети всупереч чинному законодавству не були передані на відповідальне зберігання або утилізацію чи повернені власнику, а натомість привласнені керівником поліції. Правоохоронцю повідомлено про підозру за **ч. 3 ст. 191 КК України** (привласнення майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем).

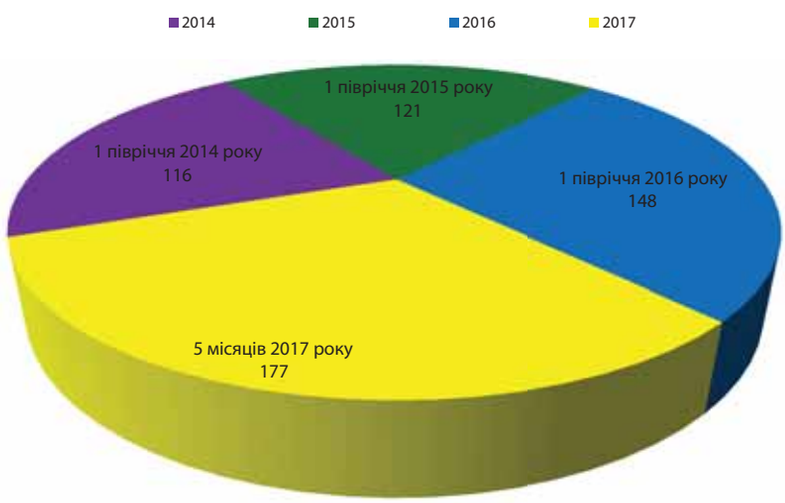
Окрім того, в полковника поліції під час обшуку в кабінеті виявлено та вилучено **21,5 тис. дол. США, 150 євро, золоті злитки, ювелірні вироби та колекцію монет.** Досудове розслідування щодо встановлення походження знайдених предметів та цінностей триває. До Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості за ч. 2 ст. 368-2 (незаконне збагачення) та ст. 366-1 (декларування недостовірної інформації) КК України.

СЛІДСТВО – ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ НАПРЯМІВ РОБОТИ У ПРОКУРАТУРІ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Розслідування кримінальних проваджень для прокуратури Хмельницької області залишається важливим напрямом діяльності, а зусилля усіх прокурорів і слідчих спрямовані на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного розслідування, ефективним результатом якого є скерування обвинувальних актів до суду та забезпечення їх розгляду в суді.

З року в рік збільшується кількість проваджень, що розслідуються слідчим відділом прокуратури Хмельницької області. Так, якщо упродовж 2014 року здійснювалося досудове розслідування у 208 кримінальних провадженнях, то тільки за перше півріччя 2017 року таких проваджень уже зареєстровано 177.

Кількість кримінальних проваджень, у яких слідчими прокуратури здійснювалось досудове розслідування у період 2014 –2017 років

Збільшення навантаження потребує постійної уваги та кропіткої роботи слідчих і прокурорів.

На теперішній час лише слідчі прокуратури забезпечують викриття і розслідування злочинних дій працівників правоохоронних органів.

Такі злочинні прояви є непоодинокими. Їх виявлення можливе завдяки координації з боку прокуратури області та за умов постійної її взаємодії із співробітниками Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України та Управління Служби безпеки України в області.

Співпраця з правоохоронними органами сприяє ефективній роботі слідчих підрозділів прокуратури, дає можливість викривати кримінальні правопорушення серед посадовців різних рівнів і сфер відповідальності, збирати докази їх вини.

Наприклад, у березні цього року слідчим відділом прокуратури області під час одержання неправомірної вигоди викрито інспектора з дорожнього нагляду одного із відділів поліції Головного управління Національної поліції в області.

Встановлено, що його колегами зафіксовано факт керування транспортним засобом особою у нетверезому стані, у зв'язку із чим складено протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 130 КУпАП (керування транспортними засобами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння).

Надалі з метою одержання неправомірної вигоди поліцейський поставив вимогу дружині правопорушника передати йому хабар в розмірі 8 тис. грн за ненаправлення до суду для розгляду по суті зібраних матеріалів про вчинення адміністративного

правопорушення. Окрім цього, за вказану суму правоохоронець мав повернути тимчасово затриманий транспортний засіб та реєстраційні документи на нього.

Обвинувальний акт за підозрою працівника поліції у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 368 КК України (одержання службовою особою неправомірної вигоди для себе за вчинення такою службовою особою в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, та в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданого їй службового становища), перебуває на розгляді у суді. Правоохоронця звільнено з органів поліції.

На стадії судового розгляду уже перебуває обвинувальний акт у кримінальному провадженні за ч. 3 ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди службовою особою, яка займає відповідальне становище) стосовно слідчого міськвідділу, якого було викрито на одержанні 7 тис. грн неправомірної вигоди.

За цю суму слідчий обіцяв керівнику приватного підприємства не опечатувати складські приміщення підприємства та не вилучати документацію про господарську діяльність, що могло б призвести до зупинки роботи підприємства.

Викриваються не тільки корупційні кримінальні правопорушення правоохоронців, а й інші суспільно небезпечні діяння, за які Кримінальним кодексом України передбачена відповідальність.

Так, прокуратурою області завершено слідство та до суду спрямовано обвинувальний акт у кримінальному провадженні за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 367 КК України (службова недбалість).

Встановлено, що злочин вчинено колишнім начальником відділення розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків, слідчого відділу міського відділу УМВС України в області.

Особисто здійснюючи досудове розслідування у кримінальній справі за ч. 3 ст. 307 КК України, під час проведення огляду місця події з місця злочину він вилучив грошові кошти на загальну суму близько 143 тис. гривень.

Проте з'ясувалось, що частину цих коштів – понад 136 тис. грн, на депозитний рахунок органу досудового слідства не передано і, як наслідок, зазначене призвело до їх втрати.

Загалом слідчими прокуратури минулого та поточного року спільно із іншими органами викривалися, переважно на вчиненні корупційних злочинів, оперуповноважені секторів карного розшуку та боротьби з незаконним обігом наркотиків, інспектор з дорожнього нагляду, начальник відділення розслідування злочинів, заступник начальника – начальник слідчого відділу та слідчі різних відділів поліції, виконувач обов'язків начальника територіального відділу поліції, працівник управління патрульної поліції, поліцейський взводу супроводу, а також інші правоохоронці – працівники підрозділів Державної фіскальної служби, Державної міграційної служби, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, кримінально-виконавчої інспекції, кримінальні провадження щодо яких уже скеровано до суду.

Особлива увага приділяється розслідуванню саме корупційних злочинів, частка яких з-поміж загальної кількості скерованих до суду є значною (2016 рік – 54%, 5 місяців 2017 року – 50%).

Крім правопорушень, вчинених правоохоронцями, найбільш часто такі злочини викриваються у сферах будівництва та земельних відносин, де зловмисниками формуються приховані схеми одержання та передачі неправомірної вигоди, зокрема і через посередників та за умов прикриття правоохоронцями. Ліквідація таких схем, зважаючи на ретельне маскування та конспірацію їх учасників, використання посередників, вимагає кропіткої та узгодженої роботи усіх правоохоронних органів, застосування цілого комплексу негласних слідчих (розшукових) дій.

Так, завдяки спільній роботі слідчого відділу та відділу процесуального керівництва у кримінальних провадженнях слідчих регіональної прокуратури цьогоріч за результатами розслідування до суду скеровано обвинувальний акт за фактом одержання двома посередниками (один з яких уже колишній посадовець) неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення посадовцями Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції в області.

За успішне погодження та реєстрацію декларацій і документації про реконструкцію квартири у місті Хмельницькому зловмисники отримали 1700 дол. США.

Наразі обвинувальний акт за фактом вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України (одержання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави), перебуває на розгляді у суді.

За вчинення аналогічного корупційного злочину Хмельницьким міськрайонним судом до кримінальної відповідальності притягнуто колишнього заступника начальника управління – начальника одного з відділів Хмельницької міської ради.

У суді доведено, що обвинувачений, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, у листопаді 2016 року одержав неправомірну вигоду у сумі 7 тис. грн за здійснення впливу на працівників Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції

в області з метою реєстрації декларації про готовність об'єкта – житлового будинку – до експлуатації.

З урахуванням ступеня суспільної небезпечності та тяжкості вчиненого злочину обвинуваченому в межах санкції статті призначено покарання у виді штрафу в розмірі 17 тис. гривень.

Окрім цього до нього застосовано додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій в органах державної влади та місцевого самоврядування, на 2 роки.

Викриваються факти вчинення корупційних діянь адвокатами, які під час виконання професійного обов'язку пропонують своїм клієнтам «вирішити питання» не юридичним шляхом, а за гроші, для передачі їх представникам судових та правоохоронних органів.

Так, на сьогодні триває судовий розгляд за ч. 4 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 369, ч. 3 ст. 190 КК України щодо адвоката, який підбурював обвинувачену в іншому кримінальному провадженні до надання неправомірної вигоди у сумі 10 000 дол. США, що відповідає понад чверті мільйона гривень, особам, які займають відповідальне становище, за зміну обвинувачення у кримінальному провадженні та винесення судом їй вироку за менш тяжкий злочин.

Інший адвокат підбурював свою клієнтку до надання 3 тис. грн неправомірної вигоди судді. Ці кошти він отримав за вплив на прийняття суддею рішення про накладення арешту на спірний автомобіль.

Наразі це кримінальне провадження перебуває на розгляді у суді.

Слідчі прокуратури області розслідують і складні, багатоепізодні провадження про вчинення численних злочинів у складі організованої групи.

Слідчим відділом прокуратури області завершується досудове розслідування кримінального провадження за ч.ч. 2, 4 ст. 189 КК України (вимагання).

Як встановлено в ході слідства, на території Хмельниччини діяла злочинна група, до складу якої входило три особи, водночас у вчиненні декотрих злочинів брав участь працівник роти батальйону поліції особливого призначення.

Правоохоронці кілька місяців збирали доказову базу та документували протиправну діяльність вимагачів на чолі із раніше судимим місцевим «авторитетом», які «вибивали» з жителів області неіснуючі «борги». Загалом уже встановлено десять епізодів злочинної діяльності групи стосовно семи потерпілих.

У березні 2017 року внаслідок проведеної спецоперації членів злочинної групи слідчими прокуратури області затримано «на гарячому» в порядку ст. 208 КПК України під час отримання частини грошових коштів у розмірі понад 10 тис. гривень.

Організатору повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, скоєного у складі організованої групи. Проводяться усі необхідні слідчі дії, спрямовані на збір і фіксацію доказів та завершення досудового розслідування.

На території аграрної Хмельниччини поширеними є протиправні дії посадовців у земельній сфері.

Так, слідчим відділом прокуратури області завершено слідство у корупційному кримінальному провадженні щодо начальника колишньої Державної реєстраційної служби одного з районів Головного управління юстиції в області та працівника одного із підприємств за ознаками вчинення злочинів, передбачених ч. 3 ст. 368 та ч. 3 ст. 369 КК України.

Особливістю цього провадження було викриття та збирання доказів вини як особи, яка одержувала неправомірну вигоду, так і особи, яка її надавала.

Досудовим розслідуванням встановлено, що представник місцевого товариства запропонував посадовцеві реєстрслужби отримувати грошову винагороду у сумі від 100 до 200 грн за кожен зареєстрований ним договір оренди і суборенди земельної ділянки для ведення сільськогосподарської діяльності. Керівник тодішньої реєстрслужби району не заперечив проти такої пропозиції та забезпечив невідкладну державну реєстрацію більше двохсот угод для підприємства, за що систематично одержував неправомірну вигоду. Загалом за свої послуги він отримав 39,5 тис. гривень.

Після отримання від представника товариства одного із чергових «траншів» начальника вказаної служби було викрито у його ж службовому кабінеті.

Під час слідства посадовця звільнено з роботи, а обвинувальний акт стосовно уже колишнього керівника реєстраційної служби району за ч. 3 ст. 368 (одержання неправомірної вигоди службовою особою, яка займає відповідальне становище), а також стосовно працівника товариства – за ч. 3 ст. 369 (пропозиція надання неправомірної вигоди службовій особі, яка займає відповідальне становище) КК України наразі перебуває на розгляді у суді.

Інший державний службовець – головний спеціаліст відділу розпорядження землями сільськогосподарського призначення Головного

управління Держгеокадастру в області за пособництва землевпорядника товариства одержав 64 тис. грн неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на передачу земельних ділянок у власність.

Наразі кримінальне провадження, досудове розслідування у якому здійснювалось слідчими регіональної прокуратури, розглядається судом.

Завдяки злагодженій роботі слідчих прокуратури й інших правоохоронців було також викрито начальника відділу Держземагентства в одному з районів Хмельниччини, який вимагав 14 тис. та одержав 6 тис. дол. США неправомірної вигоди.

Ці кошти він вимагав за сприяння в підшуканні земельної ділянки сільськогосподарського призначення на території Хмельниччини, підготовці необхідних документів для її передачі та прийнятті рішення про надання земельних ділянок сільськогосподарського призначення площею 70 га в оренду. Сьогодні цей посадовець також на лаві підсудних, йому інкримінується вчинення злочину, передбаченого в ч. 3 ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди службовою особою, яка займає відповідальне становище).

Робота слідчого підрозділу прокуратури Хмельницької області оцінюється за наслідками фактичного доведення вини у суді та винесення обвинувальних вироків.

Зокрема, до покарання у виді штрафу в розмірі 25,5 тис. грн за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 368 КК України, засуджений колишній оперуповноважений сектора боротьби з незаконним обігом наркотиків Хмельницького міського відділу УМВС України в області, який підбурив особу до надання 2 тис. дол. США неправомірної вигоди правоохоронцям за прийняття рішення про закриття кримінального провадження стосовно неї.

Окрім цього екс-правоохоронця позбавлено спеціального звання молодшого лейтенанта поліції та на 2 роки позбавлено права обіймати посади в органах державної влади.

Інший поліцейський, який вимагав і одержав 3,5 тис. грн неправомірної вигоди, отримав покарання у виді 17 тис. грн штрафу із позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах строком на 1 рік.

Слідчими зібрано достатню кількість доказів та державними обвинувачами в суді доведено, що оперуповноважений сектора кримінальної поліції одного з відділень Хмельницького відділу поліції Головного управління Національної поліції в області, достовірно знаючи про відсутність у потерпілого будь-яких претензій та про наявність підстав для закриття кримінального провадження, вимагав і одержав від мешканця обласного центру неправомірну вигоду в сумі 3,5 тис. грн нібито за вплив на прийняття слідчим такого рішення.

Відтак вироком суду особу визнано винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України (одержання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави).

Також за результатами судового розгляду обвинувального акта за фактом вчинення аналогічного злочину засуджено виконувача обов'язків начальника одного з відділів поліції Хмельницького відділу поліції Головного управління Національної поліції в області, який у квітні минулого року за сприяння пособника одержав неправомірну вигоду в розмірі 800 дол. США.

За вказану суму правоохоронець та його товариш пообіцяли хмельничанці вплинути на колег з іншого відділення поліції не реєструвати заяву про вчинення нею та її знайомим грабежу. При цьому неодноразово погрожували їй, що в разі відмови від надання коштів її буде притягнуто до кримінальної відповідальності.

Погодившись на такі умови, жінка передала 800 дол. США спільнику поліцейського, який одразу ж знищив документи, що вказували на вчинення нею і знайомим відкритого викрадення чужого майна.

До засудженого застосовано покарання у виді штрафу в розмірі 25,5 тис. гривень.

За принципової позиції державного обвинувачення судом першої інстанції винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 368 КК України (одержання неправомірної вигоди у великому розмірі службовою особою, яка займає відповідальне становище, поєднане з її вимаганням), визнано посадовця Держземагентства.

Так, начальника відділу Держземагентства у Ярмолинецькому районі, який вимагав та одержав 12 тис. дол. США неправомірної вигоди за сприяння у передачі в оренду земельної ділянки сільськогосподарського призначення для ведення фермерського господарства площею 40 га, засуджено до покарання у виді 5 років позбавлення волі.

Ефективність роботи слідчих прокуратури доведена кропіткою працею, а професіоналізм і рівень підготовки дають змогу забезпечити виконання покладених на них завдань та досягнення реального результату.

ПРОКУРАТУРА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗДІЙСНЮЄ ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У 130 КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

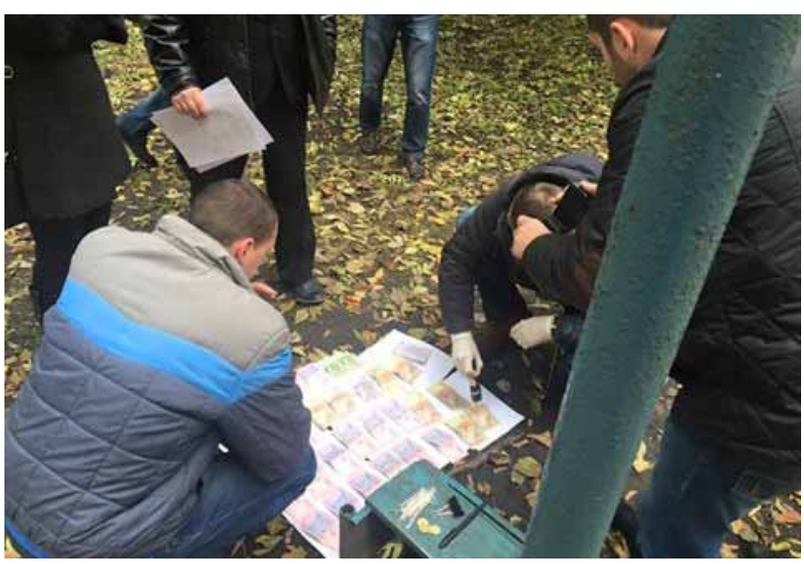
Слідчими слідчого відділу Прокуратури Івано-Франківської області упродовж січня – травня 2017 року здійснювалось досудове розслідування у 130 кримінальних провадженнях, до суду скеровано обвинувальні акти у 14 кримінальних провадженнях.

Із направлених до суду 9 – про корупційні правопорушення, 1 – у сфері земельних правовідносин, 2 – про правопорушення, вчинені у лісовій сфері.

Серед обвинувачених – працівники правоохоронних та контролюючих органів, депутати та чиновники.

Зокрема, скеровано до суду обвинувальні акти щодо групи правоохоронців, які за хабар «вирішували» питання щодо зняття арешту з вилученого автомобіля. Так, слідчий спеціальної поліції відділу слідчого управління Головного управління Національної поліції в Івано-Франківській області, слідчий Івано-Франківського відділу поліції та оперуповноважений відділу управління кримінальної поліції ГУ НП в області одержали **неправомірну вигоду у розмірі 38 тис. грн за вплив на прийняття рішення щодо повернення тимчасово вилученого транспортного засобу.**

Обвинувальні акти у кримінальному провадженні щодо них скеровано до Івано-Франківського міського суду.

За трьома статтями судитимуть ще одного правоохоронця, який за 200 дол. США приховав фактичні обставини вчинення правопорушення. Одержавши кошти від підозрюваного у кримінальному провадженні та використовуючи своє службове становище, слідчий районного відділу поліції створив докази, які вказували на відсутність в діях зловмисника ознак складу хуліганства. Надалі він умисно приховав та знищив офіційні особливо важливі документи – протоколи допитів потерпілого та свідків. Не зупинившись на вчиненому, слідчий умисно склав завідомо неправдиві офіційні документи – протоколи допиту двох свідків. Правову оцінку його діям надасть суд.

Загалом з початку року до суду **направлено обвинувальні акти щодо 11 працівників правоохоронних органів.**

Завдяки належному розслідуванню факти корупції викрито також серед працівників фіскальної служби. Так, старший оперуповноважений в особливо важливих справах відділу організації викриття економічних злочинів оперативного управління Головного управління Державної фіскальної служби України в області за хабар гарантував свою бездіяльність. У **2 тис. дол. США** він оцінив **припинення збору документів,** які свідчили про можливе ухилення суб'єктом господарювання від спла-

ти податків та нефіксацію обставин, які б вказували на недотримання підприємцем вимог податкового законодавства у проведенні експортних операцій, а також неповідомлення виявлених невідповідностей керівництву та іншим структурним підрозділам ДФС в області для проведення необхідних документальних перевірок чи проведення досудового розслідування, та невилучення документів щодо здійснення цим товариством фінансово-господарської діяльності. Зловмисника було затримано після одержання частини неправомірної вигоди в розмірі 400 дол. США. Триває судовий розгляд.

Ще одного працівника фіскальної служби викрито на одержанні та наданні неправомірної вигоди. Державний ревізор-інспектор відділу адміністрування екологічного податку, рентної плати та місцевих податків з юридичних осіб ДПІ у місті Івано-Франківську ГУ ДФС України в Івано-Франківській області одержав від керівника одного із товариств неправомірну вигоду в сумі **500 дол. США,** з яких **100 дол. США залишив собі, а решту передав як хабар службовій особі** за вчинення в інтересах третьої особи дій з використанням службового становища за вплив на прийняття рішення щодо нефіксації обставин, які б вказували на недотримання підприємцем вимог податкового законодавства. Обвинувальний акт з угодою про визнання винуватості щодо нього скеровано до Івано-Франківського міського суду.

Крім того, передано до суду справу щодо депутата та голови комісії з питань будівництва, земельних відносин та охорони природи однієї із сільських рад Тисменицького району, які одержали неправомірну вигоду у сумі 2000 дол. США за вплив на прийняття рішення щодо вирішення питання про надання дозволу на виготовлення та затвердження технічної документації на земельну ділянку. Наразі щодо них триває судовий розгляд.

СЛІДСТВО У ПРОКУРАТУРІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На теперішній час слідчі прокуратури Одеської області здійснюють досудове розслідування у майже 500 кримінальних провадженнях. У свою чергу, прокурори – процесуальні керівники підтримують державне обвинувачення в судах у 137 кримінальних провадженнях, розслідування у яких здійснювали слідчі прокуратури.

Одним із пріоритетних напрямів роботи управління з розслідування кримінальних проваджень слідчими органів прокуратури та процесуального керівництва прокуратури Одеської області є викриття та розслідування бюджетних розкрадань.

Зокрема, у червні 2017 року слідчими прокуратури спільно з оперативними працівниками Управління захисту економіки в Одеській області Національної поліції України та співробітниками Управління Служби безпеки України в області проведено масштабну спецоперацію на території декількох областей. Загалом до слідчих дій залучено 150 правоохоронців.

Здійснюється розслідування злочинної схеми заволодіння більш ніж 200 млн грн бюджетних коштів злочинною групою під час будівництва системи очистки на об'єкті «Глибоководний випуск» в акваторії Чорного моря та вчинення замаху на заволодіння 320 млн гривень.

Встановлено, що у 2010–2015 роках особи, які діяли у групі, зловживаючи службовим становищем та підробивши документи, завищили вартість матеріалів та об'ємів робіт при будівництві. Також велася цілеспрямована позовна діяльність, у ході якої до державних установ зверталися представники підконтрольних підприємств з позовами про відшкодування «неіснуючих» витрат за рахунок бюджету.

На теперішній час зібрано обґрунтовані докази та повідомлено про підозру 11 фігурантам оборудок з бюджетними коштами.

Вже затримано та повідомлено про підозру колишньому начальнику управління капітального будівництва Одеської обласної державної адміністрації, двом його заступникам, а також співучаснику злочинної групи і колишньому директору підконтрольної фірми.

Крім того, складено та направлено підозри організатору всієї злочинної схеми – колишньому депутату Одеської міської ради, колишньому начальнику інвестиційно-договірного відділу облдержадміністрації, трьом колишнім директорам підконтрольних підприємств та ще одному фігуранту, який проводив операції з незаконно отриманими коштами.

Не менш важливим напрямом роботи прокуратури є розслідування фактів силового розгону мирних акцій протесту у 2014 році.

Зокрема, прокуратура працює над встановленням причетності до таких злочинів колишніх високопосадовців та притягнення їх до відповідальності.

Так, слідчими прокуратури завершено розслідування та направлено до суду обвинувальний акт стосовно колишнього першого заступника голови Одеської облдержадміністрації, причетного до організації силового розгону мирного мітингу громадян за євроінтеграцію України 19 лютого 2014 року.

Слідчі прокуратури Одещини також розслідують резонансне кримінальне провадження щодо організаторів типографії з виробництва книг та буклетів, спрямованих на розпалювання національної, расової ворожнечі та приниження національної честі й гідності.

Під час розслідування встановлено причетність членів цієї злочинної групи до викрадення народного депутата України. Вказані особи 23 лютого 2017 року викрали громадського діяча та планували завдати йому тілесні ушкодження. До депутата мали намір застосувати кислоту, щоб спотворити обличчя та розбити молотком коліна. Довести злочинний намір до кінця їм завадили правоохоронці.

СЛІДЧІ ПРОКУРАТУРИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЛІДИРУЮТЬ ЗА КІЛЬКІСТЮ НАПРАВЛЕНИХ ДО СУДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

За п’ять місяців поточного року слідчі прокуратури Харківської області завершили досудове розслідування та направили до суду з обвинувальними актами **66 кримінальних проваджень** (це перше місце по Україні). 17 із них стосуються корупційних злочинів.

Чимало цих справ мають суспільний резонанс.

Зокрема, широкого розголосу набуло викриття у грудні минулого року одного із керівників митного поста «Куп’янськ-Енергетичний» Енергетичної митниці Державної фіскальної служби України, який розробив **злочинну схему «заробітку» на розмитненні скрапленого газу.**

Слідчі прокуратури вже завершили досудове розслідування і передали справу до суду. Службовець, який займає відповідальне становище, обвинувачується в отриманні неправомірної вигоди **(ч. 3 ст. 368 КК України).**

Чотирьом брокерам – іншим учасникам злочинної схеми – інкримінується надання неправомірної вигоди службовій особі **(ч. 3 ст. 369 КК України).**

Згідно з попередніми даними, посадовці Енергетичної митниці надавали можливість імпортерам проходити спрощену процедуру розмитнення. Зокрема, не відбиралися зразки імпортованого газу, митне оформлення вантажів відбувалося у неробочий час шляхом формального дослідження документів.

Свою лояльність митники оцінювали від 300 до 800 грн за одну митну декларацію. Гроші перераховувалися на банківські картки.

Наразі встановлено, що на реалізації схеми збагачення на скрапленому газі «зароблено» **понад 800 тис. гривень.**

Серед інших резонансних кримінальних проваджень – справа податківців одного із районів Харківської області, які відповідно до відпрацьованої схеми вимагали неправомірну вигоду з аграріїв.

40-річному виконувачу обов’язків першого заступника начальника однієї з податкових інспекцій в області та його 42-річній підлеглій – головному інспектору управління доходів і

зборів з фізичних осіб інкримінується одержання неправомірної вигоди за попередньою змовою групою осіб **(ч. 3 ст. 368 КК України).**

Досудовим розслідуванням встановлено кілька епізодів вимагання та отримання хабарів. Потерпілими стали бізнесмени, що займаються вирощуванням та реалізацією сільськогосподарських культур.

Схема складалася з кількох етапів. Керівник через підлеглу викликав до себе підприємця, повідомляв, що його господарську діяльність найближчим часом будуть перевіряти, та пропонував уникнути перевірки за певну суму коштів. Згодом аграрія знову викликали «на килим» до податківця, де йому розповідали про існуючі численні порушення та чималі штрафи у разі проведення перевірки. Далі чиновник «перенаправляв» підприємця до своєї підлеглої, і вже вона остаточно домовлялася про час та місце передачі коштів.

У такий спосіб у грудні 2016 – січні 2017 років податківці «заробили» на двох підприємцях 50 тис. гривень.

Наразі на вимогу прокуратури підозрювані відсторонені від займаних посад. Обвинувальний акт стосовно фіскалів передано до Красноградського районного суду Харківської області.

Також постануть перед судом **поліцейські, які підозрюються у пограбуванні померлої людини.**

У травні 2017 року прокуратура направила до Московського районного суду міста Харкова обвинувальний акт стосовно двох працівників одного з райвідділів поліції міста Харкова, яким інкримінують пограбування та шахрайство.

40-річного старшого сержанта поліції обвинувачують за **ч.ч. 1, 3 ст. 185, ч. 1 ст. 357, ч. 1 ст. 289, ч. 2 ст. 190 КК України** (крадіжка за попередньою змовою групою осіб, поєднана із проникненням до житла; викрадення та привласнення офіційних документів; незаконне заволодіння транспортним засобом, вчинене із проникненням до приміщення; шахрайство). Його колегу – 28-річного старшого лейтенанта поліції судитимуть за вчинення крадіжки, поєднаної з проникненням до житла **(ч. 3 ст. 185 КК України).**

Наприкінці минулого року поліцейські приїхали за викликом до квартири, де помер 79-річний чоловік. Скориставшись тим, що рідні дідуся перебували у пригніченому стані та не слідкували за сторонніми у квартирі, поліцейські витягли із верхнього одягу померлого ключі від його квартири та мобільний телефон.

Того ж дня поліцейські викрали із квартири померлого телевізор, 800 грн, банківську картку та ключі від автомобіля «Рено».

Трохи згодом старший сержант викрав машину разом із документами до неї. У змові з безробітним спільником вони оформили незаконну купівлю-продаж автомобіля і за фальшивим документом перереєстрували на нового «власника» – безробітного. Той продав авто за 5 тис. дол. США, розділивши гроші з поліцейським.

Також безробітний перевів у готівку понад 4 тис. грн, що були на рахунку викраденої банківської картки померлої людини, і привласнив їх.

Співучасник поліцейського обвинувачується у шахрайстві, крадіжці за попередньою змовою групою осіб та використанні підроблених документів **(ч. 2 ст. 190, ч. 2 ст. 185 та ч. 4 ст. 358 КК України).**

З початку року винесено чимало вироків у справах, які розслідували слідчі прокуратури.

Так, прокуратура довела у Ленінському районному суді міста Харкова провину слідчого одного з відділів Головного управління Державної фіскальної служби України в Харківській області у **закінченому замаху на притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, поєднаного зі штучним створенням доказів (ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 372 КК України).** 38-річного слідчого засуджено до 5 років позбавлення волі та позбавлено спеціального звання майора податкової поліції.

Встановлено, що у березні 2016 року слідчий здійснював розслідування у кримінальному провадженні за фактом незаконного виготовлення підакцизних товарів, зокрема алкогольних напоїв. Однак, як з'ясувалося, правопорушення було вигаданим, а обвинувачуваний виконував свою роль за гонорар. Податківець таким чином «підвищував показники».

Під час судового розгляду доведено, що слідчий умисно склав завідомо неправдиві офіційні документи, зокрема протокол огляду місця події, протоколи допитів свідків, а також доведено обставини вчинення кримінального правопорушення, нібито встановлені досудовим розслідуванням під час проведення слідчих дій. Усю цю «доказову базу» разом з іншими матеріалами провадження правоохоронець надав до прокуратури на погодження. Для більшої вірогідності він навіть привів із собою безхатька, щоб той зіграв роль обвинувачуваного, придбавши йому у комісійному магазині відповідний одяг. Однак «підозрюваний» та «доказова база» викликали у прокурора великі сумніви. Результатом цього стало кримінальне провадження.

Одним із пріоритетних напрямів слідства прокуратури Харківщини залишається **розслідування злочинів, пов'язаних із сепаратистською та терористичною діяльністю.** Тільки у цьому році слідчі в порядку спеціального (заочного) досудового розслідування направили до суду **16 обвинувальних актів** стосовно 16 осіб у кримінальних провадженнях за злочини, передбачені **ч. 1 ст. 258-3 КК України** (участь у діяльності терористичної організації).

ЕЛЕКТРОННЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ШВЕЦІЇ

Антон Столітній

начальник відділу підготовки прокурорів з нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство Національної академії прокуратури України, кандидат юридичних наук

Якоб Холмберг

старший радник з питань прокуратури (фінанси) Консультативної місії Європейського Союзу в Україні

УДК 343.13(485):004

Сучасний кримінальний процес України зазнає трансформації: кримінальне провадження переходить з паперового формату в електронний. Запроваджено Єдиний реєстр досудових розслідувань (далі – ЄРДР), що законодавчо та технічно є невід'ємним електронним сегментом правозастосування. Однак тотальна інформатизація всіх сфер життя суспільства зумовлює збільшення обсягів кримінальної процесуальної інформації, потребу миттєвого обміну нею та автоматизованого превентивного контролю, позбавленого корупційних ризиків. Зазначене окрім постійного оновлення ЄРДР щодо усунення поточних практичних проблем вимагає концептуальної модернізації всього електронного сегмента кримінальної юстиції. Вбачається, що визначення наступних шляхів інноваційного вдосконалення ЄРДР потребує вивчення провідного світового досвіду функціонування електронного кримінального провадження, яскравим прикладом якого є сучасний кримінальний процес Королівства Швеція (далі – Швеція).

Питання кримінального процесу Швеції на рівні окремих інститутів досліджено українськими вченими. Однак опрацювання його інноваційної складової залишилось поза увагою науковців. Електронний кримінальний процес Швеції досліджували такі шведські вчені, як Агнета Корнстранд (*Agneta Kornstrand*) [1] та Карін Ліндстром (*Karin Lindström*) [2]. При цьому в працях вітчизняних науковців електронне кримінальне провадження Швеції з огляду на потребу вдосконалення електронного сегмента кримінального процесу України не проаналізовано, що обумовлює актуальність цієї статті.

Метою дослідження в цій роботі є аналіз сучасного стану розвитку електронного кримінального провадження в Швеції, використання позитивних інновацій в національному електронному сегменті кримінального провадження шляхом інтеграції відповідних алгоритмів до функціоналу ЄРДР.

Інформатизація кримінальної юстиції Швеції знайшла своє вираження в електронному кримінальному провадженні на основі RIF (швед. *Rättsväsendets Informations Försörjning*) – універсальної системи обміну цифровою інформацією між органами кримінальної юстиції. Вказане відбулося завдяки впровадженню електронних процесуальних процедур та призначених для цього програмних продуктів.

Діяльність RIF регулюється рішенням уряду Швеції Förordning om Rättsväsendets informations försörjning (SFS 2014:1085) [3], яке, в свою чергу, ґрунтується на рішенні про три загальні керівні принципи RIF від 2003 року між судовими органами в рамках RIF-мережі в Швеції.

У правовому аспекті RIF забезпечує: а) захист персональних даних; б) електронний цифровий підпис; в) програмні алгоритми уніфікації Кримінального кодексу Швеції (далі – КК Швеції) та Кримінального процесуального кодексу Швеції (далі – КПК Швеції) з електронною системою.

В технічному аспекті RIF забезпечує цифровий обмін структурованою інформацією та електронними документами (розцінюється як неструктурована інформація) між розрізненими електронними системами органів кримінальної юстиції Швеції: BAS, BUS (електронні системи Податкової служби Швеції), DurTvå (електронна система Поліції Швеції), Cåbra (електронна система Прокуратури Швеції (SPA та SECA)), Vera (електронна си-

стема Шведської судової адміністрації, що включає районні суди та апеляційні суди) тощо.

У Кримінальному процесуальному кодексі Швеції (Кодекс щодо судового порядку Швеції) відсутні норми, що регулюють діяльність Cåbra чи будь-якої іншої електронної системи кримінального провадження. Замість цього нормативно-правова база містить такі положення: стаття 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4]; глава 2 розділу 6 Конституції Швеції; Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних [5], а також національні закони про захист даних і особистої недоторканності. Для кожної електронної системи у RIF-ланцюзі органом кримінальної юстиції Швеції, що є її держателем, розроблено окреме положення.

Змістом RIF є структурована «скелетна» інформація, яка весь час простежується у міжвідомчому спілкуванні. Інформація вноситься до електронної системи один раз, після чого передається та обробляється впродовж усього ланцюга органів кримінальної юстиції.

Кожен орган кримінальної юстиції Швеції формує окремі блоки структурованих та неструктурованих даних. Це надає можливість органам, що мають доступ до електронної системи, відстежувати рух справи з моменту реєстрації до остаточного вироку суду.

Загалом до електронного ланцюга органів кримінальної юстиції, об'єднаного RIF, входять: прокуратура, поліція, митниця, податкова служба, підрозділ боротьби з митними злочинами, судова адміністрація, виконавча служба.

Під час досудового розслідування ключовим елементом RIF є Cåbra – система електронного кримінального провадження Прокуратури Швеції (держатель). Пояснюється це процесуальним статусом прокурора на зазначеному етапі провадження.

Початкову версію Cåbra Прокуратура Швеції впровадила у 2007 році. До цього в Прокуратурі Швеції використовувалася електронна система, що за своїми можливостями була схожа на діючий в сучасному кримінальному процесі Україні Єдиний реєстр досудових розслідувань. Упродовж останніх 10 років Cåbra безперервно удосконалювалася шляхом додавання нових модулів. Так, якщо на початку система електронного кримінального провадження Швеції, як і вітчизняний ЄРДР, складалася з «базових фраз», то сьогодні Cåbra володіє розвиненою та повноцінною «мовою» кримінального процесу.

Діяльність Cåbra та Прокуратури Швеції в частині електронного кримінального провадження регулюється законом Åklagardatalagen (2015: 433) [6].

Таким чином, дослідження електронного кримінального провадження Швеції в частині ефективних інновацій, що в перспективі можуть бути застосовані для вдосконалення ЄРДР, доцільне саме на прикладі системи Cåbra.

Інформація, що вноситься до Cåbra при реєстрації злочину (вид злочину, дата і час його вчинення, опис події злочину (фабула), кваліфікація тощо), є структурованою інформацією та може використовуватись будь-яким органом, що об'єднаний RIF. Така структурована інформація поєднана у всіх стадіях кримінального процесу та органів кримінальної юстиції.

Обмін даними між органами кримінальної юстиції організований наступним чином. Наприклад, податкова, виявляючи порушення під час перевірки декларацій, вносить відомості до електронних полів системи BAS та BUS, надсилає їх до прокуратури (до Cåbra). У свою чергу, прокуратура вже в Cåbra вивчає отримані відомості та приймає рішення про початок досудового розслідування чи відсутність підстав для такого. В розпочатих провадженнях прокурор у Cåbra в електронному форматі доручає поліції здійснити досудове розслідування, дає вказівки. Після завершення збору доказів, що у міру того, як вони отримуються, вносяться поліцією до DurTvå, такий електронний файл з відповідним повідомленням скеровується прокурору, який в Cåbra, після його вивчення, приймає рішення про передачу справи до суду (також за допомогою Cåbra та виключно в електронному форматі).

Щодо неструктурованих даних, то вони представлені у формі pdf-файлів, що вбачається універсальним форматом для цього виду даних. Це переважно скановані паперові документи або електронні документи, конвертовані у pdf-файл, що завантажуються до Cåbra. Обмін ними можливий лише в поєднанні зі структурованою інформацією, до якої pdf-файли прикріплюються як додатки.

У процесуальній діяльності прокурор окрім Cåbra, що є основною електронною системою, використовує Microsoft Office, Skype (позбавляє необхідності в переїздах під час проведення нарад, зустрічей тощо), Palasso (електронна адміністративна система, що не пов'язана з Cåbra або досудовим розслідуванням та використовується в електронному файлі. Вона допомагає при вирішенні суто адміністративних питань, наприклад, це заявки на відпустку, лікарняний, відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами та ін.) тощо. Зокрема, для представлення справи в суді застосовується Microsoft Power Point.

Зазвичай взаємодія між судами та прокуратурою в межах кримінального провадження проходить в електронному вигляді безпосередньо між Cåbra і Vera. Електронна пошта або Skype іноді використовуються для інших повідомлень або як крайній захід резервного копіювання, якщо Cåbra з певної причини не працює (наприклад, оновлення). Під час спілкування за допомогою електронної пошти (або Skype) з судами такий електронний лист повинен за допомогою Drag & Drop бути «перетягнутий і введений» до реєстру в Cåbra (або Vera).

Для з'ясування алгоритму реалізації електронної кримінальної процесуальної процедури в Швеції детально розглянемо механізм правореалізації на прикладі Cåbra.

Для входу до Cåbra прокурору необхідні: комп'ютер, з'єднання з мережею Internet та електронна картка (цифровий ключ), що є також електронним цифровим підписом.

При вході до Cåbra з'являється стартова сторінка, що має вигляд таблиці з переліком кримінальних проваджень.

Алгоритм здійснення кримінальної процесуальної діяльності в електронному середовищі Cåbra передбачає, що кожному етапу досудового розслідування відповідає власний модуль електронної системи.

Якщо прокурор в Швеції отримав відомості (від поліції, податкової, іншого органу чи особи або виявив їх самостійно під час розслідування іншого кримінального провадження), що свідчать про вчинення кримінального правопорушення, для початку досудового розслідування в електронному сегменті необхідно внести відомості до Cåbra.

В частині повідомлення про кримінальне правопорушення фізична особа не може надіслати в електронному форматі відомості безпосередньо до Cåbra, однак за допомогою системи Drag & Drop будь-яке електронне повідомлення, наприклад з електронної пошти, можна перенести до електронної системи шляхом виділення тексту й перетягування за допомогою курсора до спеціального активного функціонального поля, де ці дані з'являються й мають бути збережені.

Для прийняття рішення про початок досудового розслідування після входу до Cåbra здійснюється перехід до модуля підсистеми, за допомогою якого реєструються події в електронному форматі. До електронних цифрових контурів вносяться дані про дату, час, адресу вчинення злочину, стислий виклад обставин справи, за наявності – відомості про правопорушника тощо, після чого дані зберігаються. Варто зазначити, що за наявності підстав вважати, що вчинено кримінальне правопорушення, внести відомості про подію може також поліція, податкова. На цьому етапі ще не приймається рішення про початок досудового розслідування, а лише вносяться відомості про подію.

При внесенні до Cåbra даних про вчинені процесуальні дії та прийняті процесуальні рішення технічно відсутня потреба накладення електронного цифрового підпису, адже Cåbra автоматично фіксує дату та час вчинення процесуальної дії (прийняття процесуального рішення) та посадову особу, яка внесла дані.

Для прийняття рішення про початок досудового розслідування здійснюється перехід до наступного модуля, де зі списку попередньо внесених подій обирається необхідна. Після вивчення внесених до електронної системи даних прокурор для прийняття рішення відкриває каталог, який містить перелік процесуальних рішень, що можуть бути прийняті, серед яких є відомості про: початок досудового розслідування, відмову в початку досудового розслідування та інші. У разі обрання з переліку пункту, що вказує на початок провадження, та збереження відповідних даних рішення є прийнятим.

Після цього досудове розслідування доручається працівнику поліції, для чого прокурор тут же може надіслати до поліції вказівки щодо даного провадження. Реалізуючи вказане, необхідно перейти до модуля, що забезпечує створення електронних документів. Цей модуль містить перелік шаблонів електронних документів у кримінальному провадженні, призначених для різних випадків. Для створення вказівок необхідно обрати шаблон «Директиви».

Із відкриттям шаблону з'являється вікно текстового редактора, вгорі якого розташована таблиця на кілька рядків, що не може бути відредагована, під якою прокурор має змогу самостійно надрукувати необхідний текст.

Вказівки даються в довільній формі, однак прокурору необхідно викласти: стислу інформацію про подію кримінального правопорушення (фабулу), реєстраційний номер події правопорушення (зазвичай зареєстрованого поліцією), далі – текст довільного формату, який прокурор хоче передати слідчому, процесуальні дії, що необхідно провести у провадженні (допити, огляди, експертизи тощо). Практикуючі працівники прокуратури Швеції вказують, що у випадку, якщо прокурор знайомий зі слідчим та йому відомі методи роботи останнього, можна обмежитись переліком дій, що їх необхідно виконати. Внизу тексту вказівки прокурор зазначає власні посаду, прізвище та ім'я. При цьому підпис (навіть електронний) не потрібен.

При внесенні всіх даних до шаблону в Cåbra прокурор у функціоналі електронної системи зберігає вказівку у форматі «.doc» (Microsoft Word). Наступний крок передбачає перехід до модуля Cåbra, що реєструє всі електронні файли. У вказаному модулі електронна система конвертує документ з формату «.doc» (Microsoft Word) у формат «.pdf» (Adobe Acrobat). Порожня таблиця, що знаходилася вгорі електронного документа під час такої конвертації, автоматично заповнюється електронною системою: вносяться дата створення документа, відомості про автора, документу присвоюється персональний номер. Перед остаточним збереженням можливо попередньо переглянути документ, за потреби – відкоригувати.

У результаті формується електронний документ у форматі «.pdf», що належить до неструктурованої інформації. Далі необхідно перейти в Cåbra до конкретного електронного кримінального провадження, завантажити попередньо сформований pdf-файл із вказівками та надіслати до поліції. Доручення з вказівками можливо надіслати конкрет-

ному слідчому. До файла можна додати окрему примітку (для власної зручності), яку прокурор потім має змогу переглянути.

Вказівки, що надіслано в Cåbra до поліції, автоматично реєструються та зберігаються у внутрішньовідомчій електронній системі (DurTvå).

Створення обвинувального акта в електронній системі відбувається в окремому модулі, присвяченому обвинуваченню, де необхідно вчинити ряд послідовних дій. Спочатку створюється текст обвинувального акта, для чого в цій підсистемі серед переліку обирається шаблон відповідно до виду злочину. Із відкриттям шаблону з'являється вікно текстового редактора, вгорі якого вміщено таблицю, що не підлягає редагуванню, внизу якої вноситься структурована та неструктурована інформація.

До текстового редактора прокурор вносить: адресу суду, до якого скеровується обвинувальний акт, анкетні відомості підозрюваного (прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, персональний ідентифікаційний номер тощо) та ін. Описується подія злочину (наводяться всі ознаки складу злочину), вказується про наявність пом'якшуючих та обтяжуючих обставин, відображається складність справи, зазначається про шкоду, завдану потерпілому, яка підлягає відшкодуванню, тощо. Вказані відомості є структурованими даними (виділяються в Cåbra сірим маркером), що доступні іншим органам кримінальної юстиції, зокрема суду.

Після цього наводиться посилання на КК Швеції щодо кваліфікації внесеного правопорушення (структурована інформація).

У наступній частині документа прокурор наводить всі докази, отримані під час досудового розслідування та пояснення до кожного з них. При цьому, оскільки в Швеції судовий розгляд кримінального провадження є усним, будь-яка особа може прийти до суду й дати свідчення.

Також до обвинувального акта можливо додати коментар, наприклад про час, який, на думку прокурора, може тривати судовий розгляд: 2 години, півдня тощо.

Таблицю, що розташована на початку обвинувального акта, автоматично заповнює електронна система, вказуючи автора документа, дату створення, номер провадження та інші відомості. Обвинувальний акт підписується в електронній системі шляхом накладання електронного цифрового підпису під час збереження такого електронного документа в Cåbra (натискається відповідна функціональна кнопка). Після цього прокурор повинен перевірити внесені дані та шляхом натискання відповідної кнопки підтвердити, що в порядку перевірки цей документ перечитано.

Перед остаточним скеруванням обвинувального акта до суду необхідно внести до Cåbra відомості про завершення досудового розслідування.

Лише після того, як в електронній системі: 1) складено та збережено текст обвинувального акта; 2) підтверджено правильність тексту обвинувального акта; 3) внесено відомості про завершення досудового розслідування – прокурор зможе скерувати обвинувальний акт до суду. Для цього прокурор у Cåbra додає до обвинувального акта всі документи, зібрані під час досудового розслідування, що зберігаються в електронній системі у форматі «.pdf», обирає суд, до якого буде скеровано обвинувальний акт з додатками, й надсилає дані в електронному форматі. Таким чином, прокурор безпосередньо з Cåbra скеровує до Vera електронний обвинувальний акт з матеріалами кримінального провадження, причому виключно в електронному форматі.

У вітчизняних реаліях прототипом такого процесуального алгоритму, що, однак, перебуває на початковій стадії, є інтероперабільна система «ЄРДР-АСДС», за допомогою якої з електронного сегмента досудового розслідування до електронного сегмента судового провадження надсилається електронна картка правопорушника.

Разом із тим процедура відкриття матеріалів кримінального провадження стороні захисту в Швеції (у вітчизняному кримінальному процесі – ст. 290 КПК України) не передбачає електронних процесуальних процедур. Так, прокурор зобов'язаний надати стороні захисту всі матеріали досудового розслідування в паперовому форматі.

На практиці процесуальна процедура відкриття матеріалів досудового розслідування стороні захисту в Швеції реалізується у два способи: 1) роздрукувати матеріали досудового розслідування, перевезти їх до офісу адвоката та вручити йому, про що отримати паперову розписку; 2) роздрукувати матеріали досудового розслідування та надіслати їх поштою, після чого через 14 днів повторно роздрукувати та надіслати матеріали (така процедура зумовлена тим, що поштова система Швеції не надає послуг щодо підтвердження відправника про отримання листа адресантом. При цьому передбачається, що хоча б один із двох листів має бути отримано). Однак у деяких випадках матеріали досудового розслідування надаються стороні захисту в електронному вигляді, записані на DVD-диску.

Також у Швеції діє електронний реєстр адвокатів, однак ні законодавчо, ні практично не реалізовано процедуру «спілкування» й обміну процесуальними документами між прокурором та стороною захисту в електронному форматі.

Після скерування до суду обвинувального акта прокурор в електронному вигляді безпосередньо в Cåbra отримує від суду електронне повідомлення (що надсилається із Vera) про час і дату судового розгляду цього кримінального провадження. Якщо таке повідомлення відправляється електронною поштою, прокурор за допомогою Drag & Drop має «перетягнути і ввести» його до реєстру Cåbra.

Під час судового розгляду учасники процесу досліджують матеріали кримінального провадження в електронному вигляді. Так, прокурор приходить до суду з власним робочим ноутбуком та під'єднує його до електронної мережі суду, що забезпечує здійснення електронної кримінальної процесуальної процедури.

Сторінка з адміністрування справ судової системи у Vera забезпечує можливість для представника судової системи перевірити тотожність даних, наявних у них, з даними поліції. Суддя після вивчення доказів та прийнявши рішення у провадженні, складає його у Cåbra одразу та виключно в електронному форматі, використовуючи структуровану інформацію для відображення інформації про злочин у вироку.

У Швеції статистика в кримінальних провадженнях уніфікована та формується автоматично: дані Cåbra передаються до спеціалізованої програми, що самостійно формує статистичні показники.

Архітектура функціоналу Cåbra допускає лише вчинення тих дій, що передбачені КПК Швеції, тобто існує превентивний електронний процесуальний контроль.

Отже, дослідження порядку електронного кримінального провадження в Швеції свідчить про ефективність електронних кримінальних процесуальних процедур, що, на нашу думку, мають бути впроваджені в Україні.

Одним із найбільш ефективних та актуальних для кримінального процесу України є цифровий обмін структурованою та неструктурованою інформацією між розрізненими електронними системами органів кримінальної юстиції, реалізований у RIF, що забезпечить зв'язок «дослідче провадження – досудове розслідування – судове провадження – виконавче провадження» в електронному правозастосовному середовищі.

Зазначене передбачає доповнення ЄРДР наявним у Cåbra модулем створення електронних процесуальних документів за допомогою підсистеми уніфікованих шаблонів. У частині неструктурованої інформації відповідний механізм вже реалізовано в ЄРДР у вкладці «Прикріплені файли». Однак цей інструмент не передбачений КПК України та на практиці не набув поширення, відтак потребує законодавчого закріплення. Доцільно також вказати на зручність реалізованого в електронному сегменті кримінального процесу Швеції «прямого» переміщення електронної інформації за допомогою підсистеми Drag & Drop, що сприяло б значному вдосконаленню функціонування ЄРДР.

Електронний процесуальний діалог між користувачами BAS, BUS, DurTve, Cebra, Vera в перспективі може бути створено в Україні між ЄРДР і електронними системами органів кримінальної юстиції, що усуне паперове листування, пришвидшить, спростить та здешевить процедуру обміну даними.

Стосовно вдосконалення контрольних функцій ЄРДР варто вказати на превентивний електронний процесуальний контроль Cåbra, що допускає лише вчинення тих дій, які передбачені КПК Швеції.

Також варто зазначити про важливість запозичення процедури скерування до суду (з Cåbra до Vera) електронного обвинувального акта з матеріалами провадження в електронному форматі, що сприятиме активному використанню у кримінальному процесі України електронного судового провадження, яке наразі перебуває на стадії зародження.

Примітно, що на судову стадію кримінального процесу Швеції електронна взаємодія між суб'єктами кримінального провадження також поширюється, що актуально для кримінального процесу України та є перспективним напрямом наступних наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Kornstrand A. Informationshanteringen i rättskedjan / A. Kornstrand // Svensk Juristtidning. – 2009. – S. 556–565 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://svjt.se/svjt/2009/556
2. Lindström K. Säkerheten främst när åklagarna blir mobile / K. Lindström. – 2013. – S. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://computersweden.idg.se/2.2683/1.518679/sakerheten-framst-nar-aklagarna-blir-mobila
3. Förordning om Rättsväsendets informationsförsörjning (SFS 2014:1085) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-20141085-om-rattsvasendets_sfs-2014-1085
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 квітня 1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28 січня 1981 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_326
6. Åklagardatalagen (2015: 433) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/aklagardatalag-2015433_sfs-2015-433

Антон Столітній, Якоб Холмберг

ЕЛЕКТРОННЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ШВЕЦІЇ

Розглянуто електронний сегмент кримінального провадження Королівства Швеція, яким передбачено здійснення більшості процесуальних процедур в електронному форматі. Викладено алгоритм електронного процесуального «спілкування» сторони обвинувачення та суду. Загалом досліджено використання електронних систем у кримінальній процесуальній діяльності вказаної країни.
Ключові слова: *кримінальне провадження; Королівство Швеція; електронні інформаційні системи; електронне кримінальне провадження; прокуратура; поліція; митна служба; податкова адміністрація; судова адміністрація; виконавча служба; RIF; Cåbra; BAS; BUS; DurTvå; Vera.*

Антон Столетний, Якоб Холмберг

ЭЛЕКТРОННОЕ УГОЛОВНОЕ ПРОИЗВОДСТВО ШВЕЦИИ

Рассмотрен электронный сегмент уголовного производства Королевства Швеция, который предусматривает осуществление большинства процессуальных процедур в электронном формате. Изложен алгоритм процессуального «общения» стороны обвинения и суда. В целом исследовано использование электронных систем в уголовной процессуальной деятельности указанной страны.
Ключевые слова: *уголовное производство; Королевство Швеция; электронные информационные системы; электронное уголовное производство; прокуратура; полиция; таможенная служба; налоговая адміністрация; судебная администрация; исполнительная служба; RIF; Cåbra; BAS; BUS; DurTvå; Vera.*

Anton Stolitnii, Jakob Holmberg

AN ELECTRONIC CRIMINAL PROCEDURE IN SWEDEN

The article examines an electronic aspect of criminal proceedings of the Kingdom of Sweden, which ensures the majority of procedural procedures to be exercise in electronic format. The algorithm of procedural «communication» of prosecution and court is outlined. In general, the use of electronic systems in the criminal procedural activity In Sweden has been studied.
Keywords: *criminal procedure; the Kingdom of Sweden; electronic information systems; electronic criminal proceedings; prosecution; police; customs; tax; judicial administration; executive service; RIF; Cåbra; BAS; BUS; DurTvå; Vera.*

НОВІ ВИДАННЯ

У Національній академії прокуратури України підготовлено видання **«Чорнобиль і військова прокуратура»**, в якому вміщено матеріали та спогади колишніх ліквідаторів, їхніх рідних і друзів, а також журналістів, які описали події, що відбувалися після вибуху четвертого енергоблоку.

До книги увійшли документи й опубліковані раніше матеріали колишніх спецслужб, в яких описано зазначені події. Також використано окремі публікації на цю тему з друкованої преси та Інтернету, які стали свідченням ставлення населення до людської трагедії і ситуації, що склалася тоді в Україні.

Видання розраховано на широке коло читачів, зокрема військовослужбовців, громадян, мобілізованих для проходження військових зборів та направлених до чорнобильської зони для ліквідації наслідків аварії, тих, хто брав у роботах безпосередню участь, а також на студентів юридичних, історичних факультетів, науковців, рідних і близьких постраждалих осіб, усіх, кому цікава історія України у непрості роки кінця XX сторіччя.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ЧИ ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Микола АРМАНОВ
заступник начальника
відділу підготовки прокурорів
з нагляду за додержанням законів
при виконанні судових рішень
у кримінальних провадженнях
Національної академії
прокуратури України,
кандидат юридичних наук, доцент

Володимир ЧОЛАН
заступник начальника
Головного слідчого управління
Генеральної прокуратури України

УДК 343.575

Злочини, відповідальність за які передбачена у розділі XIII Особливої частини Кримінального кодексу України, займають значну частину у структурі злочинності України та посідають за поширеністю п'яте місце.

Згідно з Єдиним звітом Генеральної прокуратури України (ГПУ) про кримінальні правопорушення за січень – грудень 2016 року усього обліковано 592 604 кримінальні правопорушення. З них 23 029 – це злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення, тобто майже 4%. Цей показник є більшим лише щодо злочинів проти власності – 68%, злочинів проти життя і здоров'я – майже 8%, злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту – 4,4%. Така кількість злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення обумовлює підвищену актуальність протидії їм прокуратурою. Міжнародні зобов'язання України також стимулюють органи правопорядку до запобігання цим злочинам. Україна є учасницею Єдиної конвенції ООН про наркотичні засоби 1961 року з правками, внесеними до неї відповідно до протоколу 1972 року, Конвенції ООН про психотропні речовини 1971 року та Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року, підписантом Декларації про керівні принципи скорочення попиту на наркотики 1998 року.

Відносна поширеність злочинів цієї категорії зумовлює наявність відповідної усталеної слідчої практики. Однак деякі труднощі обумовлені не тільки і не стільки помилками у практичному впровадженні приписів законодавця щодо протидії цій категорії злочинів, скільки неоднозначністю самих законодавчих положень.

На доктринальному рівні окремі питання протидії незаконному обігу наркотичних засобів та інших небезпечних для здоров'я населення речовин досліджували такі науковці, як А.М. Бабенко, І.В. Баклан, В.А. Бублейник, Й.І. Горінецький, О.П. Горох, І.І. Митрофанов, А.А. Музика, О.В. Наден, Р.М. Павленко, Е.В. Расюк, Я.В. Ступник, В.А. Тимошенко, Є.В. Фесенко та інші. Проте необхідним є висвітлення узагальненого підходу прокурорсько-слідчої практики щодо застосування законодавства у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів.

Мета цієї публікації полягає в інформуванні прокурорської та правничої спільноти щодо можливих шляхів вирішення зазначеної проблеми, що дасть змогу уніфікувати прокурорсько-слідчу практику застосування норм антикримінального законодавства про забезпечення охорони здоров'я населення.

Обов'язковим підґрунтям будь-яких правових науково-практичних розвідок є визначення кола нормативно-правових актів, які спрямовані на регулювання об'єкта дослідження. Внутрішньодер-

жавними нормативними регуляторами обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, а також отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, які використовуються в слідчій діяльності прокурора, є наступні законодавчі та підзаконні акти:

– Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» від 15 лютого 1995 року № 62/95-ВР;

– Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 року № 60/95-ВР;

– Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801-XII;

– Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 року № 735-р;

– Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770;

– Таблиці невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 1 серпня 2000 року № 188;

– Перелік отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 серпня 2007 року № 490;

– Великі та особливо великі розміри отруйних та сильнодіючих лікарських засобів, які знаходяться у незаконному обігу, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 серпня 2007 року № 511;

– Порядок придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13 травня 2013 року № 333;

– Порядок провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 року № 589;

– Порядок зберігання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених з незаконного обігу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 2008 року № 422;

– Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду, затверджена наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Служби безпеки України, Верховного Суду України та Державної судової адміністрації України від 27 серпня 2010 року № 51/401/649/471/23/125.

При застосуванні законодавчих приписів, зазначених у розділі XIII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України), прокурорам необхідно враховувати рекомендації Пленуму Верховного Суду України, викладені у постанові «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 року № 4. Крім того, рекомендації Пленуму Верховного Суду України з приводу окремих злочинів цієї категорії містяться і в інших його постановах. Зокрема:

– у постанові «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» від 3 червня 2005 року № 8;

– у постанові «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» від 27 лютого 2004 року № 2;

– у постанові «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» від 23 грудня 2005 року № 12.

Розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів нерідко проводиться із застосуванням негласних слідчих (розшукових) дій, тому прокурорам необхідно обов'язково дотримуватись окрім норм Кримінального процесуального кодексу України положень Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

Родовим об'єктом злочинів, відповідальність за які передбачена у розділі XIII Особливої частини КК України, називають здоров'я населення. Такий висновок обґрунтовують законодавчим формулюванням назви цього розділу: «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення». З неї вбачається, що всі злочини, які включені до цього розділу КК України, є злочинами проти здоров'я населення. Проте серед них законодавець окремо вказує на злочини, пов'язані з незаконним обігом предметів, які є найбільш небезпечними для родового об'єкта: наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори.

Поняття «здоров'я населення» (в тому сенсі, в якому воно використано у розділі XIII Особливої частини КК України) має різні доктринальні визначення. Загалом під ним розуміють убезпечення біофізіологічного та психічного стану невизначеного кола осіб від незаконного обігу наркотичних засо-

бів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, отруйних, сильнодіючих речовин і одурманюючих засобів, біологічних агентів і токсинів, радіоактивно забрудненої продукції, а також від поширення епідемій.

Таке розуміння родового об'єкта цієї групи злочинів не позбавлене недоліків, оскільки тісно пов'язує їх зі злочинами проти здоров'я. Це, в свою чергу, спричиняє конкуренцію норм, що передбачають відповідальність за ці дві групи злочинів. Основною розмежувальною ознакою цих груп злочинів називають рівень конкретизації потенційних потерпілих. Тобто розділом II Особливої частини КК України забезпечується охорона здоров'я конкретних осіб, а розділом XIII – невизначеного кола осіб. Однак очевидно, що більшість злочинів, вказаних у розділі XIII Особливої частини КК України, містить не тільки потенційну небезпеку заподіяння шкоди здоров'ю невизначеного кола осіб, а загрожує та спричиняє реальну шкоду конкретно визначеним особам. Зокрема: збут або незаконне введення в організм предметів цих злочинів, схиляння до їх вживання або порушення правил їх обігу тощо. Тому намагання розмежувати такі об'єкти кримінально-правової охорони, як здоров'я та здоров'я населення, не витримують критики.

Необхідно пам'ятати, що об'єкт злочину – такий самий обов'язковий для доведення елемент складу злочину, як і інші. А доводити слідчому прокуратури в кожному конкретному кримінальному провадженні, що шкода заподіюється здоров'ю невизначеного кола осіб – це сізіфова праця. Через це у більшості обвинувальних актів та судових вироків здоров'я населення як об'єкт взагалі не згадується або просто констатується без доведення фактичними обставинами справи. Водночас процесуальні документи містять численні вказівки на доведені факти порушення встановленого порядку обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів або інших небезпечних для здоров'я предметів.

Зазначене дає підстави стверджувати, що більш доречним є розуміння родового об'єкта цієї категорії злочинів як визначеного законодавством порядку обігу спеціально визначених предметів, які є потенційно небезпечними для здоров'я. При цьому видовими та безпосередніми об'єктами можна визнавати порядки обігу конкретного виду з перелічених законом предметів, наприклад, порядок обігу наркотичних засобів або порядок обігу прекурсорів. Такий підхід заснований на теоретичній концепції загального об'єкта злочину як правопорядку, яка є досить популярною серед правників – фахівців у кримінальному праві. Сутність цієї теорії полягає в тому, що загальним об'єктом злочину є не міфічні суспільні відносини, а конкретно визначений нормами права порядок поведінки – правопорядок.

Визнання правопорядку загальним об'єктом є досить зручним для прокурорів, оскільки суттєво спрощує доведення об'єкта злочину як обов'язкового елемента будь-якого складу злочину в конкретному кримінальному провадженні. А в контексті кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів визначення родового об'єкта як порядку обігу цих предметів – чи не єдине можливе для правозастосування рішення. Тим більше, що законодавець у ст. 1 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» надав чітке визначення незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вказавши, що це діяння з: культивування рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, пересилання, придбання, збуту, ввезення на територію України, вивезення з території України, транзиту через територію України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що здійснюються з порушенням законодавства про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори.

Визначивши родовий об'єкт аналізованої групи злочинів як порядок обігу предметів, що становлять небезпеку для здоров'я, необхідно більш ретельно дослідити коло таких предметів. На сьогодні антикримінальне законодавство такими визнає:

– наркотичні засоби (ст.ст. 305, 307–309, 314–316, 320);

– психотропні речовини (ст.ст. 305, 307–309, 314, 315, 320);

– прекурсори (ст.ст. 305, 311, 312, 320);

– аналоги наркотичних засобів та психотропних речовин (ст.ст. 305, 307–309, 314–315, 320);

– фальсифіковані лікарські засоби (ст.ст. 305, 321-1);

– снотворний мак і коноплі (ст.ст. 310, 320);

– отруйні і сильнодіючі речовини чи отруйні і сильнодіючі лікарські засоби (ст. 321);

– одурманюючі засоби (ст. 324);

– мікробіологічні та інші біологічні агенти (ст. 326);

– токсини (ст. 326);

– допінг (ст. 323);

– радіоактивно забруднені продукти харчування та іншу продукцію (ст. 327);

– кошти (ст. 306), обладнання (ст. 313), документи (ст. 318), рецепти (ст. 319), пов'язані з деякими із зазначених вище предметів.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»:

– наркотичні засоби – речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

– психотропні речовини – речовини природні чи синтетичні, препарати, природні матеріали, включе-

ні до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

– аналоги наркотичних засобів і психотропних речовин – заборонені до обігу на території України речовини синтетичні чи природні, не включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, хімічна структура та властивості яких подібні до хімічної структури та властивостей наркотичних засобів і психотропних речовин, психоактивну дію яких вони відтворюють;

– прекурсори – речовини, які використовуються для виробництва, виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів – згруповані у списки наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори наркотичних засобів і психотропних речовин, включені до таблиць I–IV згідно із законодавством України та міжнародними договорами України. Перелік та зміни до нього затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, і публікуються в офіційних друкованих виданнях.

Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів затверджено зазначеною вище постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770. Він складається з 4 таблиць:

– таблиця I містить перелік наркотичних засобів, у тому числі рослин, і психотропних речовин, включених до списків №№ 1, 2 та 3, обіг яких на території України заборонено, за винятком їх обігу лише в цілях та на підставах, передбачених ст.ст. 15, 19 і 20 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»;

– таблиця II містить перелік наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до списків №№ 1 і 2, обіг яких на території України обмежено та стосовно яких установлюються заходи контролю;

– таблиця III містить перелік наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до списків №№ 1 і 2, обіг яких в Україні обмежено та стосовно яких допускаються виключення деяких заходів контролю;

– таблиця IV містить перелік прекурсорів наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до списків №№ 1 і 2, обіг яких на території України обмежено та стосовно яких установлюються заходи контролю.

Наркотичні засоби та психотропні речовини із списків №№ 1 та 2 таблиці I визнаються особливо небезпечними, що суттєво впливає на кваліфікацію. Зокрема, у ч. 2 ст. 305, ч. 2 ст. 307, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 314 КК України оперування цими наркотичними засобами визнається кваліфікуючою ознакою незалежно від їх розміру.

У свою чергу, розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів (у тому числі й особливо небезпечних) має також вагоме значення для кваліфікації в інших випадках. Так, за цим критерієм відбувається розмежування адміністративного делікту, відповідальність за який передбачена у ст. 44 «Незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах» Кодексу України про адміністративні правопорушення, та злочину, передбаченого у ст. 309 «Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту» КК України. Крім того, великий та особливо великий розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів є кваліфікуючою ознакою у більшості статей розділу XIII Особливої частини КК України.

Визначення невеликих, великих і особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що знаходяться в незаконному обігу, проводиться на підставі наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу» від 1 серпня 2000 року № 188. Цим наказом затверджено три таблиці:

– таблиця I: невеликі, великі та особливо великі розміри наркотичних засобів, що знаходяться у незаконному обігу;

– таблиця II: невеликі, великі та особливо великі розміри психотропних речовин, що знаходяться у незаконному обігу;

– таблиця III: великі та особливо великі розміри прекурсорів, що знаходяться у незаконному обігу.

У таблицях I та II позначкою «*» помічені наркотичні засоби та прекурсори, які є особливо небезпечними незалежно від їх розмірів, які поміщено у списку № 1 переліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 770.

Загальний аналіз об'єктивної сторони злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів дає можливість стверджувати, що, як правило, ці злочини вчинюються тільки шляхом дії. Однак деякі з них характеризуються бездіяльністю (наприклад, порушення правил зберігання і обліку наркотичних засобів, отруйних і сильнодіючих речовин, мікробіологічних та інших біологічних агентів або токсинів). Основні склади злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів переважно сконструйовані як формальні. Водночас деякі злочини проти здоров'я населення мають матеріальні склади (ст.ст. 325–327 КК України), які передбачають два види наслідків: 1) створення загрози заподіяння шкоди здоров'ю населення і 2) фактичне заподіяння такої шкоди.

Суб'єктивна сторона. У більшості злочинів, що розглядаються, з матеріальним складом вина є тільки умисною (наприклад, викрадення, привласнення наркотичних засобів, заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовою особою своїм службовим становищем.). Разом з тим для таких злочинів, як порушення правил боротьби з епідеміями; порушення правил поводження з біологічними агентами чи токсинами; заготівля, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування, характерна необережна форма вини до наслідків, хоча саме діяння у вигляді порушення певних правил може бути вчинено як умисно, так і через необережність.

Суб'єкт цих злочинів, як правило, загальний, тобто будь-яка осудна особа, яка досягла 16-річного віку. Лише за викрадення (крадіжку, грабіж, розбій) і вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів передбачена відповідальність осіб, які досягли 14-річного віку. Водночас тільки спеціальним суб'єктом можливе вчинення таких злочинів, як заволодіння наркотичними засобами шляхом зловживання службовим становищем, незаконна видача рецепта на право придбання наркотичних засобів, порушення правил поводження з наркотичними засобами, отруйними і сильнодіючими речовинами, біологічними агентами чи токсинами.

Завершуючи розгляд загальних засад досудового розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення, зазначимо, що у слідчій практиці виникає багато більш вузьких проблем, які також вимагають уваги прокурорської спільноти та опрацювання єдиних підходів для їх розв'язання. Тому дослідження окресленої проблематики на сторінках офіційного видання Генеральної прокуратури України має продовжуватись.

Микола АРМАНОВ, Володимир ЧОЛАН

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ЧИ ПРЕКУРСОРІВ ТА ІНШИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Висвітлено загальні засади досудового розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення. Розглянуто нормативно-правове забезпечення, що регулює обіг зазначених предметів та використовується у прокурорсько-слідчій практиці для здійснення правової оцінки вчиненого діяння. Проаналізовано окремі проблемні моменти, що виникають під час розслідування цієї категорії злочинів, та надано авторське бачення їх подолання.

Ключові слова: *досудове розслідування; наркотичні засоби; психотропні речовини; прекурсори; обіг; кримінальна відповідальність.*

Николай АРМАНОВ, Владимир ЧОЛАН

ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЙ В СФЕРЕ ОБОРОТА НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ, ПСИХОТРОПНЫХ ВЕЩЕСТВ, ИХ АНАЛОГОВ ИЛИ ПРЕКУРСОРОВ И ДРУГИХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ЗДОРОВЬЯ НАСЕЛЕНИЯ

Освещены общие основы досудебного расследования преступлений в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров и других преступлений против здоровья населения. Рассмотрено нормативно-правовое обеспечение, регулирующее оборот указанных предметов и использующееся в прокурорско-следственной практике для осуществления правовой оценки совершенного деяния. Проанализированы отдельные проблемные моменты, возникающие при расследовании этой категории преступлений, и подано авторское видение их преодоления.

Ключевые слова: *досудебное расследование; наркотические средства; психотропные вещества; прекурсоры; оборот; уголовная ответственность.*

Mykola ARMANOV, Volodymyr CHOLAN

GENERAL PRINCIPLES OF PRE-TRIAL INVESTIGATION OF CRIMES IN THE SPHERE OF TRAFFICK IN NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES, THEIR ANALOGS OR PRECURSORS AND OTHER CRIMES AGAINST PUBLIC HEALTH

The article highlights the general principles of pre-trial investigation of crimes in the sphere of trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances, their analogs or precursors and other crimes against public health. The normative and legal provision regulating the turnover of the said items and used in prosecutorial and investigative practice for the legal assessment of the committed act is provided. A few problem points are raised, which arise in the investigation of this category of crimes and the author's vision of overcoming them.

Keywords: *pre-trial investigation; narcotic drugs; psychotropic substances; precursors; trafficking; criminal responsibility.*

ЗАСТОСУВАННЯ СУДОМ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У РАЗІ СКАСУВАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

УДК 343.13

Олександр Гладун
начальник відділу
науково-методичного
забезпечення
участі прокурорів
у кримінальному провадженні
Науково-дослідного інституту
Національної академії
прокуратури України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Олександр Іщук
заступник начальника відділу
науково-методичного
забезпечення
участі прокурорів
у кримінальному провадженні
Науково-дослідного інституту
Національної академії
прокуратури України,
доктор юридичних наук

Серед завдань кримінального провадження визначено забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

Дотримання відповідних гарантій набуває неабиякої актуальності у зв'язку із застосуванням до особи запобіжних заходів, а особливо їх найбільш суворого виду – тримання під вартою. Водночас в окремих випадках виникають питання щодо законності обмеження свободи осіб, які відбувають покарання, судові рішення стосовно яких судом касаційної інстанції скасовані і щодо яких призначено новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції. Так, за даними Генеральної прокуратури України станом на 1 липня 2016 року, з моменту набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) у зв'язку із закінченням строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою та відсутністю рішення про запобіжний захід на стадіях апеляційного та касаційного перегляду звільнено усього 16 осіб, із них після перегляду судових рішень у суді касаційної інстанції – 3.

З аналізу практики Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) вбачається, що після скасування рішень судів першої чи апеляційної інстанції питання подальшого тримання під вартою осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі, вирішувалися неоднозначно.

При цьому слід зважати на те, що порядок провадження в суді касаційної інстанції передбачено у главі 32 КПК України. Зокрема, у ч. 2 ст. 441 цього Кодексу зазначено, що судові рішення суду касаційної інстанції ухвалюються, проголошуються, видаються, роз'яснюються або надсилаються учасникам судового провадження в порядку, передбаченому статтями 368–380 цього Кодексу. Відповідно до пункту 14 ч. 1 ст. 368 КПК України суд повинен вирішити, як вчинити із заходами забезпечення кримінального провадження. Таким чином, суд касаційної інстанції під час прийняття ним судового рішення має вирішити питання щодо подальшого тримання під вартою обвинуваченого, засудженого.

Згідно з пунктом 3 ч. 1 ст. 442 КПК України в ухвалі суду касаційної інстанції повинно бути зазначено строк і порядок набрання нею законної сили та її оскарження. Зокрема, у ч. 4 ст. 532 КПК України передбачено, що судові рішення суду апеляційної та касаційних інстанцій, Верховного Суду України набирають законної сили з моменту їх проголошення.

Відповідно до ч. 5 ст. 9 КПК України кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. Розглядаючи скарги на судові рішення, пов'язані із триманням особи під вартою, Євросуд чітко визначив свою позицію. Так, у пункті 50 рішення у справі «Єлоєв проти України» від 6 листопада 2008 року зазначено: «… практика тримання обвинувачених під вартою без конкретного юридичного підґрунтя або за відсутності чітких правил, які б регулювали такі питання, внаслідок чого такі особи можуть

бути позбавленими свободи протягом необмеженого строку без відповідного дозволу суду, несумісна з принципом юридичної визначеності та принципом захисту від свавілля (див. справи «Корчуганова проти Росії» (Korchuganova v. Russia), № 75039/01, пункт 57, від 8 червня 2006 року; «Нахманович проти Росії» (Nakhmanovich v. Russia), № 55669/00, пункти 67–68, від 2 березня 2006 року; «Худойоров проти Росії» (Khudoyorov v. Russia), № 6847/02, пункти 146–148, ECHR 2005-X)» [1].

У пункті 56 рішення у справі «Барановський проти Польщі» від 28 березня 2000 року вказано: «Суд вважає, що практика, яка виникла у зв'язку із законодавчою прогалиною і згідно з якою особу тримали під вартою протягом необмеженого строку, сплив якого передбачити було неможливо, та за обставин, коли таке тримання під вартою не передбачалося ні конкретним положенням законодавства, ні судовим рішенням, сама по собі суперечить принципу правової визначеності, принципу, який випливає із Конвенції і який становить один із основних елементів верховенства права» [2].

Таким чином, аналізуючи норми процесуального права та дотримуючись принципу верховенства права, суддя в резолютивній частині ухвали суду касаційної інстанції про скасування судового рішення і призначення нового розгляду у суді першої чи апеляційної інстанції повинен вирішити питання про застосування запобіжного заходу та вказати дату закінчення його дії, адже процесуальний статус особи, щодо якої прийнято таке рішення, змінюється із засудженого на обвинуваченого. Нехтування цими вимогами і тримання особи під вартою до вирішення вказаного питання судом першої чи апеляційної інстанції суперечить принципу правової визначеності.

Так, ухвалою ВССУ за касаційними скаргами засуджених та їх захисників скасовано вирок місцевого суду і ухвалу апеляційного суду Хмельницької області стосовно осіб, яких було засуджено за ч. 3 ст. 185 Кримінального кодексу України (далі – КК України) до 4 років та 4 років 6 місяців позбавлення волі відповідно, та призначено новий розгляд у суді першої інстанції. Колегія суддів дійшла висновку, що сторона обвинувачення не довела поза розумним сумнівом винуватість осіб у вчиненні крадіжки, а суд першої інстанції істотно порушив передбачений у ст. 22 КПК України принцип змагальності та вимоги повного, всебічного й неупередженого дослідження всіх обставин кримінального провадження в сукупності. У зв'язку з цим постановлено звільнити осіб з-під варти негайно в залі суду [3].

Через скасування низки рішень апеляційних судів, на підставі яких засуджені відбували покарання у виді позбавлення волі, касаційна інстанція звільняла їх з-під варти через відсутність законних підстав для подальшого тримання [4; 5]. В окремих випадках засуджених, яких було взято під варту в порядку виконання вироку, негайно звільняли з-під варти в залі суду після скасування ухвал апеляційних судів з направленням провадження на новий апеляційний розгляд [6].

У деяких провадженнях ВССУ залишав осіб під вартою зі встановленням двомісячного строку з дня ухвалення рішення судом касаційної інстанції. Зокрема, ухвалою ВССУ від 17 грудня 2015 року за касаційною скаргою прокурора через істотні порушення вимог кримінального процесуального закону та неправильну перекваліфікацію дій з ч. 2 ст. 121 КК України на ч. 1 ст. 119, ст. 128 КК України скасовано вирок місцевого суду і ухвалу Апеляційного суду Запорізької області та призначено новий розгляд у суді першої інстанції. Суд касаційної інстанції постановив залишити раніше обраний запобіжний захід – тримання під вартою строком на 2 місяці, тобто до 17 лютого 2016 року. При цьому в мотивувальній частині ухвали ВССУ зазначене рішення жодним чином не мотивовано [7].

Таке ж рішення – запобіжний захід у виді тримання під вартою залишити без зміни до проведення судового засідання в суді апеляційної інстанції, але не більше, ніж на 2 місяці, – касаційний суд ухвалив 30 вересня 2015 року у кримінальному провадженні стосовно обвинувачених за ч. 3 ст. 149, ч. 3 ст. 303, ч. 3 ст. 307 та іншими статтями КК України, мотивуючи його ступенем тяжкості інкримінованих злочинів, їх суспільною небезпекою та даними про осіб обвинувачених, а також метою виконання судових рішень і виходячи з практики Європейського суду з прав людини (справа «Харченко проти України») [8].

Скасовуючи вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду з призначенням нового розгляду в суді першої інстанції у кримінальному провадженні за пунктом 13 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 263, ч. 1 ст. 309 КК України, касаційний суд з цих же мотивів запобіжний захід у виді тримання під вартою також залишив без змін, надавши в мотивувальній частині ухвали вказівку місцевому суду після отримання кримінального провадження в порядку, передбаченому ч. 3 ст. 331 КПК України, вирішити питання доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою. При цьому в резолютивній частині ухвали відповідне рішення не зазначено [9]. Такою ж вказівкою місцевому суду обмежився касаційний суд в мотивувальній частині ухвали у кримінальному провадженні за ч. 1 ст. 115 КК України [10].

Натомість в ухвалі від 5 березня 2015 року, скасовуючи ухвалу апеляційного суду в справі за ч. 1 ст. 115 КК України, ВССУ дав вказівку апеляційному суду при новому апеляційному розгляді повернутися до питання обґрунтованості запобіжного заходу з урахуванням вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [11].

До проведення підготовчого судового засідання в суді першої інстанції касаційним судом залише-

но без змін запобіжний захід у виді тримання під вартою після скасування вироку місцевого суду та ухвали апеляційного суду, про що зазначено лише в резолютивній частині ухвали ВССУ від 23 вересня 2015 року [12].

Водночас, скасовуючи вирок місцевого суду та ухвалу апеляційного суду з призначенням нового розгляду в суді першої інстанції у кримінальному провадженні за ч. 4 ст. 190 КК України, касаційний суд запобіжний захід змінив з тримання під вартою на особисте зобов'язання строком на 2 місяці та звільнив особу з-під варти в залі суду [13]. Своє рішення ВССУ мотивував тим, що запобіжний захід був змінений судом під час судового розгляду справи, засуджений позитивно характеризується, має сім'ю, двох неповнолітніх дітей, а також тим фактом, що він перебував під вартою майже два роки.

Разом з тим спостерігаються непоодинокі випадки, коли при скасуванні судових рішень стосовно осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі, та направленні проваджень на новий розгляд питання щодо подальшого їх тримання під вартою суд касаційної інстанції не вирішував.

Так, ухвалою ВССУ від 5 травня 2016 року за касаційними скаргами засудженої та її захисника скасовано ухвалу Апеляційного суду Львівської області, якою залишено без змін вирок місцевого суду про засудження за ч.ч. 2, 3, 4 ст. 190 КК України до покарання у виді 7 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Підставами для прийняття такого рішення стали порушення судом апеляційної інстанції вимог ст. 377 КПК України (у редакції 1960 року) та неналежний розгляд доводів апеляції засудженої. Згідно з вироком місцевого суду до його вступу в законну силу особі було залишено попередній запобіжний захід – підписку про невиїзд. Під варту її взято після звернення вироку до виконання. Повертаючи справу на новий апеляційний розгляд, питання щодо законності подальшого перебування особи під вартою суд касаційної інстанції не вирішив [14].

На запит установи виконання покарань щодо роз'яснення резолютивної частини ухвали ВССУ від 5 травня 2016 року стосовно міри запобіжного заходу суд касаційної інстанції зазначив, що судові рішення перевірено в тій частині, в якій їх було оскаржено. Питання про зміну запобіжного заходу в касаційних скаргах не було порушено, а отже, судом касаційної інстанції не вирішувалося. Підготовку справи до апеляційного розгляду, у тому числі прийняття рішення про зміну, скасування або обрання запобіжного заходу, відповідно до пункту 5 ч. 1 ст. 358 КПК України (у редакції 1960 року) при попередньому розгляді покладено на апеляційний суд, у провадженні якого перебуває справа. З огляду на це подальше перебування особи під вартою має вирішуватися згідно з вимогами глави 13 («Запобіжні заходи») КПК України 1960 року.

Відповідний запит установою виконання покарань направлено до Апеляційного суду Львівської області, який роз'яснив, що оскільки ухвалою ВССУ від 5 травня 2016 року рішення апеляційного суду скасовано, то вирок місцевого суду вважається таким, що не вступив у законну силу. Запобіжний захід ні касаційною інстанцією, ні апеляційною інстанцією не змінювався, а тому діє запобіжний захід – підписка про невиїзд.

Із вказаної ухвали ВССУ вбачається, що прокурор у справі, який брав участь у розгляді справи в суді касаційної інстанції, вважав засудження особи до покарання у виді позбавлення волі законним та пропонував залишити його без змін. Це, на його думку, виключало можливість заявити клопотання про звільнення особи з-під варти, оскільки ним питання про скасування вироку чи ухвали суду апеляційної інстанції не ставилось.

Також ухвалою ВССУ від 21 липня 2016 року за касаційними скаргами захисників засуджених скасовано ухвалу Апеляційного суду Чернігівської області, якою залишено без змін вирок місцевого суду про засудження за ч. 3 ст. 289 КК України, та призначено новий розгляд у суді апеляційної інстанції [15]. Згідно з вироком суду особі було обрано запобіжний захід у виді особистого зобов'язання з покладенням відповідних обов'язків до набрання вироком законної сили. Вказаний вирок набрав законної сили та був звернутий до виконання, а засуджені взяті під варту. Проте після скасування ухвали апеляційного суду і втрати у зв'язку з цим чинності вироку суду першої інстанції питання щодо подальшого тримання засуджених під вартою касаційним судом в ухвалі не вирішено. Прокурор, який брав участь у розгляді справи в суді касаційної інстанції, вважав вирок законним та пропонував залишити його без змін, що виключало можливість заявити відповідне клопотання.

Рішення ВССУ ґрунтується на тому, що питання обрання обвинуваченим запобіжного заходу судом касаційної інстанції не відноситься до його компетенції відповідно до ч. 3 ст. 442 КПК України. На підставі ч. 4 ст. 176 КПК України під час судового провадження запобіжні заходи застосовуються судом за клопотанням прокурора. Питання, пов'язані з підготовкою кримінального провадження до апеляційного розгляду, в тому числі щодо обрання, зміни або скасування запобіжного заходу, за наявності клопотання, вирішуються суддею-доповідачем апеляційного суду згідно з пунктом 3 ч. 1 ст. 401 КПК України.

Крім того, невирішення судом касаційної інстанції питання про заходи забезпечення кримінального провадження на практиці може призвести до ситуацій, коли особа, що була під час досудового розслідування чи судового розгляду відсторонена від посади за підозрою або обвинуваченням у вчиненні особливо тяжкого злочину, матиме пра-

во знову приступити до виконання своїх обов'язків через закінчення строку такого відсторонення. У свою чергу, скасування судом касаційної інстанції вироку суду, яким особа була засуджена до покарання у виді конфіскації майна, на яке було попередньо накладено арешт згідно з ст. 170 КПК України, надасть можливість такій особі законно відчужити це майно та перешкодити його стягненню в дохід держави.

З огляду на викладене вбачається, що неоднозначність у прийнятті судом касаційної інстанції судових рішень обумовлена відсутністю чіткого правового регулювання повноважень цього суду щодо вирішення питань про заходи забезпечення кримінального провадження. Вважаємо, що з метою уникнення неоднозначного трактування кримінального процесуального законодавства доцільно внести зміни до ст. 436 КПК України, доповнивши її частиною другою у такій редакції: «Суд касаційної інстанції у разі скасування судового рішення і призначення нового розгляду у суді першої чи апеляційної інстанції за клопотанням прокурора, заявленим під час касаційного розгляду, вирішує питання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжних заходів».

Запропонований механізм, на нашу думку, дасть змогу чітко визначити повноваження касаційного суду щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Крім того, пропозиція щодо вирішення вказаного питання судом винятково за клопотанням прокурора відповідає загальним правилам застосування заходів забезпечення кримінального провадження (ст. 132 КПК України), загальним положенням про запобіжні заходи (ст. 176 КПК України) та не порушує межі перегляду судом касаційної інстанції (ст. 433 КПК України).

Список використаних джерел:

1. Рішення Європейського суду з прав людини від 6 листопада 2008 року у справі «Єлоєв проти України» (Заява № 17283/02) // Офіційний вісник України. – 2009. – № 37. – Ст. 1274.
2. Рішення Європейського суду з прав людини від 28 березня 2000 року у справі «Барановський проти Польщі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO2430.html
3. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 червня 2016 року в справі № 686/2327/15-к // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58975841
4. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 вересня 2015 року в справі № 5-1656км15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/50237717
5. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 9 червня 2016 року в справі № 732/1985/14 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/58272140
6. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 29 жовтня 2015 року в справі № 5-2203км15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/
7. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 грудня 2015 року в справі № 5-2856км15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/54596604
8. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 вересня 2015 року в справі № 5-992к15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52190354
9. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 жовтня 2015 року в справі № 5-2011км15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52523145
10. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 жовтня 2015 року в справі № 5-1575км15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52411313
11. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 березня 2015 року в справі № 5-3422км14 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/43026849
12. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23 вересня 2015 року в справі № 5-830км15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/51997355
13. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 3 вересня 2015 року в справі № 5-1515км15 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/50237711
14. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 5 травня 2016 року в справі № 1306/860/12 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57585920

15. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21 липня 2016 року в справі № 738/3052/14-к // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/59110416

Олександр Гладун, Олександр Іщук

ЗАСТОСУВАННЯ СУДОМ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У РАЗІ СКАСУВАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Розглянуто правові основи та практику застосування судом касаційної інстанції запобіжних заходів. Встановлено, що після скасування рішень судів першої чи апеляційної інстанції питання подальшого тримання під вартою осіб, які відбували покарання у виді позбавлення волі, вирішується неоднозначно. Запропоновано доповнити Кримінальний процесуальний кодекс України, закріпивши в ньому повноваження суду касаційної інстанції щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжних заходів.

Ключові слова: *судові рішення; запобіжні заходи; заходи забезпечення кримінального провадження; касаційний суд; скасування судових рішень; судовий розгляд; клопотання прокурора.*

Александр Гладун, Александр Ищук

ПРИМЕНЕНИЕ СУДОМ КАССАЦИОННОЙ ИНСТАНЦИИ ПРЕДУПРЕДИТЕЛЬНЫХ МЕР ПРИ ОТМЕНЕ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ

Рассмотрены правовые основы и практика применения судом кассационной инстанции предупредительных мер. Установлено, что после отмены решений судов первой или апелляционной инстанции вопрос дальнейшего содержания под стражей лиц, отбывающих наказание в виде лишения свободы, решается неоднозначно. Предложено дополнить Уголовный процессуальный кодекс Украины, закрепив в нем полномочия суда кассационной инстанции относительно применения мер обеспечения уголовного производства, в том числе предупредительных мер.

Ключевые слова: *судебные решения; предупредительные меры; меры обеспечения уголовного производства; кассационный суд; отмена судебных решений; судебное рассмотрение; ходатайство прокурора.*

Olexandr Gladun, Olexandr Ishchuk

APPELATE COURT APPLICATION OF PREVENTIVE MEASURES IN CASE OF JUDGEMENT CANCELLATION

The article examines the legal framework and application of appellate precaution measures by the court. It was established that after the cancellation of first instance or appellate court judgement, the further detention of subjects serving sentences of imprisonment may be ambiguous. It is suggested to supplement Criminal Procedural Code of Ukraine, conferring appellate court jurisdiction concerning actions ensuring criminal proceedings, including preventive measures.

Keywords: *judgments; preventive measures; measures in ensuring of criminal proceedings; appellate court; judgment cancellation; hearing; prosecutor request.*

Павло Степанчук:

ПРОКУРАТУРА ВИМАГАЄ ПРАЦЮВАТИ ЯК ШВЕЙЦАРСЬКИЙ ГОДИННИК – ЧІТКО І ТОЧНО

Павло Родіонович Степанчук понад 43 роки віддав прокурорсько-слідчій роботі. Ніколи не прагнув високих посад, натомість самовіддано працював над кожною справою, вникаючи у деталі, ретельно відпрацьовуючи кожну версію. Колеги називали його фанатиком слідства. Каже, якби нині запропонували обрати інший шлях, нізащо б не погодився.

Народився Павло Родіонович у прекрасному краю – на Поліссі, у Ємільчинському районі, де люди славляться щедрою душею, відкритістю та працелюбством. Такі риси виховувалися і в багатодітній сім'ї, у якій він зростав, що стали головними і в роботі.

Ще у шкільні роки вчителі, розгледівши у хлопця особливий потяг до знань, пророкували йому навчання на філософському чи юридичному факультетах. Проте перший вступ до університету виявився невдалим – за результатами іспитів не вистачило балів.

Замість студентського життя Павло Степанчук поринув у армійські будні: був призваний до армії. Саме під час проходження служби зміцніло бажання опанувати юридичний фах.

Якось стався трагічний випадок – авіакатастрофа, під час якої загинули 11 членів екіпажу. Розпочалося розслідування, зустрічі із слідчими, відповіді на їх запитання. Молодий солдат перейнявся цією справою, охоче допомагав у розслідуванні. Хотілося знати більше про подію, обставини, що призвели до авіакатастрофи, яка обірвала життя товаришів по службі. Про це й запитав у слідчого. Той відповів: «Хочеш знати більше – вступай на юридичний». Ці слова глибоко запали у душу.

Тоді й вирішив остаточно: після служби в армії – на юридичний. Досі пам'ятає своє хвилювання під час складання останнього вирішального іспиту з іноземної мови до Свердловського юридичного інституту (зараз Уральський державний юридичний університет у місті Єкатеринбурзі – *прим. ред.*) та радість від почутого: «Зарахований!». Подібні відчуття Павло Родіонович переживе через багато років, коли донька зі сльозами на очах повідомить, що стала студенткою юридичного вищого навчального закладу.

Направлення на роботу Павло Степанчук отримав ще до закінчення навчання, у 1961 році. Першим робочим місцем стала Артінська районна прокуратура Свердловської області. А першою справою, яку розслідував під мудрим керівництвом старшого колеги, – вбивство на побутовому грунті з вироком суду – вищою мірою покарання.

Павло Степанчук:

Для себе визначив дві важливі складові, якими має володіти слідчий прокуратури: холодна голова та гаряче серце. До справ потрібно підходити виважено, об'єктивно. Водночас пам'ятати, що злочинець, навіть засуджений до смертної кари – також громадянин. Хоча доводилося зустрічатися і з такими, які погрожували на судовому засіданні, мовляв, «друзі віддячать».

Однак Павло Степанчук не зважав на подібні емоції, бо діяв за законом, що завжди додавало впевненості у своїй правоті.

Павло Степанчук:

Визначну роль у моєму професійному зростанні як слідчого відіграла Свердловська обласна прокуратура, де відпрацював майже 13 років слідчим, з них три роки – старшим слідчим обласної прокуратури. Завжди цікавився, як вирішувалася справа у суді, інколи приходив на оголошення вироку. Насамперед для того, щоб переконатися, що розслідував справу об'єктивно, що й підтверджено вироком суду.

Визнанням професійності Павла Степанчука стало включення його до складу бригади слідчого з особливо важливих справ при прокуратурі РСФСР, до якої ввійшли «вершки» слідства республіки. Розслідували справу, пов'язану із розкраданням соціалістичного майна в особливо великих розмірах. У цій групі слідчий прокуратури відпрацював півтора року.

Пригадує Павло Родіонович розслідування стосовно слідчого, який узяв дрібний хабар: коли вдома у підозрюваного побачив дев'ятеро дітей, враховуючи малозначність злочинних дій, запропонував керівнику групи припинити справу...

Той період – знаковий у становленні й професійному, й особистісному. Дружні, відкриті стосунки з колегами, спільні захоплення. Між іншим, таке хобі, як зимова риболовля – «вищий пілотаж» для рибалки, якою захопився ще у Свердловську, залишилося й донині.

У 1973 році за сімейними обставинами Павло Степанчук переїхав до України, де із запропонованих місць роботи обрав посаду слідчого Прокуратури Бердичівського району. Згодом став старшим слідчим Прокуратури міста Бердичева. Через три роки перспективний слідчий очолив Прокуратуру Корольовського району міста Житомира, відпрацювавши на цій посаді понад вісім років.

Павло Степанчук:

У нашій роботі часто трапляються випадки, коли обидві шальки терезів на одному рівні. Якщо злочин нетяжкий, то старався пропонувати рішення, яке могло дати людині шанс на виправлення. Хоча у моїй роботі прокурором Корольовського району Житомира і на посаді прокурора міста Житомира, на якій працював близько чотирьох років, звільнень з-під варти не було.

Робочий ритм на посаді прокурора району, а потім – прокурора міста Житомира, був дуже напруженим. Доводилося працювати в суботу. Один вихідний – неділю – прокурор намагався присвятити сім'ї, хоча бувало, що зі святкування дня народження відлучався у службових справах.

Павло Родіонович пригадує один резонансний злочин, який трапився невдовзі після його призначення прокурором міста Житомира. Знайдено вбитою молоду дівчину – і жодних слідів. Для опитування привезли чимало підозрюваних. Коли прокурор Степанчук проходив коридором, один із них раптом зіскочив із підвіконня та виструнчився. Одразу спрацювала професійна інтуїція: підозріло поводиться молодик. Зайшовши до кабінету, повідомив про свої здогадки групі з розслідування злочину. Як з'ясувалося, саме він і вчинив вбивство. Інтуїція допомагала не раз і в інших, здавалося б, безвихідних справах.

Павло Степанчук:

Немає злочинів, які не можна розкрити. Деякі справи просто потребують більше часу. Розслідуючи складний злочин, виписував декілька версій, працював над ними. Чим складніша справа, тим цікавіше було працювати.

Прокурор пригадує одну із найскладніших у технічному розумінні, так звану танкову справу, яку йому доручили розслідувати. Готувався ретельно, навіть здивував своєю обізнаністю фахівця, якого допитував у службовому кабінеті Генеральної прокуратури СРСР у Москві протягом трьох робочих днів. До речі, це був найдовший допит за всю його професійну діяльність.

Залишивши посаду прокурора міста Житомира, Павло Степанчук працював начальником провідного відділу обласної прокуратури. Згодом пішов на заслужений відпочинок, на якому пробув аж… два місяці. Бо коли знову запросили до прокуратури Житомирської області, охоче погодився. Працював на посадах старшого прокурора відділу загального нагляду, старшого прокурора відділу роботи з кадрами.

Павло Степанчук:

Прокуратура вимагає працювати як швейцарський годинник – чітко і точно. Якщо бачив ту «іскорку» у молодій людині, яку свого часу розгледіли у мені, віддавав усі сили, щоб підготувати не тільки до атестації, а й до роботи на відповідальних посадах. Так мені підказувало моє серце.

Таких, з «іскоркою», Павло Родіонович може нарахувати більше трьох десятків. Вони успішно обіймали, або ще й досі працюють на відповідальних посадах у Генеральній прокуратурі, в обласній. Серед них – Ю.М. Очич, А.В. Кондратюк, В.Т. Гавінський, В.А. Рудницький, І.С. Довбищук. Пам'ятають Павла Родіоновича і ті люди, долею яких він потурбувався. Часом зустрічає незнайомих на перший погляд людей, які вітаються та нагадують, за яких обставин зустрілися. Це – приємні хвилини.

Насичене, змістовне, цікаве життя у Павла Родіоновича: реалізувався у професії, доля щедро наділила сімейним щастям. У злагоді та в любові удвох із дружиною виховали чотирьох доньок. Дві доньки – педагоги, ще одна – медик, а наймолодша донька пішла батьківською стежкою – у юриспруденцію. Закінчує третій курс Національного університету «Одеська юридична академія» одна із онучок. І від того також додається світла на душі: є кому «по-сімейному» передавати секрети правознавства. А ще особливу радість приносять Павлу Родіоновичу вісім онуків – троє хлопчиків та п'ять дівчаток, і четверо правнуків – три дівчинки і хлопчик. Є про кого турбуватися, приділяти увагу, дарувати тепло, якого свого часу не додав своїм донькам через надмірну зайнятість на роботі.

І такий дарунок долі – повнокровне сімейне життя – Павло Родіонович цінує нарівні з усіма нагородами, отриманими за самовіддану прокурорську працю. Тому до цієї розповіді можна додати лиш єдине: звання «Почесний працівник прокуратури України» – це не просто нагорода за сумлінність та фаховість, це визнання Павла Степанчука як особистості.

Матеріал підготовлений за сприяння відділу роботи з кадрами Прокуратури Житомирської області